

FERDINAND PEROUTKA

Projevy k domovu

ÉDITIONS SOKOLOVA

Všechna práva vyhrazena.
Copyright by EDITIONS SOKOLOVA.

F e r d i n a n d P e r o u t k a

Projevy k domovu

FERDINAND PEROUTKA

**Projevy
k domovu**

EDITIONS SOKOLOVA

Ferdinand Peroutka

PROJEVY K DOMOVU

*Tato kniha vyšla v tisíci výtiscích
na offsetovém papíře a v 25 číslova-
ných výtiscích podepsaných autorem
na papíře AFNOR VII/II.*

Obálku navrhl J. Š A Š E K.

*Vytištěno tiskárnou Abécé v Paříži,
pro nakladatelství SOKOLOVA.*

CO BUDEME DĚLAT.

(1. května 1951 byla v Mnichově slavnostně odevzdána velká vysílací středovlnná stanice Radio Free Europe československým exulantům. Na zahajovací projev předsedy Committee for a free Europe p. C. D. Jacksona odpovéděl Ferdinand Peroutka. Oba projevy byly vysílány rozhlasem.)

Pane předsedo,

snad ještě nikdy nedal národ národu takový dar. Jestliže -- jak tomu ve skutečnosti je -- tato rozhlasová stanice byla vybudována z peněz, které věnovalo šestnáct milionů amerických občanů, pak nepřijímáme tento dar z rukou několika bohatých jedinců. Pak máme co činit s národním hnutím, a pak samo zřízení této rozhlasové stanice znamená, že váš národ se rozhodl. Víme z historie, že vždy to bylo osudné pro nepřátele svobody, kdykoliv se váš národ takto spontanně rozhodl.

My, demokratičtí Češi a Slováci, jsme téměř mlčeli po celé ty tři roky exilu. Nyní budeme denně mluvit domů na vlnách této rozhlasové stanice. To je velká změna v osudu. Jak k tomu došlo, to je částečně historie naše -- a patrně ještě více vaše historie.

Myslím, že mi nezazlíte, pane předsedo, budu-li kon-

statovat, že vy Američané jste v této světové krizi váhali po určitou dobu. Váhali ne v tom, jak máte myslit a cítit, ale v tom, jak jednat a jak velkou míru odpovědnosti na sebe vzít. Avšak samo toto váhání bylo založeno na úctyhodných vlastnostech vašeho národa. Jestliže kdo na tomto širém světě miluje mír a dává rozhodnou přednost darům života před slávou na bojišti, je to lid Spojených států amerických. Když jste roku 1945 ukončili válku, protivilo se vám pomýšlet hned na válku novou. Vy jste se po určitou dobu pokoušeli doufat tam, kde vlastně, jak nyní vidíme, nebylo naděje. Snažili jste se nalézt nějaký kompromis, nějaký způsob, jak se snášet s ruským komunismem. My také, pane předsedo. Ačkoliv výsledky onoho vašeho i našeho doufání a snažení nejsou žádné, přece tento pokus musel být učiněn v zájmu lidstva. Kde člověk má na vybranou třeba i mezi nejslabší nadějí a katastrofou, je povinen vyzkoušet nejdříve naději. Jestliže nic jiného, získá dobré svědomí, ať potom přijde cokoliv.

A byl ještě jiný element v onom vašem váhání, element, který ukazuje, že váš národ jako celek má vlastnosti gentlemana. Roku 1941 surové útoky Hitlerovy učinily z vás a Sovětského svazu spojence a přátele ve zbrani. Jak jsem vás poznal, nezbavíte se snadno pocitu přátelství, jestliže jednou ve vás vznikne. Říkali jste *přátelství* a mysleli jste *přátelství*. Bylo vám potom trapné, když včerejší váš soudruh se odhalil jako zlomyslný nepřítel. Trvalost vašich citů poněkud překážela rychlé přeměně podle politické potřeby. Ruští komunisté nemají ani jedinou z těchto vlastností, které charakterisují gentlemana. Už tenkrát, kdy přijímali vaši pomoc, pomýšleli na okamžik, kdy se

obrábí proti vám. Už tenkrát posílali k vám své špiony a organisátory rozvratu. Měli proti vám tu počáteční výhodu, kterou vždy má neslušný člověk proti slušnému.

Jestliže dnes odevzdáváte tuto rozhlasovou stanici do našich rukou, pak pokračujete v aktivních tradicích své země, které vždy se u vás ujmou vedení, když nastane chvíle krise. Dvakráte za života mé generace přišli Američané do Evropy, aby zachránili svobodu. Nyní, když jste zřídili stanici Svobodná Evropa, dáváte Čechům a Slovákům možnost, aby opět aspoň někde vznešené nazývali vznešeným a nízké nízkým. Bez této základní možnosti národ hyne. Vy, pane předsedo, patříte k šťastnějšímu národu. Sami jste nikdy nepoznali, co to znamená, když lidé jsou nuceni kořit se těm, jimiž z celého srdce opovrhují, a naopak dokonce děkovat vládě za popravu těch, jež milují. Vy jako občané jste nikdy neprožili onu tíseň, kdy pud sebezáchovy a pud poctivosti jsou ostře postaveny proti sobě.

Všelicos se dá říci ve prospěch starých tyranů proti tyranům moderním. Jestliže nic jiného, starý tyran byl upřímnější. Nestaral se už o toho, koho zdrtil. Dokonce se zdá, že měl jakousi zálibu v řinčení řetězů a bédování přemožených. Ale moderní tyran dělá zároveň dvě věci: mučí národ a přikazuje mu, aby se usmíval jako u fotografa. Neboť zatím, v té době, která dělí staré tyrany od nových, byla vynalezena ta strašná a ta mizerná věc — propaganda totalitního státu. Novodobý tyran vždy vysílá dvě tlupy: ozbrojence a padělatele pojmů; robustní chlapy a mužičky s brýlemi a vpadlou hrudí; surovce, kteří národ bijí,

a jiné surovce, kteří za to jménem národa děkují. Za policajtem, někdy i před ním, jde lhář.

Komunistická vláda v naší zemi znamená největší pokus, jaký kdy byl učiněn, aby věci byly postaveny na hlavu a aby byl slovům vzat jejich význam. U nás nyní je podivně. Žaláři tam zpívají píseň svobody a zřízení tajné policie přednášejí o humanitě. Ztráta svobody se teď u nás úředně nazývá samostatností, útok mírovou akcí, podlost čestností a čestnost podlostí, podlízavost kritikou, drancování dobrodiním, násilný vývoz do Ruska budováním Československa, zotročení ženy v těžkém průmyslu se nazývá jejím osvobozením, ztráta dělnických práv vymožeností proletářské revoluce, duše Stalinova slovanskou duší, cesta zpět cestou dopředu, a je přikázáno uznávat špatné spisovatele za dobré a dobré za špatné. Není slova, aby nebylo ukradeno a znásilněno. Vyvlastnění majetku, které komunisté provedli, je nic ve srovnání s tímto vyvlastněním pojmů, jehož se odvážili.

Poněvadž tomu tak je, jsem povinen vám říci, pane předsedo, co hodláme podniknout s rozhlasovou stanicí, kterou nám dáváte. Budeme se snažit, abychom pojmům a slovům vrátili starý jejich obsah, který jim lidstvo vždy přikládalo. Nechceme-li, aby lidé špatně jednali, nesmíme dopustit, aby byli násilím donuceni falešně myslet.

Já i moji přátelé zde začneme tam, kde jsme před třemi lety přestali: budeme vydávat časopis. Budeme to dělat tím jediným způsobem, který ještě zbývá demokratickým Čechům a Slovákům, aby na to tyranská vláda nemohla položit svoji tlapu: budeme jej vysílat vzduchem. Před třemi lety poslali na nás, do našich

redakcí, ozbrojené davy z ulice a dali je ještě hlídat ozbrojenou policií, abychom jim neublížili. Tyto temné davy obsadily naše tiskárny, naše redakční místnosti, zabavily naše stoly, někdy nám dovolily a někdy nám nedovolily, abychom si odnesli svůj klobouk. A když tak stáli proti nám, vždy sto ozbrojených proti jednomu neozbrojenému, řekli nám: teď jsme vám dokázali, že nemáte pravdu !

To se teprve ukáže, kdo má pravdu, až tato rozhlasová stanice rozbije komunistický monopol na mluvení k československému lidu. Už teď, když zaznívají první zvuky z této rozhlasové stanice, oni, dnešní komunističtí vládcové naší země, cítí, že se přiblížilo nebezpečí. Neboť když se ohlédnou, vědí, koho mají za svými zády. Ovšem, mají své tělesné strážce a mají ty, kdo ohlodávají hozenou jim kost. Ale pak mají v zemi už jen nepřátele a zklamané a lhostejné a zoufalé a podvedené a zničené, mají za sebou národ, který nechte jejich noviny a neposlouchá jejich rozhlas a který jich má dost. To je věru malá opora. A proto oni musí užívat všech prostředků násilí. Dobře vědí, že kdykoli kdekoli by se člověk mohl svobodně vyjádřit, spěchal by říci jim do tváře: chováte se hanebně.

Řekl jsem, že my zde budeme vydávat časopis a posílat jej vzduchem. Pravda, oni dále budou mít všechny zbraně a všechny druhy policie, a my budeme mít jen prostředek slova. I když všechna hmotná přesila je na jejich straně, přece jsou neklidní. Neboť, ať jakkoliv jsou zaslepení, nemohou nevědět, že si počínají proti přirozenosti národa a proti samé přirozenosti lidské. To je vždy riskantní podnik. Ale s námi zde v exilu je celá československá tradice, starý způsob,

jak český a slovenský člověk vždy cítil a myslil. Nuže, jen tedy nechte soutěžit naše pouhé slovo s jejich násilím.

Jeden časopis by znamenal málo v zemi, kde vládne svoboda. Ale jeden svobodný časopis, jedna svobodná rozhlasová stanice v diktátorském režimu — to je revoluce. Neboť takový režim zakládá se na tom a udržuje se tím, že jen vláda smí mluvit a nikdo nesmí odpovídat, že každý může být obžalován, ale nikdo se nesmí hájit. Avšak jakmile, ať odkudkoliv, vnikne do tohoto tuhého a umělého systému třeba jen zlomek svobody, jakmile zase je možno stavět argument proti argumentu, jakmile už nelze jednat bez kritiky, jakmile někde je místo, odkud je možno vyvracet nepravdy, pak celý tento pyšný systém se chvěje.

Pane předsedo, my přicházíme z líbezné země, která je bohata na změnu a překvapení za každým zákruhem cesty. V této zemi žije národ, který na začátku minulého století, když znovu procítl k národnímu životu, jednou pro vždy uvěřil v několik základních věcí. V sílu vzdělání, ve svobodu jakožto jedinou možnost důstojného života, v humanitu, to jest ve slušné jednání člověka s člověkem. V demokracii jakožto v jediný přirozený život občanský. V potřebu stálé, živé souvislosti se západní kulturou.

Avšak, čím lepší byl náš národ v tomto smyslu, tím hůře nyní pro něj. Jestliže komunistická vláda chce docílit jen desetiny z toho, co zamýšlí, musí zlomit tyto národní tradice a vyhladit tuto národní duši. Z toho pochází ono neobyčejné množství utrpení, jehož jsme svědky.

Jestliže jednou napíšete knihu o své zemi, dám jí název:

Věčný začátek. Už několikrát, pro neblahost naší zeměpisné police, náš přirozený vývoj byl porušen a my byli nuceni se shýbnout a začít znovu. Vždy jsme byli svobodomyšlný národ, a přece uprostřed tohoto století musíme s větším rizikem bojovat o základní občanské svobody, než před sto padesáti lety. Vždy jsme byli demokraty — a přece už přes deset let je u nás demokrat ne mnohem více než mrtvý na dovolené. Nepohltila-li ho nacistická obluda, spolkně ho obluda komunistická. Několikrát jsme mysleli, že už jsme na konci cesty, a pokaždé pak jsme shledali, že jsme teprve na začátku. To vždy se nad našimi hlavami rozezvučely megafony a půda zaduněla pod pochodem násilnických tlup. A přes jedinou noc práce naše i našich předků byla smetena, a úsilí, pro které se lidé obětovali, bylo náhle nadarmo. To vždy nějaký násilník chtivě nahlédl do naší země. To vždy někdo vyhlazoval naše nápisy, kácel naše pomníky, zakazoval naše zásady, pátil naše knihy.

Pane předsedo, vy a vaši přátelé jste dnes, kdy tato rozhlasová stanice začíná hovořit do naší země, svědky jednoho z takových našich nových začátků po katastrofě. Ovšem jste více než svědky. Vy jste to umožnili. Je to větší věc, než abych vám za ni děkoval obyčejným způsobem. Řeknu vám raději, že vaše rady se u nás setkávají s porozuměním. Promluvil jste o potřebě nahradit předválečný evropský systém malých států nějakým lepším a organisovanějším systémem. Nadhodil jste myšlenku federace a mluvil jste snad poněkud starostlivě, poněvadž jste si možná nebyl jist, jak to bude přijato. Dovolte, abych vám řekl, že jak nám zde v exilu, tak, jak přesně víme, i

naším lidem doma je jasno, že je naprosto nezbytno se poučit ze zkušenosti. Milovali jsme svou svobodu tak jak byla, ale přece ne tolik, abychom se nad ní nedovedli nyní zamyslit. Winston Churchill měl pravdu, když ve svých válečných pamětech napsal, že svoboda, kterou získaly malé středo-a východoevropské státy, přinesla jim v krátké době taková muka, jaká středo-věcí básníci vyhradili jen zatracencům. Nikdo, zejména ne malý národ, si nesmí dovolit nevidět fakta. A fakta jsou taková, že naše svoboda za pouhých třicet let dvakráte dospěla k největším národním katastrofám, že to byla svoboda přerušovaná periodami docela barbarické nesvobody. My, menší národy, měli jsme každou svobodu, i svobodu svářit se o maličkosti se svými sousedy, a nevidět velké, všem společné nebezpečí. Měli jsme svobodu stěžovat si na trn v našem těle, když už byl připraven kůl, na který budeme naraženi. Jestliže pravidelným výsledkem naší svobody vždy po nějakém čase bývá nesvoboda a jestliže ve skutečnosti jsme žili v rychlém střídání volnosti a úplného otroctví, pak, není pochyby, byla nějaká chyba v systému. Je i naší povinností i naším sobeckým zájmem, abychom znovu uvážili svou situaci. Jistě potřebujeme nějakého odolnějšího systému svobody, než jsme dosud vytvořili. Nechceme-li být žebráky, kteří každých pět nebo deset let se rozprchnou do světa prosit a žádonit o navrácení svobody, pak musíme nalézt nějakou svou vlastní sílu. A ta může být jen ve spojení menších celků ve větší.

A nyní se obracím a mluvím k vám, bratří doma. Chodíte mezi obrazy Stalina a Gottwalda a nedbáte jich a nesete v sobě obraz Masarykův. On kdysi vyslovil naši hlavní národní potřebu: otázka československá,

řekl, musí se stát otázkou světovou. Tím myslil, že máme smýšlet lidsky a demokraticky, že máme svou národní věc postavit do souvislosti se světovou kulturou a světovým pokrokem lidskosti. Jestliže to dovedeme, vždy se pohnou svědomí a lítost, kdykoliv na nás bude spácháno něco brutálního. Po dnešním dnu vám nikdo nemůže namluvit, že vaše otázka není otázkou světovou. Z vůle a z příspěvků šestnácti milionů amerických občanů byla vybudována tato stanice. To národ podává ruku národu, to světová demokracie se staví za své bojovníky v první linii. Svět si uvědomoval v únoru před třemi lety, že z rodiny svobodných národů se tehdy s vámi ztratilo něco cenného.

My tady zatím jsme psali zprávy o vašem dnešním osudu ohnivými písmeny na stěnu světa. Ale vy sami, ne my tady, rozhodnete, jak uspořádat věci v našem domově, až bude jen zlou vzpomínkou vše to, co se dnes děje. Není na nás, abychom vám radili, co máte dělat. Vaše je risiko — a proto jen vám patří rozhodnutí o vašich činech. Je nám známo, jak se komunisté pokoušejí přeměnit vaši duši. Nemají nic, když ji nemají. Ale víme také, že, když se po útrapách dne večer vrátíte domů, jste zase tím, čím jste vždy byli : svobodně myslícími lidmi. Tu, ve svých čtyřech stěnách, si každý den říkáte: lžou.

Ale — zachraňte děti ! Víte lépe, než my, jak to učinit, ale zachraňte je !

(1. květen 1951).

RADEŽI BUĎTE NACIONALISTY.

Nedávno přišlo na mne mdlo. Držel jsem v ruce *Rudé právo*, a když jsem se podíval, co čtu, byl to článek pana Ladislava Štolla. Tu jsem pochopil, odkud přichází ono mdlo.

Mnoho se u nás změnilo za poslední tři léta, ale pan Štoll je stále bez talentu. Je to, co býval: mistr nudy.

Jeho nynější článek se jmenuje « O nebezpečí kosmopolitismu », a je to, jako obyčejně, podvodný článek. Pan Štoll popsal pět sloupců *Rudého Práva* a užil spousty cizích slov, aby zatemnil několik prostých skutečností: že Rusové mají svou ruku ve vaší kapse, že žádají, abyste pracovali pro ně, ne pro sebe, a že se připravují vehnat vás jednoho dne na nějaké bojiště, abyste za ně bojovali. Vy chcete číst své knihy, a vláda vás nutí, abyste četli ruské. Vy byste chtěli postavit pomník Masarykovi, ale vláda vám buduje babylonský pomník Stalinův, na kterém jenom kníry budou měřit metr nebo dva metry. Vy něco vyrobíte a chtěli byste to prodat třeba do Bulharska, jako se to dříve dělávalo. Ale nesmíte. Musíte to lacino prodat do Ruska, a Rusové to draze prodají Bulharům a seberou všechnen zisk. Dohromady tomu vaše nehodná vláda říká osvobození země.

Proti takovému osvobození je ovšem v zemi velká oposice, a vláda užívá všech prostředků, aby ji zadu-

sila : od tak beznadějných prostředků, jako jsou články pana Štolla, až po popravu.

Nestálo by za to vybudovat tuto rozhlasovou stanici a mluvit na ní o člancích pana Štolla. Ale on, ačkoli je nic, přece je něco: je gramofon. Má tak málo vlastní osobnosti, že vždycky věrně podá nejnovější generální linii strany a poslední vzkaz z Moskvy. A tak z jeho článku tentokrát se můžeme dozvědět, proč a jak bude obžalován Vlado Clementis a jeho druhové.

Bude to strašný galimatiáš, ta obžaloba. Ani ze slovenského ani z komunistického stanoviska nelze proti Clementisovi podat srozumitelnou obžalobu. Avšak zemře -- srozumitelně nebo nesrozumitelně.

Štollův článek -- to je jako když se plazí had. Had se plazí mezi kameny a pan Štoll mezi pojmy. Zvláštní trik toho článku spočívá v tvrzení, že ze všech typů právě nacionalista má nejbližší ke kosmopolitismu. Je to pošetilé, ale komunistický soud to bude potřebovat. Přeloženo do řeči soudní to bude znít : právě proto, že Clementis byl slovenský nacionalista, zrazoval svou zemi západním imperialistům. To je asi takový argument, jako kdyby někdo řekl : právě proto, že máš rád své dítě, biješ je; kulháš právě proto, že jsi zdrav.

Ovšem, pan Štoll si ještě nikdy nic sám nevymyslí, a tak si nevymyslí ani toto; to je ruský export, to je známý ruský amalgám. Což znamená dát dohromady dva pojmy, které k sobě nepatří, a zabít za to člověka. Nemohou popřít, že Clementis je slovenský nacionalista, protože to každý ví. Řeknou tedy, že to nevádí a že nikdo na celém světě nemá tolik přirozené náklonnosti zrazovat svou vlast, jako ten, kdo ji miluje.

Dokud mají každou ulici obsazenu policií s revolvery,

je jim jedno, co si myslíte o takových amalgámech. S úsměchem se vám dívají do tváře. Logika se vám vrátí do země teprve se svobodou, ne dříve.

Ale bez amalgámu — proč musí Clementis zahynout? Protože lež se zuřivě brání. Roku 1944 a 1945 se cosi událo : objevilo se, v deseti různých zemí najednou, že sovětské Rusko, které se vydávalo za osvoboditele, ve skutečnosti je utlačovatel, jakého ještě nebylo. Každé z těch zemí dostalo se takového osvobození, po jakém osvoboditel tloustne a osvobození hubnou. Po nějakou dobu se ruští komunisté pokoušeli hypnotisovat lid slovními hříčkami. Když Američané nějaké zemi půjčili 100 milionů dolarů, nazývali to komunisté zotročením země. Když sami z téže země uloupili za 100 milionů dolarů zboží, řekli, že to právě je to pravé osvobození. Když Rusko odněkud odvezlo krávy, byl to podle nich dar.

Slova jsou řídká strava, a s lidským rozumem můžete experimentovat jen po nějakou dobu. Odboj začal Tito. Potom postupně ve všech komunistických stranách světa se objevily silné skupiny, které kritisují ono mizerné osvobození. Můžete tomu říkat titoismus nebo jak chcete, ale v každém případě je to vzpoura ve vlastní domácnosti. Ruští komunisté odpovídají jediným způsobem, jakým mohou odpovídat, když se nechtějí polepsit. To je pevný zákon v politickém životě, že čím větší nepravdu lidem předkládáte, tím krutější musíte být.

Já nemyslím, že Vlado Clementis, který sám byl přesvědčený komunist, mnoho odporoval ruským komunistům. Asi jen trochu. Nemyslím, že při tom neměl strach. Měl.

Když se Tito postavil proti Moskvě, každý na západě se ptal, zda u nás v Československu také vznikne titoismus. Odpovídal jsem vždycky, že ne. A mýlil jsem se.

Řeknu, jak jsem uvažoval. Tito — to je už na první pohled něco jiného než ti českoslovenští komunisté, kteří dnes u nás vládou. On se vrátil z války s tváří začouzenou střelným prachem -- a oni s prsty začerněnými inkoustem. On zvykl nebezpečí -- oni se připlíží blíže teprve, když nebezpečí pominulo. On zvykl na zoufalé situace -- oni jsou zvyklí se držet přesily a protektorů. On má své postavení z vlastní -- oni z ruské síly. I dnes, kdyby na hranicích nestála ruská pomoc, naříkali by úzkostí a začali by se stěhovat. Protože nemají oporu v lidu a protože všechno, čím jsou, dostávají od Moskvy -- jak očekávat, že začnou podřezávat větev, na které sedí ? Příživníci nerevoltují. A přece v Československu vznikl titoismus.

Ne ovšem mezi nimi, mezi těmito vůdci. Oni dávno složili slib, že se nezachvějí, i kdyby se v naší zemi dalo cokoli hnusného. Ale dole, pod touto ledovou kůrou, se hýbou přirozené city národa. Prostý člověk sám pozná cizovládu, když ji uvidí. Není to organizováno, neříká si to titoismus, neshromažďuje se to na náměstí, nýbrž v bytech -- ale jako v jiných zemích, také u nás roste hněvivý odpor.

Ani Clementis, ani Švermová, ani Šling neměli nikdy nic jiného v úmyslu než být vzornými komunisty. Ale ruská pouta se tak zle zařezávají do masa, ruská dobovatelská logika je tak beze studu, že oni, k svému vlastnímu překvapení a proti své vůli, se stali titoisty. To u nich neznamenaloby mnohem více, než že se někdy, při

nějaké příležitosti, odvážili povzdechnout: ale dovolte, ruský soudruhu, neráčíte nás snad příliš těsně držet za hrdlo? Obchodní smlouva Ruska s Československem -- to je jako smlouva mezi kupcem a mužem s dvěma bambitkami o půlnoci na opuštěné cestě. Už několik z těch komunistů, kteří byli posláni do Moskvy prostě podepsat, dopustilo se toho omylu, že po starosvětsku opravdu začali vyjednávat o obchodní smlouvu a porovnávat ruské a československé ceny. Jsou nyní obyvateli toho světa, kde dveře se otvírají zvenčí, ne zevnitř. Je likvidován Šling. My víme, že to je ničema. Ale dokud byl jen ničema, byl bezpečný. Likvidován byl teprve tehdy, když se začal podívat, proč Rusko za československé výrobky platí někdy i jen pětinu toho, co československou vládu stojí je vyrobit. Nebo je likvidována Švermová. «Marie Švermová», napsal po jejím zatčení pan ministr Kopecký, «pokládala za vhodné opakovat štvavé argumenty o našich hospodářských stycích se Sovětským Svazem». -- Tedy zase táž věc. Komunistická diktatura je desinfikované prostředí nepravdy. Žije v stálém strachu, že byste se mohli nakazit rozumovou kritikou, vlastenectvím, lidiskostí nebo vlastním zájmem. Proto tato vláda musí likvidovat za jedinou poznámku.

Teror, to je jeden prostředek. Potom je druhý prostředek: pokrytectví. Po tygrovi přichází had. Ve svém článku se pan Štoll přioplazil také k pojmu vlastenectví a zálibně ho olízl. My, povídá, vás teprve naučíme, jak být pravými vlastenci. Tak tak to je. Berou vám tradici, kulturu, literaturu, vzpomínky na vaše velké lidi, a berou vám zboží a výrobky, berou vám hmotné i nehmotné. A pak vás vyzvou, abyste se na to jednak

dívali nehybně, bez protestu, jednak abyste nezapoměli v tom pokoření být vlastenci. Udělali z vás chudáky a laskavě vám poroučejí, abyste se cítili bohatými.

Sešli se kocouři, aby se poradili, jak opatřit myším blahobyť. Za posledních deset let jednou Němci a jednou Rusové se usnesli, jak Češi a Slováci mají být vlastenci. Usilujte o svobodný život svého národa, povídá pan Štoll, ale upevňujte vztah oddanosti k sovětskému Svazu, povídá potom. Buďte vlastenci, povídá, ale hned zase povídá, abyste se neklamali a oni že nebudou trpět ani „nejnevinnější nacionalistický projev kterékoliv barvy, kteréhokoliv odstínu.“ Čili, milí Češi a Slováci, udělejte ze čtverce kruh. Dejte ruce vzhůru a vzdejte se, ale ctiťte se jako vítězové. Buďte hrdí, ale ne více než pan Štoll. Buďte sebevědomí, ale ne tak, aby vám to překáželo v poníženosti, ani tolik, abyste si mysleli že vám patří, co jste vyrobili. Kdo dá míň ? Vlastenectví, které vám stalinismus ponechává, je ukradené slovo. Je to, co se nic nazývá.

Nenechte si nic namluvit. Každý nacionalismus -- kterékoliv barvy, kteréhokoli odstínu -- je lepší než tato poroba.

/6. května 1951./

V PRAZE BUBNUJÍ...

Prvního května v jedenáct hodin dopoledne pražská komunistická vláda si musila říci: nepovedlo se. Po tři roky ucpávala všechny skuliny, aby do její domácnosti nevniklo čerstvé povětrí. Také ovšem proto, aby nepronikl ven domácí zápach diktatury, ta zvláštní směs pachu, potu a krve. Ale protože vaše vláda se už dávno rozhodla se za nic nestydět, tento druhý cíl není pro ni hlavní. Nejdůležitější pro ni je to, abyste ani na chvíli neměli příležitost myslet jinak než vláda. Nemáte dostat ani sousto duševní potravy, které před tím už neměl nějaký vládní agent v ústech. Neobdržíte informaci, která se vládě nelíbí. Nemůžete si přečíst knihu, která není schválena inkvisitorskou vládní komisí. Nedostanete zprávy o pokroku ve vědě. Ztratil se vám svět. Mimo to je vám poroučeno, abyste od rána do večera jako automaty opakovali určitá, vládou předepsaná hesla. Protože to všechno by asi nestačilo proti přirozené čilosti lidského ducha, vláda ještě vás honí do práce, aby váš hlavní pud byla touha si odpočinout a abyste byli tak vyčerpaní, že se vám nechce přemýšlet. Tolik jsme toho slyšeli o tom, jak se bude rodit nový člověk. A zatím jde o to: zastrašit, omezit, otupit, unavit. Na hranicích stojí strážé, aby nic neproniklo ani sem ani tam. V tom vzduchotěsně uzavřeném prostoru vykřikují pak různí mužíčkové, že to je dogma

nebo že ono je dogma, o kterém nikdo nesmí pochybovat.

Ale prvního května začala mluvit tato rozhlasová stanice. Kdyby nic jiného, znamená to svobodu informací. Už zase nebude dogmat. Komunitická vláda je teď nad tím rozčilená a běduje jako kouzelník, jemuž se jeho kouzlo nepovedlo. A protože je to hrubý kouzelník, bude nám spílat. Řídí se podle toho starého zlomyslného pravidla, že nejvíce rozlobíš člověka, když mu vytýkáš, co sám děláš a co sám jsi. Proto řekne, že my zrazujeme národ. Proto řekne, že my jsme vykořenění.

Byli bychom nerozumní, kdybychom se zlobili, jestliže nám ruští agenti řeknou, že zrazujeme národ. Nemluvíme s nimi, nýbrž s vámi. Jako ukradli všechna slova a užívají jich falešně, tak ukradli také slovo zrada. Věrné nazývají zrádci a zrádce věrnými. Ale oni jsou to, kdo prohlašují, že Masaryk byl agent buržoasie, kdežto tajemný jakýsi pan Geminder že je věrný syn národa. Oni vás učí, že československý národ dostal svou duši z Ruska a ještě musí dostávat, že z Ruska přišly všechny vynálezy, že Stalin je odborník v jazykovědě, který vás naučí, jak mluvit česky a slovensky, že p. Gottwald je nejlepší český stylist a pan Zápotocký že je dramatik a novelista. To je ta pravá zrada, to je to pravé vykořenění, které se roztahuje ne v exilu, ale v naší zemi. Po tříleté činnosti této vlády zbylo z českých faktů na svých místech jen kamení. Jaká je to vina, opustit kamení? Jaká vina, opustit pana Gemindera? Někdy člověk musí odejít, aby zůstal věren. Národ, to nejsou jen luka a pole a staré hrady, to jsou také myšlenky, to je pokračování v dobrých

citech předků. Někde na světě musí být Češi a Slováci, aby pěstovali československé ideje. Je třeba, aby někde národ dále vedl svůj původní duchovní život. Před více než sto lety Karel Havlíček se vrátil z návštěvy v Rusku a varoval český národ. Oznámil, že to, co viděl v Rusku, je protivný a hloupý a směšný absolutismus. Jestliže vám ještě nějakým nedopatřením nevzali tu knihu, čtěte ji stále znovu. Nic se nezměnilo, jen to, že nyní ten ruský, nám cizí absolutismus pronikl také k nám. Když jsme odcházeli z domova, neopouštěli jsme svůj a váš svět, nýbrž rozpínající se ruský svět. Taková je to věc se zradou : člověk může zradit jen to, več věřil. Nemůže na příklad zradit svého žalářníka, nemůže zradit svého mučitele. Stalina český a slovenský člověk zradit nemůže, jako nemohl zradit Hitlera.

Opravdu, my jsme odešli a jsme v cizině. A stejně opravdu, kdo zůstal doma, je také v cizině, ač je obklopen známými věcmi. Komunistická vláda zavedla cizí mravy, cizí učení, dovezla cizí lidi a cizí politické zřízení. Je to běda. Po roce 1948 nám i vám ve skutečnosti zbývalo jen buď odejít do ciziny v Londýně nebo v New Yorku -- anebo zůstat v cizině v Praze. Komunisté se marně posmívají tomu, že jsme v emigraci. Na koho tím chtějí udělat dojem? Na ty snad, kdo se teď cítí vyhnanci ve vlastním domě? Říkají o nás, že jsme vykořeneční. Také toto slovo ukradli od lepších lidí, než jsou sami. Říká nám to ta nejvykořenější společnost, jaká kdy existovala, družina pana Zorina, osobní přátelé ruských tajných policistů, kurýři, kteří jezdí mezi Prahou a Moskvou, lidé cizích jmen a cizích tváří nebo lidé známých tváří, ale kteří se teď plazí

jako Číňané po kolenou v nadšení nad tím, že Stalin řekl to či ono, likvidátoři české literatury a ničitelé české řeči. Žalují na nás, že jsme opustili vlast, ve které oni si počínají jako běsové. Ale my odpovídáme: řekni mi, jak velkého násilí musíš užívat, a já ti řeknu, jak jsi vykořeněný.

Budou říkat, že jsme odešli ze zoufalství nad tím, že továrny byly vyvlastněny. Dívám se kolem sebe, a nikdo z těch, které tu vidím, neměl doma továrnu. Mezi námi a nimi nestojí otázka továren, nýbrž daleko větší otázka svobody a lidskosti.

Ještě jednu věc mohou o nás říci s posměchem a opravdu ji říkají, ačkoli svědčí proti nim, ne proti nám. Říkají, že my tady v emigraci jsme chudí. Pozor, to k nám už mluví nová buržoasie, noví majitelé velkých bytů, perských koberců a aut, známé hyeny šlechtických sídel, lidé, kteří prsty, zkřivenými chtivostí, sáhli do toho, co minulost vytvořila. Oni, stejně jako stará buržoasie, pohrdají těmi, kdo nic nemají. Jsou tak spokojeni na své hromadě, že ani necítí, že se nám posmívají pro něco, co nás ctí. Ještě nikdy Jidáš necinkal tak hlasitě svými třiceti stříbrnými. Ale celkem každý z nás mohl doma ohlodávat v ponížení a za pecí nějakou kost, místo aby se v nejistotě potuloval cizinou. Každý z nás měl takovou příležitost, jako pan Drda, pan Řezáč a pan Rabas: zradit a mít z toho užitek. Ve dnech, kdy u nás umírala demokracie a policie střílela do studentů, kdy lidé plakali na ulicích, pan Rabas, kdysi přítel a dnes bůh ví co, zaměstnával se tím, že psal dopis vládě. Dopis, ve kterém tak zničil celou svoji bytost, že z ní zůstalo jen trochu chtivosti. Upomínal vládu, že byl jmenován národním umělcem,

a že, i když si to vláda dosud neuvědomuje, on má právo na nákup v luxusních obchodech za snížené ceny, na auto a na sluhu, když pořádá party. Tento muž také podepsal manifest, ve kterém jsme slibovali Masarykovi, že věrni zůstaneme.

Ale vláda není docela pošetilá. Ví, že takové zkornatění citů není obecné a že nás neporazí ve veřejném mínění, jestliže poručí psát na nás satiry pro nedostatek peněz. Nespolehá ani na sílu jiných svých argumentů. Zachová se raději jako vláda, která má materialistický světový názor. Uchýlí se tedy na konec vždy k nějakému materialistickému prostředku, k nějaké hmotné hrubosti. Má za sebou legie koupených spisovatelů, ale dívá se na ně v rozpacích, protože sama nevěří, že by dovedli obhájit její věc. Vydala spousty peněz, ale nyní, když musí dělat bilanci, shledává, že všechny bývalé rozumové síly, které za sebou shromáždila korupcí nebo násilím, všechny stylistické schopnosti, za které draze zaplatila, nestačí, aby mohlo být obyvatelstvu dovoleno vyslechnout jediný svobodný argument. V rozhodujících chvílích, kdy má stát důvod proti důvodu, tato vláda vždy raději se spolehá na nějaký revolver, na nějaké násilí, na nějakého splašeného býka, než na přitažlivost svého učení a na talent svých spisovatelů a novinářů. Je to slabo-silná vláda. Její síla je v tom, že se nikdy nestydí užít násilí. Její slabost je v tom, že za ní stojí spisovatelé, kteří píší špatně, protože jsou nepravdiví, a obyvatelstvo, které jí nevěří a je stále hotovo odpadnout. Co má dělat taková vláda, když do jejího světa pečlivě střeženého klamu začala mluvit svobodná rozhlasová stanice? Rozhlasové vlny jdou kolem policajtů, jdou nad nimi,

skrze ně. Tak tedy vláda, která se zklamala ve spisovatelích i v policajtech, povolá kapelníky jako poslední naději a řekne jim, aby se připravili na největší výkon a přinesli všechny bubny a trumpety, které mají. Pražská vláda se snaží rušit naše vysílání tím, že dává hrát pochody. A tak tu stojíme proti sobě: my, kteří vám dáváme argumenty, a oni, kteří vám dávají hluk.

Nacisté, jak známo, sahalí po revolveru, když slyšeli slovo kultura. Komunisté sahají po bubnu, když má dojít k diskusi. V naší zemi bylo tohoto prostředku užito poprvé před třemi sty lety. Po bitvě na Bílé Hoře jesuité rozdávali ve školách dětem bubínky a poroučeli jim, aby vždy hlasitě bubnovaly, kdykoli jejich rodiče by říkali něco jiného, než se učí ve škole. Zdá se, že se nepodařilo mnoho pokročit za tři sta let.

Když jsem k vám mluvil před nějakým časem z Londýna, napsal předseda tohoto spolku bubeníků, pan ministr Kopecký, že jsem mluvil melancholicky. Pravděpodobně chtěl říci, že jsem mluvil smutně. Je-li v tom nějaká vina, tedy se k ní přiznávám. Kromě zoologicky veselého pana Drdy, kromě těch lidí, kteří si vybírají odměnu za svou zradu a jsou dost otupělí, aby jim stačilo jíst a pít, je celý československý národ doma i za hranicemi melancholický čili smutný. Není svědomité být jiný, když vidíme, co se děje.

Ano, mluvil jsem smutně a ještě budu mluvit smutně.

/ 13. května 1951./

FILOSOFIE LŽI.^v

My zde myslíme a snad vy doma myslíte na to, co bylo před pěti lety. Tehdy v květnu r. 1946 poprvé a naposled od konce války jsme měli svobodné volby. Komunisté dostali třicet osm procent ze všech hlasů v republice.

Byl bych rád, kdyby mezi námi mohl být ten poměr, že vám vždy budu říkat pravdu, příjemnou i nepříjemnou. Tady na západě je dost lidí, kteří vás kritizují za to, že jste dali komunistům tak velký počet hlasů. Ptají se, zda jste tím sami nepoložili základ k svému neblahému osudu a zda tak trochu nemáte, co jste chtěli. Vždycky odpovídám, že ne.

Je pravda, že komunisté u nás dostali třicet osm procent hlasů, a že nyní máme v zemi komunistickou diktaturu. Ale je také pravda, že v jiných zemích komunisté dostali jen pět procent hlasů, někde ještě méně, a je tam také komunistická diktatura. Mnoho věcí zajímá komunisty více než výsledek voleb. Jestliže v tímém městě padesát lidí křičí na náměstí, oni z toho také dovedou vyrobit hlas lidu. Daleko horlivěji a pozorněji sčítají v zemi revolvery a obušky a surové muže než hlasy. Mají-li převahu v násilí, dají se výsledkem voleb právě tak málo zdržet jako kterýkoli dobývačný generál, když už stojí s tanky a pumami na hranicích země. K puči v Československu nedošlo

proto, že tam r. 1946 se objevilo třicet osm procent komunistických hlasů. Daleko spíše proto, že v nastávajících volbách v r. 1948 by se nebylo bývalo objevilo už ani dvacet procent hlasů pro ně. My jsme věděli a komunisté věděli, že jejich vliv na voličstvo je v nezadržitelném úpadku. Proto udeřili.

Těch třicet osm procent hlasů ostatně je třeba nejen sčítat, ale také vysvětlit. Je to historie nikoliv přesvědčení, nýbrž klamu. Já vím, že politika je nemilosrdná a že v ní více platí výsledek než úmysl. Obvykle se nikdo soucitně neptá oklamanych, proč se dali oklamat. A přece, když k vůli ničemu jinému, tedy k vůli historické pravdě musíme říci, že tehdejších třicet osm procent hlasů nebylo odevzdáno pro komunistickou ideu, nýbrž pro lež, které tehdy komunisté užívali, pro přestrojení, ve kterém tenkrát vystupovali.

V budově stalinismu je nejdříve, hned u vchodu, několik komnat pro ty, které je třeba oklamat. Ale pak je tajná devátá komnata, kam jsou vpouštěni jen zasvěcení a kde jsou vyučováni v nejtajnějším umění taktiky. Tu oddělí jejich duši od jejich jazyka. Tu je jim řečeno, že na některé věci se stále musí myslet, ale nikdy se nesmí o nich mluvit, a že pro úspěch je nezbytně třeba, abys dovedl zatajit dnes, co uděláš zítra. Chytrý muž maluje holubici míru na všechny stěny, když připravuje válku.

R. 1946 komunisté v Československu by si byli raději ukousli jazyk, než aby byli přiznali své skutečné cíle. Sepisovali slušné a hodné a idealistické volební manifesty. Nikoli, chraň bůh, jejich cílem není zrušit lidská práva a občanské svobody, naopak, oni je chtějí rozšířit. Který neslušný člověk mluví o tom, že směřují

k diktatuře? To snad někdy někdo v minulosti o tom možná mluvil, ale pravda je, že ještě nikdy nikdo nebyl tak ohnivě pro svobodu, jako jsou oni. Oni že chtějí zničit střední stav a živnosti? Tady, na tomto kusu papíru, si to přečtěte, jak je chtějí podporovat. Oni že chtějí zavést kolchozy? Přisahají, že nikoli, poslechněte si, jak Gottwald přísahá, Ďuriš přísahá, celý výkonný výbor přísahá. Že chtějí potlačit náboženství? Ale kdepak, oni si s každým půjdou kleknout do jeho kostela. Komunistická internacionála? Ta je mrtva. Oni jsou Slovani. Že už pořizují seznamy lidí, které zatknou? Co vás to napadá! To oni sepisují lidi, kteří mají být vyznamenáni. Že připravují koncentrační tábory? Ale ale, co je to vlastně koncentrační tábor? Jejich cíl je, aby lev a beránek spali spolu.

Tak to bylo. Takový byl roku 1946 jejich volební program, a oněch třicet osm procent voličů hlasovalo pro tento program, ne pro diktaturu a ne pro to, co komunisté dělají dnes. Komunisté zvítězili ve volbách ne na svůj, ale na cizí volební program. Byla-li tu nějaká vina, byla to jen vina malé zkušenosti s tím, co jsou to komunisté.

V politice je třeba stále pamatovat, že ještě nikdy žádný tyran nenapsal na dveře svého domu: tady bydlí tyran. Komunisté na svůj dům psali, že tam sídlí lid-skost. Oni směřovali k zničení demokracie tím způsobem, že ji vzývali, a k zavedení kolchozů tak, že je zavrhovali. Ale jednoho dne, když jejich policejní a jiné pluky už byly v pohotovosti a všechny nástroje diktatury naostřeny, oni jediným hmatem strhli mas-ku. Tu pak se vám rázem dostalo všeho, o čem jste nic nečetli v jejich volebních manifestech: krve a potu,

poprav a dřiny, kolchozů a koncentračních táborů. A oni úsečně řekli : my jsme od vás žádali svobodu na základě vašich zásad; my vám ji nyní odpíráme na základě zásad našich. Jejich volební programy, jejich staré noviny, řeči jejich vůdců a manifesty jejich spisovatelů -- jaká to sbírka jedovatého klamu! Dnes si odpovězte na otázku, co neudělali jinak, než slibovali, a které své čestné slovo neporušili.

Je dokonce poněkud záhadné, jak je možno, že po té dlouhé a slavné době, kdy lidstvo se vychovávalo k pravdivosti, pojednou, ve dvacátém století se mezi námi objevil směr, který se tak naprosto, tak vůbec nestydí za lež. Sotva to rozluštíme, jestliže si nevzpomeneme na oficiální komunistickou nauku, na ten dialektický materialismus, ve kterém se teď snaží také vás hromadně vyučovat, aby vám rozdrtili poslední kosti v těle. Přes všechno vysvětlování vy stále ještě nevíte, co je to dialektický materialismus. A je to nesnadno vědět. Tato nauka má sto tváří, a když se zahledíte do jedné, objeví se druhá a třetí. Je to půda, na které lhář se považuje za filosofa, lež se necítí lží, nýbrž vývojem. Populárně řečeno, dialektický materialismus učí, že lidstvo se pohybuje v různých epochách a že co je pravda dnes, není pravda zítra. Díváme-li se na to z perspektivy staletí, snad je v tom dokonce jakási pravda. Ale začne-li se toho užívat v politice a ve styku člověka s člověkem, pak se perspektiva mění v podlost a všechny brány jsou otevřeny klamu. Tu pak někdo, kdo je usvědčen z toho, že dnes mluví něco jiného než včera, odpovídá: Já nejsem lhář, já jsem dialektik. A zrádce říká, že je přirozeným výplodem nové doby. Kdybyste se odvážili teď zeptat komunistů,

proč nesplnili sliby, se kterými šli do voleb v r. 1946, řekli by vám opovržlivě, že nyní je jiná epocha. Tento týden je u nich jiná epocha než minulý týden, a od rána do večera se lidstvo posunulo, když toho komunistický agitátor potřebuje. Taková nauka, založená na změně, nemá ani tělo ke kopnutí ani duši k zatrazení.

Dialektičtí materialisté jsou jako ona sekta, se kterou se potkali křižáci ve Svaté Zemi a která na ně pokřikovala: nic není pravda, všechno je dovoleno. Četl jsem, že moskevská akademie věd připravuje praktickou novinku: vydá naučný slovník s volnými listy, asi jako máte ve svých albech na známky, aby bylo snadno je vyjmout a nahradit jinými. To bude pohodlný slovník, který nebude dělat nepříjemnosti -- to bude pravý dialektický slovník. Zde bude snadno odstranit list s nadpisem «Hrdina Tito» a dát tam list s nadpisem «Bandita Tito». A vy se připravte, abyste si vyměnili svůj list s životopisem Clementisovým a s úvahami o kolchozech a o koncentračních táborech. Komunistická pravda je počasí v dubnu, a komunistická společnost nesnese ani pevně svázaný slovník. Jednoho dne se shledá, že s hlediska dialektického světového názoru je třeba stavět pomníky na kolečkách, aby je bylo možno snadno v noci odvézt, a tabulky s názvy ulic že nesmějí být přibity, nýbrž musí viset na provázku.

Abyste neměli čas na myšlení a abyste zapomněli, komunistický režim vás nutí dělat nesmyslné pohyby. Četli jsme zde, že vám je teď přikazováno účastnit se na jakýchsi pochodech míru, a že na příklad pan generál Svoboda se zavázal, že ujde s Anežkou Hodinovou

deset kilometrů, pravděpodobně proto, aby tím tělesným výkonem dokázali, že útok na Korei zahájili Američané, ne komunisté. Jestliže můžete, vzkazte nám, co to znamená. Nám scházejí poslední tři léta výchovy za Železnou oponou a proto nám to zatím připadá jako způsob černošských kouzelníků. Známe svůj národ, a víme, že tohle není český, nýbrž nějaký cizí nápad. Nepamatujeme se, že by kdy nějakého českého myslitele napadlo, že něco dokázal a někoho přesvědčil, i kdyby byl ušel sto kilometrů. Když vám berou masarykovskou rozumovou tradici, sami pocítili, že vám za to musejí něco dát. Dávají vám tedy, co mají, tyto primitivní obřady. Pohybujte se, Češi a Slováci, pohybujte se. Tato idea je schopna vývoje. Vyzvou vás ještě, abyste na Václavském náměstí celé dopoledne svlékali a oblékali vestu na důkaz toho, že Rudá armáda osvobodila Prahu. A všichni kritikové se zaváží stát hodinu na jedné noze, aby dokázali, že román pana Zápotockého je dobrý. Uprostřed takových tělesných výkonů zrada a násilí budou pokračovat.

Na nic se nespolehejte mezi těmito dialektiky, ani vy nekomunisté ani vy komunisté. Oklamou ještě toho, koho neoklamali, a budou se při tom cítit filosoфы. Buďte opatrní, i vy, kteří máte dnes vyznamenání. Ani na to se nespolehejte, jestliže si podáváte ruku s ruskými komunisty. Když Vlado Clementis naposledy jako ministr zahraničí byl v Americe na zasedání Spojených národů, byla to pro něho příležitost se zachránit. Všichni, kdo věděli, že několikrát v minulosti ukázal, že má vlastní rozum, byli zvědaví, zda se vrátí. Vrátil se, poněvadž mu slibovali a poněvadž

za ním poslali ženu, aby ho přemluvila. Ale dříve se, patrně na ochranu, dal vyfotografovat s šéfem ruské delegace panem Višinským. Drželi se pod paží a příjemně se na sebe usmívali. Vyzbrojen touto povzbuzující fotografií, vrátil se Clementis do Prahy. Jak dlouho trvalo, než spadl po všech stupních schodiště až tam, kde nyní je? Přátelství ruských komunistů je louže, která se brzy vypaří.

Buďte opatrní, buďte opatrní.

/20. května 1951./

KDYŽ^v TRUBKA MÁ NEJISTÝ ZVUK...

Mnohokrát tady v exilu myslím na profesora J. L. Hromádku, hlavu českobratrské církve evangelické u nás doma. To ještě není pravá tragedie národa, jestliže nějaké surové hnutí za cizí pomoci se zmocní vlády. Skutečná národní tragedie nastává tehdy, když duchovní vůdcové se zachvějí a začnou říkat, že asi ten má pravdu, kdo dovedl na ostatní namířit revolver.

Je celkem pět způsobů, jak přijmout porážku: zahynout - odejít - mlčet - zradit - žvanit. Snad by ještě profesor Hromádka mohl říci, že se necítí poražen. Ale to nejde, ovšem že to nejde. Tak snadno nelze uniknout. Vždy v minulosti se prohlašoval za křesťana, Masarykovce a humanistu. Pokud to myslil upřímně, je stejně poražen jako my ostatní.

Poražený, když vidí proti sobě drtivou hmotnou přesilu, si může říci: co zbývá, je mlčení. Anebo má v sobě jakoysi hanebnou čilost, která přetrvává život idejí, a ještě píše a ještě vystupuje na řečnické tribuny a ještě jezdí na mezinárodní kongresy. Mluví ovšem jen to, co mu diktátorská vláda dovolí mluvit, jede jen tam, kam ona ho pošle. Je-li křesťan, nosí své křesťanské přesvědčení do sekretariátu komunistické strany, aby ho tam nekřesťané chválili. Pro-

fesor Hromádka mluví, kde by mohl mlčet. A ovšem mlčí, kde by měl mluvit.

On ne jednou, ale desetkrát už teď protestoval proti utlačování domorodých národů ve Vietnamu a na Malayi. Ale ne desetkrát, nýbrž ani jednou neprotestoval proti utlačování Čechů a Slováků, s nimiž dýchá stejný vzduch. Co se děje ve Vietnamu, ví profesor Hromádka jen z toho, co o tom napíše Rudé Právo. Co se děje v Praze, ví z vlastní zkušenosti. Nemůže nevědět, že lidé kolem něho, dnes ten, zítra onen, mizí do neznáma. Když jde po Praze, vidí vězeňský vůz jezdit sem a tam. Když se projede po krajině, pozoruje místa, ohraničená ostnatým drátem. Ale vidí, jakoby neviděl. Když vedli Miladu Horákovou na popravu, on sedl a napsal, že Asie má být osvobozena. Dokud nemluví o tom, co se děje v jeho ulici, ať mlčí o tom, co se děje deset tisíc mil daleko. Tady moje věc proti němu stojí na pevné půdě: křesťan nemá být lstivý.

Profesor Hromádka žije za železnou oponou, kde církve jsou svázány na rukou i na nohou, kde jeden proces proti kněžím jde za druhým, kde církevní majetek je vyvlastňován a kde vláda upravuje věrouku. O tom je ticho ve všech projevech Hromádkových. Ale za to napíše článek o tom, že se bojí, aby církve na západě zůstaly svobodny. To už je docela protivné pokrytectví. Ani profesor Hromádka ovšem nemůže uvést žádný příklad státního nátlaku na církve na Západě. Praví tedy, že se bojí o svobodu západních církví proto, že by snad mohly podléhat vlivu tisku, rozhlasu a filmu. Všichni byste si přáli, aby vaše svoboda byla jen takto ohrožena, protože kdo nechce,

nemusí noviny číst, nemusí rozhlas poslouchat a nemusí film vidět. Za to každý věřící člověk za Železnou oponou je povinen poslušností státnímu úřadu pro věci církevní. Profesora Hromádku velmi znepokojuje vliv filmu a ku podivu ho vůbec neznepokojuje vliv diktatury. Když kněz na západě ráno otevře noviny, hrozí z toho nebezpečí církvi. Ale když na východě kněz je ráno zatčen, to není věc, pro kterou je třeba se znepokojoval.

Vzpomínám na Hromádkovu minulost a je mi líto, musím-li říci, že toto není duševní život náboženského myslitele, nýbrž úvahy vládního agenta. Je pražskou vládou vyslán na ony mírové kongresy, které pořádá Komunistická Internacionála. Tu vždy vystupuje na řečniště s monotonním kouskem řeči: upírá západním státům právo hájit se zbraněmi. Každý pochopí, že logické by bylo nejdříve upřít východním státům právo zbraněmi útočit. Hromádkův plán na zachování světového míru se ničím neliší od plánu ruského generálního štábu : celý svět má být odzbrojen a jen Rusko má mít zbraně. Proti každému ozbrojenému komunistovi má stát odzbrojený demokrat. Tak to bylo v únoru 1948 v Československu a tak to má být po celém světě. Komunistická světová rada míru je ofensivní sovětská instituce. Hromádka však praví, že to bude velká čest pro náš lid, jestliže sekretariát této instituce bude přenesen do Prahy. Bude to právě taková čest, jako kdyby tam byla přenesena Komunistická Internacionála nebo ruská tajná policie, právě taková čest, jako když k nám přijel Zorin organisovat převrat.

Dokud profesor Hromádka bude ochoten hrát tuto

agentskou roli, nechá ho vláda ještě chvíli bezmocně filosofovat o náboženství. On to bude dále dělat tím způsobem, že každý se dočká jeho slova, jen ne jeho mučení bratrů. Všechno, co se dosud Hromádka odvážil říci o poměrech za železnou oponou, byla tato věta: «Nátlak dělá vzduch čistým a svěžím». To je ovšem podlá věta. Na západě tedy film, tisk a rozhlas ohrožují svobodu. Na východě je vzduch čistý a svěží, protože tady byla zavedena všemohoucnost tajné policie. Opravdu by bylo důstojnější mlčet.

Aby našel výmluvu, profesor Hromádka připomíná, že v církvích bylo mnoho dogmat, ceremonií a předsudků, které neodpovídají dnešní době. Snad. Možná. Pravděpodobně. Ale komunistická vláda nepotlačuje jen zastaralé ceremonie, nýbrž potlačuje celou křesťanskou psychologii, popírá víru v boha, vyhlazuje křesťanské cnosti, nabádá k nenávisti místo k soucitu a ke krutosti místo k milosrdenství. Je vyhlazován celý vnější i vnitřní obsah křesťanství.

Ze všeho, co bylo, zbývá postava profesora Hromádky, který obšírně řeční na pozadí tohoto soumraku. Všechno bylo ztraceno, jen funkcionář byl zachráněn.

Do uprchlického tábora v Německu přišla mlčelivá žena.

Dlouho seděla tiše v koutě, až později pověděla svoji historii. Byla to komunistka, její muž byl také komunist. Tak dobrá komunistka to byla, že v únoru 1948 se radovala z toho, když my demokrati jsme byli poraženi. Potom, snad jako odměnu za věrnost, z ní udělali na policejním ředitelství zapisovatelku při výsleších politických vězňů.

Jednoho večera odešla z úřadu, ani se nerozloučila s mužem, sedla na vlak a v neodolatelném jakémsi nutkání přešla hranice. Na vysvětlenou nedovede povědět nic jiného, než že už nemohla snášet pohled na mučení vyslýchaných.

Toto je křesťanství — bez funkce. Mezi touto ženou a vládou nestojí vyvlastnění továren, nýbrž vyvlastnění mučících nástrojů. Ona nepatří k žádné křesťanské sektě, ale křesťanská cnost soucitu v ní působila nepřekonatelně. Snad ji i zničila. Ale takové byly kdysi křesťanské cnosti: nebyly krotké. Profesor Hromádka dosud se odvažuje citovat z bible: « když trubka má jen nejistý zvuk, kdo se bude připravovat do bitvy ? » Ale o kom to platí více než o něm ?

Jestliže nějaké hnutí ztrácí schopnost mít své mučedníky, uschne dříve nebo později, i když funkcionáři ještě řeční. Každá povaha má své meze, a nemělo by smyslu přemlouvat Hromádku, aby se stal mučedníkem. Není schopen ani toho malého mučednictví, aby umkl a ustoupil do pozadí.

Ale mýlí se, jestliže myslí, že lidé příliš uvažují o jeho pečlivě vybíraných slovech. Čeho je třeba, je živý příklad. A on dává takový příklad: odvracet oči; nejenom neodporovat zlému, nýbrž ještě se tvářit, jakoby zlo neexistovalo. Hromádka kdysi začal knihou o náboženské horoucnosti a končí jako její likvidátor. Známý katolický odpadlík ministr Plojhar řekl o dnešním Hromádkovu postoji, že prý je to praktické křesťanství. Je-li tomu tak, pak dům, který vyhořel, je praktický dům. Pak kůň, kterému usekli čtyři nohy, je praktický kůň. Hlavní praktičnost nynějšího Hromádkova náboženství je v tom, že mu dovoluje sedět

bez uzardění a bez osobní oběti u nohou tyranových.

Hromádka, jak se zdá, rozšiřuje pověst, že má plán a že touto povolností, touto měkkostí zachrání evangelictví před zuřivostí vlády. Nic nezachrání. Jestliže čte sovětské časopisy, ví sám, že nic nezachrání. Komunismus nežertuje ve svém boji proti náboženství. Ani není do té míry vděčen za agentské služby, aby zapomněl, co chce.

V moskevském časopise *Věda a život* už napsal sovětský spisovatel Sokolov : Evangelická propaganda o slučitelnosti komunismu s křesťanstvím je pokus maskovat reakční podstatu křesťanských předpisů a morálky za účelem oklamání sovětského člověka. »

To je odpověď na Hromádkův plán. Proti jeho praktickému křesťanství stojí nepraktický, ale silný osobní příklad arcibiskupa Berana. Ale o Hromádkovi platí, co řekl Otokar Březina o těch, kteří nenaplnili svůj duchovní život : jejich trestem bude, že zapomenou své jméno při probuzení. Snad musíte dávat císařovi, co je císařovo. Snad vás mohou donutit, abyste poslouchali Klementa Gottwalda. Ale nemohou vás donutit, abyste, když jste sami, si vážili toho, kdo to nezaslouží. Mluvím o profesorovi J. L. Hromádkovi.

(27. května 1951.)

NÁROD NÁM NEMÁ CO ODPOUŠTĚT.

Vy posloucháte tuto rozhlasovou stanici, a ani nevím, zda vám vaše vláda oznámila, že proti tomu protestovala v Americe. Vaše vláda žádá, aby stanice Svobodná Evropa byla zrušena, aby, zase, jak tomu bylo, jen ona, jen vaše milá diktátorská vláda k vám směla mluvit, a aby byla učiněna náprava v ten smysl, že se zase nic nebudete dovídat. Protestní nota je sepsána skoro tak hrubě, jak kdyby vaše vláda mluvila k vám. Já nevím, jak se čínský císař zlobil, když mu praskla čínská zeď, ale asi se také velmi zlobil. Vaší vládě nestačí, že ona sama potlačila všechnu svobodu mínění a slova. Ona vyžaduje, aby americká vláda si právě tak počínala. Když ruský car byl kdysi znepokojen tím, co se dalo v jeho zemi, vzkázal v úzkosti svému ministrovi školství : omez vzdělání ! Komunisté se nedostali přes tuto starou carskou moudrost. Kdykoli je něco znepokojuje, hned volají : zakažte, zastavte, omezte, zrušte, konfiskujte, censurujte, zavírejte. Jakási potíž tentokrát bude v tom, že potomci ruského cara to žádají od potomků Abrahama Lincolna.

Pražská vláda považuje za své svaté právo zacpat všechny skuliny ve své domácnosti tak, abyste necítili

nic jiného než pot Rudého práva. Od samého začátku komunisté považovali svobodu informací za svého smrtelného nepřítele. Posílali delegáty na různé mezinárodní konference, aby tam přesvědčovali o tom, o čem nikoho nelze přesvědčit : že ničím prý není člověk tak zle poškozen jako tím, když se volně dovídá, co se ve světě děje. Stanice Svobodná Evropa obnovila svobodu informací v Československu, a pražská vláda se toho zděsila jako zemětřesení.

Celý její systém byl založen na tom, aby si poddaní nemohli vybrat ani mezi dvěma míněnými ani mezi nemyšlem a pravdou. Když vláda řekne, že Rusové vynalezli bezdrátovou telegrafii a radar, že r. 1918 ne Masaryk, nýbrž Stalin osvobodil Československo, má to být poslední slovo v té věci. Vláda vás zavřela do isolační cely a my podstrkujeme informaci pod dveře. To je proti všem oblíbeným představám žaláříka, a není div, že se zlobí.

Pak je v tom ovšem ještě jiný element. Komunistická vláda udělala všechno pro to, abyste ji milovali. Dokonce řekla : nebudete-li mne milovat, tedy vás zabiju. Udělala všechno, abyste četli její noviny a poslouchali její rozhlas. Aby vám to ulehčila, zakázala všechno ostatní. A nyní vy ji nemilujete a neposluháte její rozhlas, nýbrž stanici Svobodná Evropa. Tu pražská vláda ovšem je zmítána tím srdečným a procítěným hněvem, jako hokynář, který po tři roky prodával v ulici falšované a zkažené zboží, dokud tam byl sám. Ale pak se mu do ulice nastěhoval konkurent a všechno se hrne k němu, poněvadž on nenakupuje u nejhorší firmy, u světového komunistického trustu na padělání a potlačování zpráv. Pražská vláda si nedovede

říci, že to je přirozený trest za špatnou kvalitu zboží, nýbrž hledá v tom spiknutí a posílá protestní notu, ve které nás exulanty nazývá zrádci, teroristy a válečnými štváči. Mimo to praví, že zřízení stanice Svobodná Evropa je průhledný manevr. V tom dokonce s pražskou vládou lze souhlasit. Ona vám bere svobodu informací a my vám ji vracíme. To je opravdu průhledné a není v tom žádné tajemství.

A teď o tom, kdo je zrádce : vy víte, my víme a komunisté vědí, že nám národ nemá co odpouštět. Vy víte, my víme a komunisté vědí, že však vskutku bylo zosnováno spiknutí, jehož následkem je nová ztráta samostatnosti české, a že původci i stálými vykonavateli tohoto spiknutí jsou komunisté. Když oni nás tedy nazvou zrádci, nepohne se ani list na stromě, neboť tu se opírá nic proti ničemu. Ale na ně žaluje i kamení, a tou Prahou, kterou Masaryk chodil pěšky, oni raději projíždějí v pancéřových autech. Každý z nich byl nejdříve hlídán jedním, pak dvěma a teď už je hlídán čtyřmi policajty.

Nemohou říci, které české tradice a které české postavy zrazujeme. Pro nás národ znamená: Havlíček, Palacký a Masaryk. Pro ně Geminder, Drda a Fierlinger. Tak je to vždycky: kdo začíná tím, že vnucuje nepřirozenost a nesmysl, končí tím, že jezdí v obrněném autu. Oni vám berou staré české a slovenské knihy a my vám je budeme předčítat. Oni chtějí, abyste zapomněli na národní tradice, a my vám je budeme připomínat. Říkají, je jsme koupeni Američany, protože k vám mluvíme o lidských a občanských právech, o kterých už naši buditelé mluvili před stopadesáti lety. Říkají, že jsme proti národu, kde my sto-

jíme jen proti jedné prodejně klice, proti nim. K tomu se ovšem přiznáváme, že jsme proti komunistické straně, ale to není nic nového, to jsme vždy byli. Potírali jsme zlo, když ještě bylo malé. Jak bychom je nepotírali nyní, když tak vyrostlo? Na tom nic nemění, že co bylo drzé, je nyní ještě drzejší a že výkonný výbor komunistické strany zatím prohlásil sebe sama za národ a za stát.

Povídají o nás v té protestní notě, že jsme váleční štváči. Jak víte, neříkáme vám nic jiného, než abyste si dali pozor, protože vás Rusové chtějí jednoho dne vyhnat na nějaké bojiště, abyste tam za ně bojovali, jako Číňané dnes za ně bojují. Což znamená hynout hromadně jako mouchy na podzim. Říkají, že jsme teroristi. Ale náš teror spočívá jen v tom, že skryté věci vytahujeme na světlo. Hlásíme zpět do Československa, co se tam děje v hlubinách žalářů, koncentračních táborů a policejních ředitelství a jmenujeme jménem ty, kdo se dopouštějí největších hanebností. Není pochyby, že mnohý z nich se potom necítí už tak pohodlně, jako před tím. Vidí odmítavé pohledy těch, kdo ho potkávají, a cítí se zterorisován. Bojí se jít v noci po ulici. Jeho ideálem by bylo, aby mohl cokoli dělat, ale aby o tom nikdo nevěděl. Je to krysí ideál. Terorisujeme konfidenty a udavače tím způsobem, že je jmenujeme, vylíčíme, jak vypadají, a varujeme před stykem s nimi. Přivádíme je tím do nepříjemné situace, protože snad nebudou schopni splnit vládní příkaz. Kazíme všechny ty drobné a špinavé obchůdky, které s vládou uzavírá brutalita a zrada. Terorisujeme prodejně spisovatele tím, že jim připomínáme, co psali za Masaryka a co píšou nyní.

Budeme terorisovat takového Františka Kubku, nejdříve Masarykovce, pak nástroj nacistů a teď nástroj komunistů. Budeme připomínat všechny ty fotografie z doby nacistů, na kterých je zachován se zdviženou pravicí hned vedle Emanuela Moravce. Budeme vypočítávat všechna ramena, přes která už vykukovala jeho brada, a pro koho všeho už psal. Dejte si na nás pozor. Jsme teroristi.

Říkají o nás dále, že rozšiřujeme falešné zprávy. Kdyby tomu tak bylo, pak vy, páni komunisté se na nás ani nezlobte, neboť vám za to nestojíme a nemůžeme být nebezpeční. Pak vy jste v znamenité pozici a my ve špatné. Místo abyste proti nám protestovali u americké vlády, byste spíše měli vyzývat lid, aby nás poslouchal a naučil se ošklivit si naše lži. My rozšiřujeme zprávu, že lidé v Československu žijí v nesvobodě. Svolejte tedy vaše obyvatelstvo, které šťastně žije v svobodě, a dovolte mu, aby nás vyslechlo a vysmálo se našemu výmyslu. Jsme-li absurdní, tedy nás ve vlastním zájmu nechte rozvinout všechnu naši absurdnost. Jestliže my falešně říkáme, že vláda zavírá kněze, pak každý o nás usoudí: jsou to ničemové, neboť vláda kněze nezavírá, jak dobře víme. Jestliže lžeme, že v Československu je teror, pak naši zkázu přenechte zdravému úsudku lidu, který jste neterorisovali a který je vám vděčen. Lidem nelze namluvit něco, co přímo odporuje jejich zkušenosti. Tady v Americe klidně dovolují komunistům tisknout knihy a vydávat noviny a psát do nich, co je jim libo. A když pak jednou za rok, na prvního května, komunisté vyjdou do new yorských ulic, tu si lid sám vzpomene na všechny jejich nepravdy a hází po nich

zkaženými vejci. Udělejte to také tak, a váš šťastný lid, kterému chceme namluvit, že je nešťasten, vypne radio pokaždé, když se ozveme, poněvadž bude vědět, že se od nás nic poctivého nedozví.

Když tedy nejsme ani zrádci ani lháři ani váleční štváči -- co jsme ? Historie jednou bude konstatovat, že r. 1939 byl zahájen velký zápas proti fašismu, ale že r. 1945 neskončil. Fašismus je ono hnutí, které ignoruje vývoj k lidskosti za poslední staletí a zase povýšilo hrubost a násilí a nesvobodu na první místo. Toto je podstata fašismu, ať jsou detaily takové nebo onaké. Je to trapné poznání, že lidstvo vedlo poslední válku skoro nadarmo : porazilo Hitlera, ale ne fašismus. Všechno, co v nacismu bylo mizerného, se přestěhovalo do komunismu a vysoké boty zase pochodují. Po dlouhé a zlé válce je svět tam, kde byl před ní. Rozhlasová stanice Svobodná Evropa je bojovník proti fašismu. Před deseti lety nebojovali jsme proti násilí jen proto, aby dostalo jinou barvu. Na tom nám nezáleželo. Bojovali jsme proto, aby násilí přestalo a aby s člověkem se zase zacházelo slušně. Mussolini a Hitler byli fašisti a Stalin je fašista. Goebels byl fašista a výkonný výbor komunistické strany je fašista. Hlas téže trubky, která zněla před deseti lety, znovu nás zavolal.

My zde, v této rozhlasové stanici, mluvíme za národ, který doma sám mluvit nemůže, protože je mu v tom bráněno všemi fašistickými prostředky. A jeho jménem pravíme komunistům : Vy můžete mít zájem, abyste byli našimi pány. Ale jaký zájem bychom mohli mít my na tom, abychom byli vašimi otroky?

/3. června 1951./

POLITIKA PRO PRAVNÍKY.

Na rozkaz vlády provádíte v těchto dnech jakési cvičení, tak zvané lidové mírové hlasování. První odstavec toho kusu papíru, který je vám přikázáno podepsat, zní takto: «Ve jménu míru, svobody a štěstí našeho národa souhlasím s návrhem Sovětského svazu, aby byl uzavřen pakt pěti velmocí mezi Sovětským svazem, Spojenými státy severo-americkými, Čínou, Velkou Británií a Francií.»

Myslím, že vám musím oznámit, že je zcela nepatrná naděje na uzavření takového paktu. Není toho žádná jiná příčina než ta, že nikdo už nevěří v dobrou vůli Ruska, v jeho schopnost dávat čestné slovo, uzavírat smlouvy, plnit závazky. Kdyby opravdu bylo možno, aby pakt pěti velmocí zachránil mír, svět by po tom chtivě sáhl, a zástupci demokratických velmocí by už zase byli na cestě do Moskvy, na Yaltu, do Teheranu, kamkoli. Zdržuje je však od toho poznání, že sepisovat smlouvu s Ruskem je jako psát písmena na tekoucí vodu.

Roku 1941, když Hitler napadl Rusko, přispěchaly demokratické státy na pomoc a uzavřely s Ruskem dohodu. Tedy už jednou existoval jakýsi pakt mezi Ruskem, Amerikou, Čínou, Anglií a Francií. Ale nikdo nemá právo žádat, aby lidé a státy se nepoučili ze zkušenosti. Sama logika věcí vede teď západní demo-

kracie k tomu, aby jednaly tak, aby nebyly oklamány podruhé. Vědí dnes, že Rusko nejen nesplnilo, ale ani nikdy nezamýšlelo splnit jediný závazek, který na sebe vzalo.

Vědí, že politické dohody Rusko užívalo jako zástěny, za kterou zbrojilo, posílalo špiony, organizovalo rozvrat a zmocňovalo se jedné země za druhou. Bulharsko, Rumunsko, Polsko, Maďarsko, Československo jsou oběťmi této peridy, a Sověty si nemohly stěžovat na nedostatek trpělivých a nečinných diváků při této hře. Teprve po pádu Československa si západ řekl, že nemá smysl předstírat přátelství, kde není. Od té doby se ruskému imperialismu nepodařilo zmocnit se už ani jediné nové země. Věci se vyjasnily, přes všechny lstivé mírové sjezdy svět si uvědomil, že žije ve válce, útok je odhalován jako útok, a proto všude, kde se objeví ozbrojení komunisté, objeví se nyní také ozbrojení demokraté. To je stav, s kterým Rusko nesouhlasí. Touží se vrátit do té idylické doby imperialismu, kdy bylo možno dobývat bez riska. Ten, kdo desetkrát oklamal, chce si křikem vynutit, aby mohl oklamat po jednácté. Proto, pro nic jiného, vy teď máte nařizeno hlasovat pro pakt pěti velmocí. To je celkem pěkné jméno pro ošklivou věc. Pakt pěti velmocí má být narokosa, která zase uspí probuzenou ostražitost světa.

Ale Ruská diplomacie vzbudila už k sobě tolik nedůvěry, že jakmile udělá pohyb, ihned zvoní všechna poplašná zařízení. Západní demokraté si řeknou: konec konců sedíme už spolu s Rusy v několika institucích. Jaké jsou toho výsledky? Jsou zde Spojené národy, ale co tu bylo jiného než ruská obstrukce a Molotovovo *ne*, Malikovo *ne* a Vyšinského *ne* ? Po tři měsíce zasedá

už konference zahraničních ministrů v Paříži, ale nejzajímavější zpráva, která z ní mohla být vydána, zněla, že při řečech ostatních delegátů ruský zástupce četl noviny. Proč k těmto dvěma marnostem přidat třetí marnost a proč vybudovat ještě jednu scénu, kde ruský delegát v záři reflektorů bude zase číst noviny? Pánuje obecné mínění, že by mohl pohodlněji a laciněji číst noviny doma.

Ať Spojené národy, ať konference zahraničních ministrů, ať pakt pěti velmocí -- nic se nemůže změnit v dnešní trapné a nebezpečné situaci, dokud se nezmění samy základy moskevské politiky.

Největší rozdíl, který dělí komunisty od ostatního lidstva, je v tom, že komunisté očekávají prospěch pro svou věc spíše od špatných poměrů ve světě než od dobrých. Proto nemohou ani nechtějí být platnými členy v žádné instituci, která hodlá napravit věci. Když Spojené národy zahájily debatu, jak pomoci hladovícím národům, ruští zástupci se zatvářili kamenně a opustili svá místa. S důsledností, která je strašlivá, odmítli účast na všech rekonstrukčních snahách Spojených národů: na Mezinárodní bance, na fondu pro stabilisaci měny, na organizaci pro rozdělení potravin a pro povznesení zemědělství, na každé akci, která chtěla rychle napravit válečné škody. Mezi ruskou spoluprací, jak ji svět poznal, a sabotáží není žádného rozdílu.

Neboť tajemná a zlá a ničemná zásada komunismu zněla před třiceti lety a zní dosud: čím hůře, tím lépe.

Komunisté znají historii svých úspěchů i nezdarů, a vědí, že až dosud neuchvátili moc jinak než v chaosu. Není proto činu, ke kterému by nebyli odhodláni, aby

trvání chaosu a nejistoty prodloužili. Není věcí komunismu nasytit, uklidnit a zajistit člověka, protože sytý a klidný člověk není revolucionář. Po první světové válce docela otevřeně a podruhé jen trochu zakrytě komunisté vystupovali jako odpůrci obnovy a uklidnění. Základy této taktiky jsou obsaženy již v Marxovi. Se vši rozhodností pravil kdysi Karel Marx: «Jestliže demokraté navrhnou reformu národní banky, komunisté musejí žádat státní bankrot». A nyní jděte a uzavřete spolek s takovouto psychologii. Poněvadž komunisté jsou marxisty v tomto smyslu, nikdy nic nevědělo z těch četných konferencí, na kterých se po válce sešli západní státníci s východními. Nepodařilo se získat ruský souhlas ani pro jediný konstruktivní návrh. Ne z nedorozumění, nýbrž proto, že skutečným a rozmyšleným cílem komunistů je překážet obnově. Není žádné záhady v tom, proč poválečný svět ještě nedostal svou příležitost ke klidu, proč mírové smlouvy nejsou hotovy, proč Německo tone v chaosu, proč nikdy nic nebylo dohodnuto a proč zejména proti Marshallovu plánu komunisté vystupovali s největší zuřivostí. Nepřejí si ani zdravých financí ani zdravého hospodářství v Evropě, poněvadž by to zmenšovalo napětí, potřebné pro jejich revoluční srážku. Spíše by se rozhněvali než zaradovali, kdyby v Asii přestal hlad. Posílá-li Amerika do Evropy nebo do Asie hospodářskou pomoc, překáží to komunistům stejně, jako kdyby tam posílala vojsko. Roku 1945 zvítězila nad Hitlerem koalice dvou partnerů, z nichž každý měl na mysli něco jiného: demokratický západ s uspokojením skončil válku a chystal se budovat mír. Avšak mezinárodní komunismus cítil jinak: že dějiny ještě dost nepokročily;

že ještě nelze dopustit, aby se svět uklidnil, poněvadž po předposlední nyní poslední bitva vzplála. V týž den, kdy skončila válka proti Hitlerovi, zahájili komunisté nový zápas. Jsou to vášniví hráči a nezajímá je nic jiného než boj o moc. Pokládají za zcela přirozeno, jestliže v krizi, kterou vyvolávají, bude obětována jedna, dvě, tři generace. Tvrdě odmítají lidský nárok na štěstí, důstojnost a bezpečnost. Za svůj cíl prohlašují blaho budoucích generací. Vnuci a pravnuci budou prý žít blaženě, ale lidé dnes žijící nejsou více než hnůj budoucnosti. Nikdy již v Rusku nemají lidé hladovět : právě proto bylo třeba, aby teď prodělali dvě nebo tři periody nesnesitelného hladovění. Jednou nebude soudců a žalářů -- aby se k tomu dospělo, je třeba zatím zdvojnásobit počet dosavadních žalářů, zabavit školu a změnit ji ve vězení, mýtinu v lese, kde kvetly modré zvonce a voněla pryskyřice, je třeba obehnat ostnatým drátem a zřídit tu koncentrační tábor. Aby v budoucnosti lidé žili důstojně, je nezbytno nyní vyvrtat do země tunel a ubytovat tam vězně, kteří pracují z trestu. Jednou bude trest smrti zrušen — aby se to připravilo, vynášejí se dnes četné rozsudky smrti. Aby v roce 2.000 člověk nemohl utlačovat člověka, musí v roce 1951 každý policejní komisař mít právo mučit vězně. Aby už nikdy nebyla tyranie, je třeba tyranie právě dnes, kdy žijeme. Zítřka všichni budeme citliví a ušlechtilí -- dnes ještě budme krutí. My, kdo jsme dnes na světě, jsme nemilované děti komunismu. Jejich péče platí těm, kteří se ještě nenarodili. Milují člověka pod tou podmínkou, že ho nevidí. Není možno do jedné skříňky uzavřít oheň a vodu. Není možno ani ve Spojených národech, ani na konferenci zahraničních minis-

trů, ani v Paktu pěti velmocí, ani kdekoli jinde sloučit k plodné spolupráci dva tak rozdílné názory jako jsou demokratický a komunistický. Demokracie pečlivě uvažuje o právu na štěstí u každého jedince. Komunismu je lhostejno, jestliže v chaosu se ztratí všechny životní nároky celých generací. A teď jděte a uzavřete smlouvu mezi dvěma partnery, kteří si jsou tak vzdáleni.

Pakt pěti velmocí, jak jej navrhuji komunisté, není více než jedna z jejich taktických hříček, nic více než nové divadlo, kde chtějí problémy ne řešit, nýbrž přiosťřovat, kam hodlají zavést pokračování ve válce jinými prostředky. Nikomu není třeba takového falešného, neupřímného paktu pěti velmocí. Co by mohlo zachránit svět, je pakt dobrých lidských vlastností, pakt lidí, kteří věří v tradici evropského lidstva. Ale to je právě pakt, ke kterému komunisté nechtějí přistoupit. Byli schopni uzavřít smlouvu s Hitlerem. Nejsou schopni uzavřít smlouvu s těmi, kdo věří v lidská práva.

(17. června 1951.)

KONEC LITERATURY ČESKÉ.

Lidé si ještě ukazují malé chaloupky po Čechách a po Moravě, ve kterých vznikala česká literatura. Tady, pod doškovými střechami, se narodili první čeští spisovatelé. Čtyřicet kilometrů od Prahy je zámek, který si budeme jednou ukazovat jako místo, kde česká literatura zahynula. Neboť, i když někteří lidé doma stále ještě pos-trkují pero po papíře, i když ještě v záplavě překladů z ruštiny tu a tam vyjde také česká kniha, každý ví, že nastal konec literatury české.

Komunistická vláda s velkým úspěchem dala spiso-vatelům na vybranou: buď být propagandistou, reklam-ním agentem režimu -- nebo nebýt vůbec. O tom, co psát a jak to psát, nerozhoduje nyní on sám, český spisovatel, nýbrž generální sekretář komunistické stra-ny Rudolf Slánský. Pan Slánský ovšem, jako měsíc, nemá své světlo ze sebe. Vydává jen takové rozkazy, které sám dostane. Jedná jako listonoš, který dodá dopis z Moskvy, nebo oprátku z Moskvy těm, jichž se to týká. Český spisovatel dříve chodil po světě a pově-děl, co viděl. Nyní opakuje, co řekl roku 1946 Ždanov. Dříve českého spisovatele něco vzrušilo, a on to řekl světu. Psal to, co si sám pomyslel a pocítil. Nyní píše to, co si pomyslel a pocítil úředník v ministerstvu pro-pagandy v Moskvě. Dostává svou inspiraci předeepsánu z cizí země, z dálky dvou tisíc kilometrů. Proto česká

literatura se teď podobá veřejnému cvičení, kdy vždy tisíc mužů na povel udělá stejný pohyb. Není možno tak úplně ztratit osobnost, tak být vyvrácen ze své přirozenosti, tak úplně být oloupen o právo na vlastní duševní život -- a přece psát dobře. Kdo ztratil hlas, nemůže vystupovat jako zpěvák, a kdo ztratil srdce, nemůže být spisovatelem. Česká literatura existuje sto-padesát let, ale ještě nikdy nebyla v takovém stavu mizernosti. Ještě nikdy se k ní čtenáři tak neobraceli zády. Je to více než úpadek. Je to konec. Jako za protireformace, tak také nyní se musí změnit svět, aby naše literatura zase ožila.

Jako v každém jiném povolání, také mezi spisovatelem jsou čestní a bezcharakterní lidé. Ty čestné nemohu jmenovat jménem, poněvadž jsou v moci totalitního státu, a nejsem zde proto, abych jim škodil. Ale pokud jde o spisovatele jako celek, o to, co dělal nebo nedělal Syndikát československých spisovatelů, pak je pravda, že komunisté zastrašili a ovládli spisovatele dříve a úplněji než kteroukoli jinou vrstvu národa. V tom všem hrál dobříšský zámek velkou roli. Tam byly otevřeny společenské místnosti kapitulantů. Tam se obrazilo v rokokových zrcadlech, když ministr propagandy dával spisovatelům zpropitné za to, že mlčí, když se děje něco hanebného. Tam přijímali sliby, že jim bude dovoleno vydělat si něco ve filmu.

Komunisté jsou dobří i špatní psychologové zároveň. Sotva dovedou pochopit duši hrdého člověka. Ale kde jde o to, jak si zahrát se slabým, zbabělým, provinilým, nemocným, ješitným, mstivým nebo chtivým člověkem, tu zahrají na tento nástroj jako Paganini hrál na housle. Nerozumějí člověku, který chce svo-

bodů. Ale ovládají psychologii člověka, který chce auto. Nepochopili žádnou z velkých postav české literatury. Znamenitě pochopili duši pánů Drdy a Řezáče, těchto dvou předsedů likvidace české literatury. Komunisté znají onen okamžik, kdy člověk, postavený proti nim, poprvé ze strachu sklopí oči nebo z chtivosti poprvé rozpačitě natáhne ruku.

Komunisté podrobili spisovatele proceduře, složené z teroru a korupce, a spisovatelé z toho vyšli pomačkáni a «tišší než voda, nižší než tráva». Už od roku 1945 bylo nutno provozovat opozici proti tomu všemu hanebnému, násilnickému a fašistickému, co se začalo roztažovat v naší zemi, bez pomoci českých spisovatelů. Všichni víme, co se dělo. Lidé byli zavíráni bez soudu, někdy byli i zastřeleni bez soudu. Suroví dozorcí ve věznici donutili otce, aby bil syna, a syna, aby bil otce. Zbili starou ženu tak, že musila spát v kleče. Donutili dívku, aby brala do úst své výkaly. Čeští spisovatelé mnohokrát byli vyzváni, aby proti tomu protestovali. Marně. Zachovávali záhadné mlčení. Zahadné jen pro toho, kdo neznal obchůdky, které uzavírali s komunistickým ministrem propagandy. Nebylo jediné dobré věci, aby se odvážili jí pomoci. Byli vyzváni, aby aspoň definovali, co je to fašismus. Neodvážili se pronést ani slovo o této věci; příliš dobře věděli, že ať cokoli řeknou o fašismu, bude to vypadat, jako kdyby mluvili o komunismu.

Po r. 1948 pak už vůbec není u nás hanebnosti, aby při ní neasistoval český spisovatel. Spisovatelé se tlačili mezi těmi, kdo děkovali vládě za popravu Milady Horákové. A když komunistické diktátorské vládě nestačil celý ten špiónský a slidičský systém, který vytvo-

řila, přispěchal na pomoc český spisovatel. Napsal, že v dřívějších zatemnělých dobách bohužel dcera nedenucovala vládě otce a syn matku, ale to prý právě byl předsudek nerozumné doby. Dnes, kdy lidstvo pokročilo, je třeba, aby děti denuncovaly rodiče. Muž, který toto napsal, jmenuje se Václav Lacina. Vyhne se mu počestný muž i počestná žena.

Spisovatelé mohou uvést na omluvu své ponížnosti, že jejich stav je nejzranitelnější ze všech. Když se diktátorské vládě zlíbí, spisovatel nemůže uveřejnit ani řádku z toho, co napíše. I diktátor potřebuje, aby mu někdo osíval pole, pracoval ve slévárně, šil boty, ale nepotřebuje, aby ten nebo onen psal knihy. Bezmocnost spisovatelova vznikla z toho, že vláda zavedla svůj monopol na tisk, na vydávání knih a novin, na hraní divadla. Je pravda, že za takových poměrů je spisovatel jako ptáče v dlani. Dlaň se sevře -- a je po spisovateli.

Ale ať je tomu tak či onak: dlouho jsme mysleli, že spisovatelé mohou být národu jen ke cti. Nyní vidíme, že mu mohou být také k hanbě. Věřili jsme, že mají vést národ. Nyní věříme, že si na ně národ má dát pozor.

Nemá smyslu, abychom odtud, po tolika zklamáních, vyzývali české spisovatele k statečnosti. Snad vše, co můžeme udělat, je popisovat jejich hanbu.

Vyberme dnes z množství dva různé typy, z nichž každý svým způsobem přispěl k tomu, co se stalo. František Halas a Jan Drda jsou tak dvě rozdílné postavy jako Petr a Jidáš.

František Halas -- čili ušlechtilá slabost. Ode vždy byl komunistou, ale už pět let to byl jeden z těch ko-

munistů, kteří vědí, že mezi stalinismem a fašismem není žádného podstatného rozdílu. Dostal vysoký úřad, ale seděl tam jako sedí kočí na kozlíku, když se s ním splaší koně. Stále cítil, že by měl zakročit, ale stále nezakročoval. Vždy si omluvně sáhl na své slabé srdce. Jediný protest, na který se zmohl, bylo odjet do lázní, když se dělo něco hanebného. Vracel se teprve, když už oběť byla zlikvidována. Pil více, než musí pít člověk, který se pokládá za počestného. Naposledy jsem s ním mluvil, když se s delegací spisovatelů vrátil z návštěvy v Rusku. Měl slzy v očích a říkal: «Je to barbarství, je to temno. Modlím se, aby se to nevyřítilo na naši zemi». Když jsme se rozcházel, zeptal se: «Myslíte, že jsem podlý?» Pochopil jsem, proč se tak ptá, když jsem pak v novinách četl zprávu, jak na veřejné schůzi podával referát o své návštěvě v Rusku. Tam mluvil: «Sovětský svaz je náš velký učitel. Musíme se snažit, abychom se ve všem přiblížili sovětskému svazu. »

Přese všechno rád na něj vzpomínám, na tohoto slušného i bezchakterního člověka.

Naopak Jan Drda představuje zdravou nestydatost. Česká komunistická literatura nemá žádné velké, ale několik tlustých mužů, a Drda je z nich nejtlustší. Myslím, že jsem obsáhl jeho duši, když jsem uviděl fotografii, která byla pořízena k jeho narozeninám v roce 1944. To byly poslední měsíce Hitlerovy vlády v Čechách. Země hladověla, lidé byli odváženi do koncentračních táborů, nahoře nad Prahou, v pankrácké věznici, denně byli popravováni čeští vlastenci. Tehdy se dal Jan Drda fotografovat. Starší spisovatelé se dávali zobrazovat s knihou nebo s perem v ruce. Ale

na Drdově fotografii vidíme spisovatele stát s chechtotem nad přetíženým stolem a prstem ukazovat na bohatství na něm: na maso a dorty, na lahve vína a ovoce. Aby se dal spisovatel v oné době takto fotografovat, k tomu bylo třeba hlavně jedné věci: necitelnosti k celku. Nad tento portrét patří nápis: Co je mi do ostatních -- já mám co jíst. Podstatou Drdovy víry je přesvědčení, že jeho posláním je mít se za všech režimů dobře. Za německé okupace se živil tím, že psal pro Němce libreta k filmům. To byl přečin, za který potom jiní byli odsouzeni do vězení nebo jim bylo zakázáno psát. Jan Drda hbitě vstoupil do komunistické strany a zachránil se. Jeho morálka je morálka malého zlodějíčka. Po komunistickém puči zvolal: ať žije Stalin -- a kdy dostanu své osobní auto? Až země bude osvobozena, bude Drda zase chtít psát pro demokracii. Nedovolíme mu to.

Co vůbec potom s nimi, s těmito spisovateli? Budou zase ke všemu ochotni, ale k ničemu potřební, neboť nikdo jim nebude věřit. Bude třeba nalézt pro ně nějaký kout, aby v něm dožili svůj neužitečný život.

/24. června 1951./

MATERIALISTA, KTERÝ ŽVANÍ.

Když jsem přijel do New Yorku, snažil jsem se vždycky v podzemní dráze rozpoznat, kdo z těch lidí kolem mne je dělník a kdo ne. Nikdy se mi to nepodařilo. Jednou jsem seděl vedle elegantního mladého muže a řekl jsem si, že to je synáček bohatého tatínka, tak trochu světák, a že tráví svůj čas běháním za slečnami. Náhodou jsme vystoupili spolu, blízko místa, kde se staví nová budova Spojených národů. Tam bylo velké staveniště, a můj světák zmizel v jednom stanu. Za chvíli vyšel, oblečen do overallu, a začal elektrickou vrtačkou rozbíjet zbytky nějaké betonové klenby. Dnes ráno jsem šel po Páté avenue a snažil jsem se poznat, kdo z těch lidí, které potkávám, je bohatý a kdo chudý. Zase se mi to nepovedlo. Všichni byli přibližně stejně oblečení a všichni se přibližně stejně chovali. Musíte si tu dokonce dát pozor na ženy : všechny, i ty malé slečny z malých kanceláří, se tu tak dobře pěstují, tak dobře češou, tak obratně užívají stejných kosmetických přípravků, že se někdy můžete zmýlit a pokládat ošklivou ženu za hezkou. V létě se tady žena může obléci už za pět dolarů do šatů, ke kterým původně kreslili vzory videnští umělci. To je Amerika : demokracie, rovnost i ve vypadání.

Okolo mne přejel černochoch v nádherné limuzině, která by vzbudila sensaci, kdyby stála před hotelem

v Praze na Václavském náměstí. Pak jsem potkal dvě mladé černošky, které se pohybovaly trochu jako bohyně tím svým pružným, přírodním, harmonickým krokem. Ale to je dar od boha, ten pohyb. Vedle toho na nich bylo vidět i dary země, ve které žijí : v té chvíli to byly dvě nejelegantněji oblečené ženy na celé Páté avenue. Viděl jsem tu zedníky i řidiče autobusů, jak přijíždějí do práce ve svém vlastním autu. Nevím tu o rodině, která by neměla ledničku nebo radio. Když vyjedete ven, za město, skoro nad každým domkem se tyčí televizní anteny. Podél všech silnic, hustě za sebou, vás vítají velké i malé restaurace se stejným hohatým, vydatným a, když chcete, i luxusním jídlem. Jako se zde všichni přibližně stejně oblékají, tak také všichni přibližně stejně jedí. Mr. Hofman, ředitel továrny na automobily značky Studebaker, řekl nedávno, že jeho nejtěžším úkolem v poslední době bylo přesvědčit 10.000 ze 13.000 zaměstnanců firmy Studebaker, že továrna nemůže dodávat svůj nejnovější model auta výlučně jim, nýbrž že jej musí dodávat také ostatnímu americkému publiku a že tedy zaměstnanci firmy musí být zaneseni na normální čekací listinu. Jestliže dnes v Československu někdo chce jezdit autem, musí k tomu dostat i povolení i peníze od komunistické strany a musí před tím zradit tolik věcí, jako Jan Drda, František Kubka a Václav Rabas zradili, přátele i myšlenky, boha i lidi. Je někde v Československu továrna, kde 10.000 ze 13.000 zaměstnanců se bouří, protože nemůže dostat nejnovější model auta ?

Amerika rozšířila luxus do nejširších vrstev, a všichni jsou tu odhodláni i schopni plnými doušky užívat bohatství, které vytvářejí svou prací. Nezkoumal

jsem ještě morální otázku, jestli širokým vrstvám zde se vede tak dobře proto, že vůdcové amerického hospodářství s nimi sympatisují a jsou vzory dobrotivosti, soucitu a humannosti. Nezkoumal jsem tuto otázku hlavně proto, že nemá co dělat s blahobytem amerického lidu, který je pevněji a objektivněji založen než na citech. Obecný blahobyť je první, nezbytnou a nezadatelnou podmínkou obrovské americké výroby, která je daleko rozpínavější a dynamičtější, než aby ji mohli udržet v chodu bohatí lidé svými nákupy. Tato obrovská výroba by se přes noc zhroutila, kdyby uzavřela pošetilý spolek se sto tisíci nebo dvěma sty tisíci bohatců a kdyby průměrný Američan si nemohl koupit auto, ledničku, radio, televizi, voňavky, domek, několik šatů za rok a několik párů bot za rok. Američtí hospodářští kapitáni nepočínají si tak nerozumně, aby na vrata jejich továren a skladišť patřil nápis : vyrobil jsem, nevím komu. Už před několika desetiletími byla v Americe vybojována zásada, že dobré mzdy a mohutná výroba patří k sobě jako příčina a následek. Kdyby nikdo jiný, tedy americký výrobce bude nutit Američany k tomu, aby žili v luxusu, a bude přemýšlet, jak jim k tomu dát příležitost. Blahobyť v této zemi není založen na milosrdenství, nýbrž na sobeckém zájmu největší výroby na světě a na nejzákladnějším hospodářském zákonu nabídky a poptávky. Proto je založen pevně. S uměním výroby postupuje tu stejným krokem umění podpory konsumu, a jen tyto dvě věci dohromady představují onen zvláštní americký výkon, který je poučením světa.

Četl jsem právě, že v Československu bylo zakázáno vystavovat potraviny ve výkladních skříních. Prý stačí

oznámení, že zboží je uvnitř v prodejně. Prý místo potravin je třeba v zájmu lidové republiky vystavovat atrapy. Budete se tedy dívat na máslo z papíru a na vejce z papíru. To je znamení, že vláda počítá na gramy a že v Československu stále obchází přízrak chudoby. Je to nejzbytečnější přízrak v naší zemi, která je bohatá a má pilné obyvatelstvo. Bylo třeba velmi mizerné politiky k tomu, abychom zchudli. Už za Hitlera bylo u nás vystavováno maso z papíru a cukroví z papíru. Až dosud každá diktatura v naší zemi vystavovala atrapy ve výkladních skříních.

Já vím, že hmotné věci nejsou nejsvětější v životě národa a že národ není znamenitý proto, že žije v blahobytu, ani mizerný proto, že žije v chudobě. Ale jestliže se ptáme komunistů, zda dali zemi blahobyť, tedy to je jiná věc. Tu měříme věci jejich metrem a ptáme se jich jen, zda dodali to, co slibovali. Oni dlouho mluvili cynicky o všem mimo o tom, že člověk se má dobře najíst. Říkali, že jsou odborníky v materialismu, a že opatří národu vyšší životní úroveň, jestliže přijme jejich vedení.

Tvrdili, že lidé se musejí zříci svobody, aby se jim lépe vedlo, a že lidská práva a větší kus chleba se ne- snášejí. Svoboda a lidská práva jsou tedy pryč, a větší kus chleba -- zda ten přišel? Vidíme, jak přišel: ve výkladních skříních jsou atrapy; byly zase zavedeny lístky na základní potraviny; pan Josef Frank, kterému byl výkonným výborem komunistické strany svěřen úkol, aby bědoval za všechny, jeden týden nařiká nad nedostatky v těžkém průmyslu, druhý týden nad úpadkem v hornictví a třetí týden nad rozvratem

v zemědělství. Tento vrchní bédovatel je v poslední době nejzaměstnanější komunistický funkcionář.

S nikým jiným ne, ale s materialistou máme právo mluvit materialisticky. Když tedy jsi materialista, co znamenitého jsi dokázal ve svém materialistickém oboru? Dal jsi opravdu větší kus chleba? Zvýšil jsi hmotnou životní úroveň? Dejme tomu, že není nic světlejšího než jíst: ale jí člověk lépe pod tvou vládou? Jsi výkonný, obratný materialista, anebo jako materialista jsi jen žvanil?

Všude, kde komunisté až dosud se zmocnili vlády, ukázali se jako břídilové a jako nedbalci v tom, co nejvíce slibovali: ve zvyšování hmotné úrovně. V zemích pod komunistickou diktaturou se život občana mění v boj o kabát, který se nerozpáře, o rukavice, které se nerozpadnou, o léky, které léčí, o žiletky, které holí, o uhlí v zimě a o ovoce v létě. Komunisté jsou odhodláni všechny národní statky vyměnit za hmotu. Ale to právě nedovedou. Jsou jako nějaký neúspěšný doktor Faust, který upsal ďáblu svou duši, ale neobdržel za ni smluvenou cenu. Jestliže stojíme proti materialistovi, tedy máme právo srovnávat hmotnou úroveň země, ve které on vládne, s úrovní svobodné země, kde pro hmotný zisk nic nebylo obětováno z lidské důstojnosti. Tady v Americe se rozvinul největší blahobyt v dějinách světa. Komu chcete říkat, že je třeba se zříci svobody, aby se stoly prohýbaly?

Blíží se chvíle, kdy svět se rozhodně zeptá komunismu: kdo jsi, ošklivá masko?

Nezáleží na tom, co je psáno o komunismu v starých idealistických knížkách, které se válejí zaprášeny a zapomenuty nahoře na skříních v bytech komunistic-

kých funkcionářů. Ale na tom záleží, jak se komunismus pod vedením moskevských strategů projevuje dnes v praxi a jak zachází s člověkem. Zajisté, dosud — tady také — jsou ve výkladní skříni atrapy. Ještě se mluví o sociální otázce a o hospodářském vzestupu jako o komunistických motivech. Ale za tím, uvnitř kremelského mozku, je rozpálen jediný vášnivý motiv : vůle k moci. Ruští komunisté rozehráli největší boj o moc v dějinách lidstva a postavili všechno do služeb tohoto boje. V jejich rukou je socialismus nástroj militarismu, nejlacinější a nejsurovější způsob, jak opatřit vojáky a dělníky pro válečnou výrobu. Je to socialismus necitelný a lhostejný k člověku, ovšem necitelný také k jeho životní úrovni. Takový vojenský socialismus je pán, ne sluha člověka, jak by mělo být každé lidské zřízení.

Žít s takovým socialismem je jako spát s medvědem na jednom loži.

(22. července 1951.)

ŘEČ K MLÁDEŽI.

A nyní nastává mi těžký úkol mluvit k vám, mladí lidé.

Vaše vláda vám nabízí denně hmotné výhody a její zlá tvář se na vás vypočítavě usmívá. Ona vám může dát zaměstnání, poslat vás do lázní, na hory, vystavět vám hřiště, uspořádat vám ohňostroj nebo průvod, abyste viděli, kolik vás je. Můžete tančit pod jejím protektorátem. Ona vám může všechno dodat hned, dnes. Já jsem daleko od vás a mluvím k vám jménem těch, kteří jsou daleko od vás. Půjdete-li za námi, sklidíte své zisky teprve zítra, pozítří. Vláda je proti nám ve výhodě jako ten, kdo pěstuje brambory, je ve výhodě proti tomu, kdo pěstuje stromy. Ona nabízí ono uspokojení, které vyplývá z toho, když člověk bije a trýzní člověka. My nabízíme ono uspokojení, které vyplývá z toho, když člověk nebije a netrýzní člověka. Ona nabízí bezpečí toho, kdo je poslušen, ať se děje cokoli. My poněkud vyzýváme k romantickému životu, k risiku toho, kdo nesouhlasí s tyranskou vládou. Jdete-li s ní, máte to pohodlné : dostanete od ní všechny myšlenky hotové, upečené, urovnané, nezměnitelné, a ani nemusíte ani nesmíte dále myslet. My však vás vyzýváme, abyste si působili obtíže samostatným myšlením.

Jednu věc musíte vědět: nic na světě není zadarmo, ani pro jedince ani pro národ. Za vznešené věci ještě

vždycky někdo nějak zaplatil. Nyní jde o to, zda boj o svobodu bude se dít s vámi nebo bez vás. Jsme s vámi spoutáni : jestliže vy byste nebyli idealističtí, jestliže vy byste nebyli schopni nadšení, pak věc našeho národa by nepochybně byla ohrožena. Ačkoli dnes ještě máte dětské a mladistvé obličej, jednou přijde chvíle, kdy v národě nebude nic, co nebude ve vás. A kdy národ nebude lepší, než vy budete. Kdy totiž vy budete národ.

Vybrali teď některé z vás a poslali je do Berlína na ten podnik, který nazývají světovým sjezdem mládeže. Mladík, který pořádá tento sjezd, se jmenuje Stalin. Instituce, která vybírá delegáty, se jmenuje tajná policie. Nezkoušejte se tam rozběhnout : zastavili by vás na hranicích. To je ne lidová, ale úřední zábava. Všechno, co se očekává od tohoto sjezdu, je tolik, že se tam bude volat «mír, mír», zatím co ruský generální štáb bude dobudovávat největší armádu světa.

Heslo prý bude : « Chceme pokojně a radostně žít ».

Blízko Berlína je jiné město, Postupim. Tam za to, že napsali na náměstí na zeď slovo *svoboda*, odsoudil nedávno komunistický soud do vězení dva hochy. Vláda, která je uvěznila, je táž vláda, která nyní hostí jiné hochy na sjezdu mládeže v Berlíně. To je tedy program této německé komunistické vlády a také vaší československé komunistické vlády : žijte radostně, ale jestliže napíšete na zeď slovo *svoboda*, budete žít truchlivě. To si musíte rozmyslit : víme, pod jakým tlakem žijete, ale přece -- chcete být první mladou generací v československých dějinách, která by souhlasila s tím, že slovo *svoboda* je neslušné, zakázané a prokleté slovo ?

Někteří cizí, asijsí delegáti, kteří jeli na sjezd do

Berlína, zastavili se v Pardubicích a prý tam tancem manifestovali pro mír. Budou jistě tančit i v Berlíně. Není tomu dávno, co vaše vláda pořádala tak zvané pochody míru. Lidé se musili zavázat, že ve jménu míru ujdou deset kilometrů nebo že padesátkrát obejdou továrnu. To je ne rozumný, nýbrž kouzelnický způsob. Prosím vás, nevěřte tomu, že otázka míru je v jakékoli souvislosti s tím, jestli se tělesně pohybujete mnoho nebo málo. Mír se nedá vytančit ani vypočodovat. Černošští kouzelníci přivolávají tancem déšť, ale o nich každý ví, že to jsou podvodníci. Patrně v tom nemůžete mnoho udělat, ale je třeba, abyste to aspoň věděli: mír ve světě by byl ihned postaven na bezpečnou základnu, kdyby mezinárodní komunismus se vzdal svého programu diktatury, násilí, světové revoluce.

Až dosud nic nenasvědčuje tomu, že komunisté by se chtěli polepšit. A tak před vámi -- a ovšem i před námi -- stojí tato hlavní otázka: stanete se vy, mladí lidé, milovaným a slepým dítětem diktatury, ochotným nástrojem násilí? Vláda doufá, že ano, my doufáme, že ne.

Slyšíme kroky času, a na vás nyní pomalu přechází odpovědnost za národní osud. Vy jste důležitější než my. My, exulanti, jsme zatím ztracená přední stráž. Jsme daleko a je nás málo. Vy jste doma a jste tělo národa. Jste nejdůležitější národní generací, za celých posledních stopadesát let. Asi by se vám měla zatočit hlava z pocitu odpovědnosti. Z vašich rukou bude jednou národ musit převzít dobro nebo zlo, tak, jak vy to připravíte. Vás, právě vás si komunisté vybrali za předmět svého velkého experimentu. Je to pro vás nebezpečná, ale i čestná posice. Komunisté nemají úctu

k lidské povaze. Oni věří, že cokoli lze předělat do jakékoli podoby, a že z národa mohou udělat něco, čím nikdy nebyl. Vše záleží na tom, jak odoláte. Někdy národy zavravorají proto, že jedna jediná generace byla slabá. Nemluvím o tom, co máte dělat. Poněvadž jsem daleko a poněvadž znám síly, které jsou proti vám postaveny, neodvážuji se být soudcem vašich činů. Ale mluvím stále o tom, co si máte myslet.

Vím, máte všechno o to těžší, že starší generace vám ne vždy dávala dobrý příklad. Viděli jste příliš mnoho Jidášů i Petřů, lidí, kteří z chtivosti nebo slabosti zapřeli své přesvědčení. Žijete v epoše tak velkého chtivce, jako je Jan Drda, tak vybroušeného a elegantního mistra korupce, jako je pan spisovatel Řezáč, tak dokonalého zrádce jako je Zdeněk Fierlinger, tak nepochopitelného úpadku úctyhodné osobnosti, jako je případ profesora J. L. Hromádky. Viděli jste Františka Halase, který pil, aby zapomněl. Konec konců vaše prostředí bylo chudé na inspiraci, která vychází z živého příkladu lidí. Mimo to jste měli málo času a příležitosti, abyste se seznámili s tradičními československými ideály a osvojili si pravé československé vzdělání. Šest let vašeho dosud krátkého života vyplnila německá okupace, nyní již čtvrtý rok vyplňuje okupace komunistická, a oba tyto režimy tatarsky řádily hlavně ve školách, do kterých jste teprve začali chodit. Měli byste všechnu omluvu, jistě byste měli daleko více omluvy, než profesor Hromádka. Ale velmi vás prosím, nehleďte omluvu.

Mládež vždycky bývala velkodušná, a my nepochybujeme o tom, že se postavíte na ušlechtlejší stranu, jestliže budete moci poznat, která to je. Ale pozorujeme,

co všechno vaše vláda podniká, abyste to nepoznali. Vláda tvrdí, že my exulanti navádíme k atentátům, vraždám, sabotážím. Sami posuďte, jestli navádím k něčemu takovému. Ale je něco jiného, čeho se vaše vláda více bojí než atentátů, a k tomu navádím, jako Masaryk k tomu naváděl. Navádím vás, abyste mysleli samostatně. Patrně si musíte každý den odskandovat povinné výkřiky a počínat si po určitou, vládou předepsanou dobu jako davový člověk, což znamená jako člověk se sníženou soudností. Dobře, nemůže-li být jinak. Ale pak jděte domů a přemýšlejte.

Shromážděte si co nejvíce knih, které diktatura zapomněla zničit, a doplňujte své vzdělání. Diktatura chce omezit váš rozhled. Nedejte se. Diktatura vám dává špatné knihy. Čtěte dobré. Ještě nikdy v Čechách spisovatelé a novináři nepsali tak mizerně jako nyní. Otevřte staré knihy a poznejte, jak se psalo dříve. Není něco v pořádku v režimu, který za tři roky dokázal tak zničit českou literaturu. Snad, aby člověk dobře a významně psal, musí dříve sám něco dobrého a významného být. Je to jako v boxu: když chcete důkladně udeřit, musíte do toho vložit celou svou váhu. Diktatura, která ničí osobnost, ničí také spisovatele. Mimo to existuje jakási souvislost mezi pravdou a dobrým stylem. Patrně není možno být neupřimný a psát dobře. Proto nic nečekejte od té společnosti pokrytců, jakou jsou dnes spisovatelé v Československu.

Mluvím k vám o knihách a vzdělání. Proč jsem tak mírný? Vůbec nejsem mírný. Nic nezasadí této vládě takovou ránu, jako když se jí nepodaří její pokus vás duchovně oslepit. Podle vládního plánu vy jste generace, u které má národní paměť přestat a která má jít

z mlhy do mlhy. Nemáte nic vědět o minulosti a nemáte nic vědět o širém světě kolem. Je to tak špatná vláda, že se snáší jenom s nevědomostí.

Ještě nad vámi někdy vyvěšují vlajku, která má československé barvy. Ale dokud víte jen to, co vám vláda uzná za vhodné povědět, nevíte, že je to nyní po třísněná vlajka. Vidíte muže na vysokých úředních místech, ale nevíte, že jsou to prodejní zrádci, protože neznáte jejich minulost. Zmařte tento duchovní úklad.

Vláda vám lichotí a já jsem se snažil, abych vám nelichotil. Vláda vám dnes může poskytovat výhody, a my exulanti nemůžeme. Vlády se musíte bát a nás nemusíte. Jsme pro vás dnes jen hlas v etheru. Je to slabá role? Byla by, kdyby bylo možno vždy apelovat jen na ziskuchtivost lidí a ne také na jejich idealismus. My vám nenabízíme, my od vás žádáme. Vy jste naši soudci a my vaši. Jednou vy budete představovat národ. To vám ukládá povinnosti. Jsme zde, abychom vám je připomínali.

/5. srpna 1951./

A CO KDYŽ SE NAJÍTE ?

V komunistickém tisku z Československa čítáme nyní nejpodivnější povídky. Nedávno v Rudém Právu napsali, že dříve, za Masarykovy republiky, lidé se živili nejpodivnějšími způsoby a že jakýsi muž musil každý den sníst pět skleněných žárovek, aby neumřel hlady. To je případ, kdy hloupost je tak velká, že už začíná vyhlížet tajemně. Ale to není nebezpečná povídka, poněvadž tu je si každý jist, že to napsal nějaký hlupák a že mu to v novinách otiskl nějaký neméně hloupý redaktor. Ale jsou i jiné, mírněji hloupé povídky. Čteme dále v komunistických novinách, že celý život se změnil k lepšímu a že v pražských kavárnách sedí nyní lidé celé odpoledne a jedí krémové koláče. Pro československého dělníka je prý dnes tato hlavní otázka: má sníst denně tři řízky -- anebo má sníst jen dva a místo aby si koupil třetí, má jít raději do biografu?

Mluvíme k vám, kteří prý celé odpoledne jíte v kavárnách krémové koláče a rozhodujete se, jestli máte sníst tři nebo jen dva řízky denně. Vy přece sami můžete nejlepe posoudit, je-li to pravda. Vy sami, i bez našeho návodu, si můžete o nich pomyslit, že jsou to lháři.

Ale nechci dnes mluvit o řízkách a o koláčích, aby se nezdálo, že mezi námi a komunistickou vládou stojí tak málo. Vydejme se tedy do říše fantasmie a dejme tomu, že je pravda, co není pravda, a že se vám vede lépe než dříve. Nebo dejme tomu, že vláda vám po gramech bude přidávat jídla a že za pět, za deset, za patnáct let by vám opravdu zvýšila životní úroveň. Snad by to bylo i možno a jistě by to dovedla každá jiná vláda. Neboť Československo je zemí, kde bylo kdysi dosaženo téměř ideální rovnováhy mezi zemědělstvím a průmyslem. Je to dále země kvalifikované práce a vysoké technické vyspělosti dělnictva. Je-li tato země spravována aspoň s polovičním talentem, je pravděpodobno, že se obyvatelstvu bude dařit dobře. Není třeba diktatury, aby zde byl plný stůl. Naopak je třeba značné hlouposti, aby tomu tak nebylo, anebo značné ničemnosti. Na příklad je třeba všechny přebytky země vyvážet do Ruska. Dejme tedy tomu, že by Československo pod komunistickou diktaturou prosperovalo. Zbývá otázka, jaký lidský pokrok by v tom byl obsažen. Pravda je, že i pak bychom my exulanti byli odešli ze země a že i pak vy byste se cítili nešťastnými.

Náš národní filosof T. G. Masaryk napsal obšírnou a slavnou kritiku marxismu, kterou před vámi dnešní režim ovšem pečlivě ukrývá. Tam Masaryk položil otázku : dobře, dejme tomu, že se člověk nají — co dále ? Také my říkáme : dobře tedy, jednou by snad lidé v Praze jedli krémové koláče — ale co když dojedí ? V jakém prostředí se ocitnou, až uspokojí své chuťové buňky ? Člověk není jen žaludek, a nemá jen jeden, nýbrž pět smyslů. Mimo to se předpokládá, že je nadán také duchem. Co tedy uvidí zrak, co uslyší

sluch ? Jak bude uspokojen duch ? Jaký je celý život v diktatuře ? Dobrý nebo mizerný ?

Komunisté mluví o životní úrovni častěji než o čemkoli jiném. Vždycky tím myslí kus chleba, kus masa, kus látky, věci, které je možno jíst nebo hmatat, položit na stůl nebo hodit psovi do boudy.

Ale i kdyby za komunistické vlády kus chleba opravdu rostl, přece by lidé prchali. Neboť opravdu člověk nežije jen chlebem, a hmotná životní úroveň je jen částí celkové životní úrovně.

Komunisté o sobě tvrdí, že zavádějí socialismus. Ale má-li socialismus mít nějaký smysl, tedy je třeba, aby všechny životní statky a příjemnosti učinil dostupnými pro všechny. Tu by všichni socialisté rádi souhlasili. Zlý spor vznikl o něco jiného : co všechno je třeba pokládat za životní statky ? Lidé dnes neprchají z Československa ani se tam necítí hluboce nešťastní proto, že byly znárodněny továrny, nýbrž proto, že žijí pod vládou určitého nepřijemného, zlého druhu socialismu, který pořídil příliš úzký výběr ze životních statků. Ostatní uvedl do horšího stavu, než v jakém byly za posledních stopadesát let. Tento komunistický druh socialismu ze všech životních statků pokládá za důležité jen statky hmotné. Pokud ostatního se týká, tu komunisté si počínají jako ona postava z románu Dostojevského, která praví : « Široký je člověk — já bych ho zúžil ». O svobodě komunisté mluví jen v uvozovkách a jako o preludu. Lidská práva jsou pro ně vybledlá představa : nic podstatného prý nezmizí ze života člověka, jestliže budou odstraněna. Kdo připravuje budoucnost, prý se nemůže zdržovat tím, aby ob-

čanům zajistil právní bezpečnost. Aby vláda mohla nasytit lidi, prý je nezbytno, aby oni se vzdali těch práv, která vybojovalo deset generací předků. Jedinou ranou srazil komunismus lidská, politická a občanská práva na úroveň, o které se myslelo, že byla lidstvem navždy opuštěna. Jako Goering se ptal Němců a hned za ně sám odpovídal : « Chcete chléb nebo děla ? » tak také komunisté se ptají : chléb nebo svobodu ? A hned také sami odpovídají. Je to kusý socialismus, který by činil lidi zoufalými, i kdyby jim dal dobře se najíst.

Ale pak je jiná představa socialismu. Hmotná životní úroveň je jen částí životní úrovně celkové. Také politická, občanská a lidská práva jsou životní statky, které mají být socialisovány, to jest rozšířeny k užitku všem lidem. Opravdu, jestliže kus sýra se počítá k životní úrovni, jak by se k ní nepočítalo, je-li člověk svoboděn nebo nesvoboděn ? Stojí-li hrdě — nebo musí-li se pokořovat a lichotit proti své vůli ? To není rozdíl v životní úrovni, jestliže občan žije bezpečně nebo se každý den v šest hodin ráno chvěje před zřízením vlády ? Jsou-li jeho věci rozsuzovány řádným soudem nebo politickou stranou ? Může-li vyslovit své mínění bez obav, že bude vyhnán ze zaměstnání a jeho rodina bude hladovět ? Má-li politická strana nad ním více moci než měl ve středověku král nad svými poddanými ? Jsou-li lidská práva uznávána vládou nebo zakazuje-li vláda každou zmínku o nich ? Patří nebo nepatří k životní úrovni, aby člověk nesměl být uvězněn, když nic nespáchal proti zákonu ?

Nebo vezměte postavení spisovatele. Zajisté, poněvadž

komunistická vláda potřebuje dobře stylisujících propagandistů a je ochotna je odměňovat, spisovatel se nyní může vozit v autu ministerstva propagandy a může snad dostat darem vilu. Ale musí si vybrat : buď bude ochoten se stát propagandistou a ničím jiným než propagandistou a nebo nebude mít právo vytisknout ani jedinou řádku. Bude dobře zaplacen za to, co napíše na rozkaz vlády, ale je mu vzata jakákoli možnost, aby čtenáře seznámil s výsledky svého vlastního myšlení a cítění. Zůstala mu jen ta volnost, aby si vybral mezi třemi tematy : óda na Stalina — chvála Pětiletky — báseň o dělníkovi, který jde ve svých volných hodinách do továrny naolejovat stroj, místo aby šel na schůzku se svým děvčetem. Zvýšila se nebo snížila životní úroveň takového spisovatele ?

Kdo by pochyboval o tom, že také literatura patří mezi životní statky ? Zdálo by se tedy, že prvním krokem socialistické vlády bude literaturu socialisovat, t. j. učinit ji dostupnou hlavně těm vrstvám, které za kapitalismu neměly tolik příležitosti ji poznat. Avšak komunistická vláda místo aby českou literaturu socialisovala, uvrhla ji do žaláře. Místo aby učinila literaturu pro všechny dostupnou, učinila ji pro všechny nedostupnou. Rozkázala, aby všechny knihy, napsané do roku 1945, byly vzaty z volného prodeje u knihkupců. Jen vláda sama může po dlouhých úvahách dovolit, aby kniha byla prodávána. Je to socialisace ? Tak vláda, která o sobě prohlašuje, že vládne jménem národa, poskytuje podivné divadlo strachu před národní literaturou. Ochuzuje, místo aby obohacovala.

V životě národa nerozhodují řízky a koláče. Když

r. 1939 do Československa vtáhl Hitler, německá propaganda dělala to, co dnes dělá propaganda komunistická : slibovala Čechům, že se budou mít dobře, hmotně dobře. V tom snad dokonce německá propaganda mluvila pravdu. Naše země je bohatá a dávno před příchodem Němců se dobře živila z dovedné pracovitosti svého lidu. Nacismus měl jistě tolik technických a organizačních schopností, aby to nepokazil. Kdybychom byli bývali ochotni zapomenout na věci, jako je svoboda, demokracie, lidská práva, život národa, byli bychom mohli chodit elegantně oblečení po pražských ulicích a jíst krémové koláče v kavárnách. Byli bychom se vyvinuli ve výstavní, vykrmený kus dobytka v té stáji, kterou chtěl nacismus zřídit ve střední Evropě. Pravda však je, že český národ přijal nevlídně tuto německou nabídku. Místo aby spolu s Němci tloustl, postavil se proti nim a hubeněl.

Co jsme dovedli jednou, musíme umět podruhé. Náš odchod z vlasti, váš zatvrzelý odpor proti režimu jsou v souhlasu s nejlepšími tradicemi lidstva. V úvodních člancích americké ústavy se praví : « Tyto pravdy pokládáme za samozřejmé : Že všichni lidé jsou svým Stvořitelem nadáni jistými nezcizitelnými právy. Že mezi těmito právy jsou život, svoboda, štěstí. Že, aby tato práva byla zajištěna, jsou tvořeny vlády, které odvozují svou moc od souhlasu ovládaných. Že, kdykoli vláda přestane sloužit těmto cílům, je právem lidu ji vyměnit nebo zrušit a ustanovit novou vládu. »

Dále se tu praví, že úředníci jsou důvěrníky a sluhy lidu. Že žádný člověk nemůže být zbaven svobody — leda podle zákona. Že žádné kruté nebo neobvyklé tresty

nemají být ukládány. Že svoboda tisku je jednou z velkých bašt svobody a nemůže být omezena — leda despotickou vládou.

Tyto články jsou zároveň prosté i vznešené. Ať je kus chleba větší nebo menší, žádná vláda nezvýší životní úroveň našeho národa, jestliže se neřídí těmito ideami. Tyto ideje jsou, jako vždy bývaly, podklad vaší a naší revoluce.

(12. srpna 1951.)

POD VLÁDOU LŽI.

Nemáme mnoho starostí o ostatní věci, poněvadž ty jednou snadno obnovíme. Jen jednoho se strachujeme : aby komunistické násilí nezanechalo hlubší stopu v charakteru našeho národa. Když se rozboří dům — co pak dům ! Dům se postaví za několik měsíců. Pole, která teď možná pustnou, zoráme a osijeme za jedno jaro.

Ale je vždy třeba několika desetiletí, aby se napravily škody morální. Národ, který ztratil bohatství, ztratil mnoho. Národ, který ztratil charakter, ztratil všechno, poněvadž ztratil onu sílu, která všechno obnovuje.

Máme starosti. Odpusťte, že jsem tak upřímný, ale já vím a vy víte, v jaké jste situaci. Komunisté dávají devíti desetinám národa na vybranou : buď být neupřímný nebo zahynout. Už v tom žijete tři roky. Jaký to bude mít vliv na povahy lidí ? My ovšem nechceme, abyste zahynuli. Když žádají komedii, dejte jim komedii. Ale pozor ! Hrajte ji chladně, jakobyste hráli šach. Udělejte ten nebo onen vynucený tah. Herec se dá někdy strhnout svou rolí. Vy se nesmíte dát strhnout. Musíte stále, v každém okamžiku, pamatovat, že je to jen hra o sebezáchovu.

Násilím, jakého ještě nebylo, komunisté vás nutí přijímat lži a jednat jinak, než jak chcete. Potkáte někoho — a musíte mluvit neupřímně. Jdete do práce, do to-

várny nebo do kanceláře, a podepíšete tam proti své vůli kus papíru, který vám podstrčí. Musíte jít pokrytecky v průvodu. Čtete noviny, které napsal neupřímný novinář. Prodají vám jen takové knihy, které napsali pokrytečtí spisovatelé, takoví, kteří mají heslo : zde stojím — a mohu také jinak. Když čtete knihu, kterou opravdu toužíte číst, musíte se s tím skrývat. Jdete do divadla a vidíte tam pokrytecké herce, a hru do repertoiru zařadil neupřímný ředitel, který za to sám sebou opovrhne. Posloucháte, ne mnoho, ale přece někdy, domácí rozhlas, jehož obsah skládají mistři lži. To je den od rána do večera strávený v neupřímnosti, v nepravdě. Když tak žijí miliony, je to strašný náraz na charakter národa. Poslyšte : je nesnadné, ale je nezbytné a je slavné odolat.

Každé hnutí má své svaté knihy, komunisté mají spisy Leninovy, kde stojí, že každá lež a každý úskok jsou dovoleny. Vidíme, že vám v novinách podávají tuto definici pravdy : pravda je to, co prospívá komunistické straně. A že vám podávají tuto definici krásy : krása je to, co prospívá komunistické straně. Jestliže musíte, čtete to, protože vás z toho asi budou zkoušet v marx-leninistických kursech, ale nevěřte tomu. Komunisté mají k pravdě poměr jako ke kostce cukru : jsou přesvědčeni, že je ji možno rozpustit ve sklenici vody — nebo ve stylu pana spisovatele Řezáče. Oni veřejně každý den říkají, že za jeden z největších hříchů pokládají být objektivní. Ale být objektivní — to je jen cizí slovo pro to, když se člověk štítí nepravdy.

Mám před sebou jednu fotografii a několik zpráv. Jestliže každá lež a každý úskok jsou dovoleny, pak, není-liž pravda, je také dovoleno na příklad ruský

komunistický imperialismus vydávat za mírové hnutí ?

Fotografie je z východního Berlína, kde, jak víte, se nedávno konal tak zvaný mírový sjezd mládeže, pořádaný komunisty. Tu muž v uniformě — ovšem, neboť většina těchto hlasatelů míru vězí v uniformách — ve vysokých botách a v koženém kabátě — ovšem, to je poznávací znamení surovců dvacátého století — s revolverem u pasu — ovšem — bije — ovšem — mladého hochu a právě mu zasazuje ránu pěstí zdola nahoru do nosu. Ovšem, neboť to je nejbolestivější rána, a komunisté se tak naučili bít od Gestapáků. Ale co je to vlastně za děj ? Takový je to děj : muž, který bije, je německý komunistický policista, a hoch, který je bit, je delegát mírového sjezdu mládeže. Je bit za to, že se pokusil překročit hranice mezi východním a západním Berlínem a na vlastní oči se podívat, jak vypadá demokratický svět. Tady máte ten mírový sjezd : mír, mír, mír, ale když se chceš jen projít ulicí těch, s nimiž máš žít v míru, budeš bit. Všimněte si, jestli některý z našich delegátů se nevrátil také s rozbitým nosem.

A dále se dívejme na podstatu tohoto míru. V květnu, jako u vás, také v komunistické Číně se připravovala mírová kampaň. Čínské radio se jí plně věnovalo a přerušilo to jen na chvíli, aby oznámilo, že v městě Kantonu bylo popraveno 198 lidí. Ve třech jiných hlavních městech, jak čínští komunisté také oznámili, bylo v té době zabito 719 lidí, a v Shanghai bylo 24.000 lidí zavraženo. 198 a 719 je dohromady 917. 917 mrtvých a 24.000 zajatých — to jsou ztráty z velké bitvy. Komunisté tomu říkají mír. Za komunistického míru ustavičně jsou zabíjeni lidé. Pryč s takovým mírem!

A dále se dívejme. V Indonésii komunisté uspořádali mírový průvod a nesli v předu známé mírové holubice. Když průvod dospěl k místu, kde stála policie, komunisté vytáhli zpod svých dlouhých asijských šatů automaty a uspořádali masakr. V Asii jsou lidé primitivnější než je profesor J. L. Hromádka, československý delegát na komunistických mírových sjezdech, proto se tu podstata komunistické mírové akce tak jasně projevila : mír je lest; vpředu mírové holubice, vzadu zbraně. Automaty je ještě možno ukrýt pod šaty, ale tanky, děla, letadla a desetimilionovou ruskou armádu je možno schovat jen za mírový sjezd.

Každý máme svou historii, a já odešel z domova — mimo jiné — také proto, že jsem viděl, jaká záplava lží se na nás hrne ve vyvlastněných novinách, a když jsem byl zbaven vší možnosti tomu odporovat. Poslední, co jsem doma četl, bylo vyprávění nějakého prý ruského spisovatele, kterak prý byl v Americe a kterak prý tam hotely byly tak špinavé, že se toho prý ruský cestovatel štítil, a kterak prý tam školy byly v zimě zavřeny, protože prý nemohly být vytápěny a osvětlovány. Přemýšlím, co bych k tomu řekl a nenapadá mne nic jiného než říci : drzost. Ostatně by bylo zbytečno, aby mne něco jiného napadalo, protože toto slovo nejlépe vystihuje výkon propagandisty, který přišel ze země se známou nejnižší životní úrovní do země s obecně známou nejvyšší životní úrovní. Já nevím, snad je tak možno psát pro ruské lidi v nějaké vesnici, kam nevede dráha a kam pro bláto auta nejedí a kde, jak to Tolstoj a Čechov popsali, když se pije čaj, je nutno odfukovat šváby. Ale český člověk, který něco ví o světě, může mít jediný pocit : jak se to opovažujete ?

Když jsem přijel do Anglie, líbilo se mi, že tam maminky nevodí malé děti tak jako u nás za jednu ruku, kterou jim vytahují do výše, nýbrž jim podstrčí pod ramínka barevné, pomalované a ozvonečkové řemínky. To je zdravý způsob, jak vodit děti a neničit jim klouby. A pak jsem dostal do ruky noviny z Čech a tam stálo, že Angličané jsou krutí k dětem a vodí je na řemenu jako psy. A zase jsem měl týž pocit : co si to dovoluujete vůči tak vzdělanému národu jako je náš ?

Komunistická vláda ve východním Německu uspořádala sjezd protestantských pastorů a dala jim hlasovat pro komunistickou mírovou resoluci. Z patnácti set přítomných hlasovalo pro resoluci devět. A vaše noviny vám oznámily, že pro resoluci se vyslovila zdrcující většina. Americké hotely jsou špinavé, Angličané vodí děti na řemenu a devět je zdrcující většina z patnácti set. Je jediné vysvětlení toho všeho : že prý každá lež a každý úskok jsou dovoleny.

Když pan ministr Kopecký mluvil na pohřbu v Babičích, řekl, že oni tři komunisté byli zastřeleni ve chvíli, kdy určovali spravedlivé kontingenty pro dodávky obilí. Ale zároveň, v téže době, vycházely v Rudém Právu ustavičné výzvy, aby komunisté, kteří na vesnicích určují kontingenty, nezapomínali, že kontingent je prostředek třídního boje, že má být předpisován třídně, čili že každému má být předepsáno jinak, čili že některým má být předepsáno nespravedlivě. Podívejte se, jak vámi pohrdají : říkají vám dvě věci, z nichž jedna vyvrací druhou, a domnívají se snad, že to nepostřehnete. A když postřehnete, nechají na vás, abyste si to dali dohromady jak umíte, a když neumíte, abyste mlčeli. Mají k vám jediný postoj : držte hubu.

V tomto ovzduší, ve kterém bohužel musíte žít, není faktů a není skutečnosti. V samotném pojmu vesnického boháče, kterým se komunistické noviny nyní bez ustání a nemilosrdně zabývají, není žádné skutečnosti.

Ve Velkých Kapusanech byl jeden sedlák označen za boháče, odvolal se, a národní výbor v Prešově vrátil spisy s poznámkou : « Vracíme, aby byly doplněny dokladem o majetkových poměrech obviněného, bez čehož není možno zaujmout třídní stanovisko ». Což znamenalo: řekněte nám, jaký majetek ten člověk má, abychom věděli, je-li to skutečně boháč. To se zdá být rozumné stanovisko. Ale komunistické noviny se na prešovský výbor zle obořily. Řekly, že to je byrokratické počínání, že třídní boj je nutno myslet vážně, že se na výboru musí zjednat náprava, a že, poněvadž už tak rozhodla komunistická strana, ten člověk je boháč, i když nemá nic, a že do toho nikomu nic není. Tady je máte : je byrokratické počínání se přesvědčit, je-li něco pravda. Pozorujeme s úzkostlivým zájmem, jak odoláváte této ofensivě lži, tomuto lámání charakterů, tomuto vpádu lidí, pro které pravda je byrokratičnost.

(9. září 1951.)

NIC OD TOHO NEČEKEJTE.

Radujte se, Čechoslováci: reformovali vám vládu a reformovali vám vedení komunistické strany. Jedna nebo dvě nepříjemné postavy, které máte neradi, byly zbaveny moci. Jiné nepříjemné postavy, které máte také neradi, dostaly moci více. Ale já vám řeknu, co to znamená: Rusko sklouzlo a Československo si zlomilo nohu. Rusko má potíže, a Československo mu má posloužit ještě více než dosud.

Já myslím, že pro vás hlavní otázka je stále tato: je vláda proto, abyste se vy měli lépe, nebo je vláda proto, aby se Rusové měli lépe? Podle toho asi usoudíte, zda změny ve vládě jsou dobré nebo zlé. Pan ministerský předseda Zápotocký vám jednou řekl, že by bylo jaksi nedelikátní, abyste si žili sami pro sebe a nestarali se o to, jaká je životní úroveň v Rusku. Dokonce řekl, že na tom závisí mír. Asi měl na mysli váš mír. Ale já pochybuji, že byste s tím upřímně souhlasili. Československo je malá země a Rusko je veliká. Co aby si Rusko pomohlo samo? Rusové se chlubí tím, co všechno prý vynalezli. Když jsou takoví znamenití vynálezci, co aby sami pro sebe vynalezli slušnou životní úroveň?

Na jednom příkladu je možno ukázat, jakým duchem je nesena změna v československé vládě. Jak víte, bylo

zrušeno ministerstvo sociální péče a práce, které vedl známý zasloužilý kolaborant Evžen Erban, a bylo zřízeno ministerstvo pro pracovní síly, které povede jakýsi pan Havelka. To však znamená, že z vlády zmizel nejen kolaborant Erban, čehož by nikdo nelitoval, nýbrž i pojem sociální péče, čehož musí litovat každý. V nové vládě jsou zvláštní ministerstva pro topivo, pro elektřinu, pro papír, pro chemii, ale bylo odstraněno ministerstvo pro lidi. Vláda se důsledně pohybuje svým odlidštěným směrem: je zvyšována péče o ocel a o chemikalie a je snižována péče o živé bytosti. Úkolem ministerstva sociální péče bylo bránit volný čas dělníků a jejich mzdy, chránit ženy a děti před těžkou, nevhodnou prací. Pryč s takovým ministerstvem! Místo toho se zřizuje ministerstvo pro pracovní síly. Z toho názvu vane přísnost a chlad. Ať si myslíš o sobě co chceš, pyšný člověče, pro vládu jsi pracovní síla. Jak stávalo na starých armádních vozech: šest koní nebo třicet mužů. Pět lidských sil se rovná jedné koňské síle, a v tom je obsažen tvůj nový život, nejmodernější člověče za železnou oponou. Ten neznámý pan Havelka má opatřit padesát, nebo sto, nebo dvě stě tisíc nových pracovních sil, a aby mu v tom nic nepřekáželo, aby mohl nabírat plnýma rukama, zmizelo ministerstvo ochranného sociálního zákonodárství. Pohnou se průvody nových pracovních sil, do bran továren půjdou starci, ženy a děti, političtí vězni budou hnáni jako stádo na místo určení a bude jich čím dále tím víc, poněvadž pan Havelka bude potřebovat laciné pracovní síly. A úředníci půjdou vyšlapanou cestou, která vede z kanceláře do dolů nebo hutí. A když normální dělník skončí večer svou normál-

ní práci, pan Havelka shledá, že mu ještě zbývají dvě hodiny, čili čtvrtina lidské síly, čili dvacetina koňské síly, kterou by měl věnovat práci na brigádě. A neděle a svátky budou ovšem ohroženy.

Čím dále tím více se komunismus podobá nacismu. Také Hitler měl svého ministra pracovních sil, jakéhosi Sauckla, kterého potom oběsil mezinárodní soud v Norimberku. Zdá se, že není možno být ministrem pracovních sil v totalitárním státě a neprohřešovat se proti lidskosti. Pozor, pane Havelko !

To, že ministerstvo pracovních sil bylo postaveno na místo ministerstva sociální péče, je skoro hlavní změna ve vládě — a je to zlá změna. Byla poněkud ozdobena tím, že z ústředního výkonného výboru byl odstraněn pan Geminder, tato ponurá a tajemná postava. Němec, který vládl Čechům, vyslanec Moskvy, který dozíral na domácí komunisty, muž, který platil za hlavní symbol cizovlády.

Nevolejte : sláva. Bylo by neopatrné usuzovat z toho na vítězství nacionalismu v komunistické straně, nebo na to, že bude zahájen samostatný československý kurs. V tom režimu, který Moskva nastolila v satelitských státech, nikdo nevítězí, nýbrž každý dostává příkázáno.

Jedním si můžete být jisti : změny ve vládě a v komunistické straně nevzešly z volného uvažování československých komunistů, a tak zvaní vítězové budou stejně úslužní k Moskvě, jako tak zvaní poražení. Pan Geminder se v určité chvíli Moskvě hodil a nyní se nehodí. Politika, kterou československá vláda musí provádět v zájmu Ruska, je čím dál tím nepopulárnější, a i Moskva uznává, že je trochu příliš žádáno, má-li být nepopulární politika prováděna nepopulární-

mi lidmi. Geminder byl každým coulem nepříjemný cizinec. Kdyby to bylo možno, Moskva by raději měla v satelitských zemích vlastenecké vlády, aby prováděly nevlastenecké úkoly. Tak tedy pokynula, a pan Geminder se propadl, nebo se jen vrátil tam, odkud přišel, do přítmi, které miluje, do své bývalé vlivné posice v jednom tajuplném pokojíku v sekretariátu komunistické strany.

Poněvadž Moskva se chystá naložit nová břemena na ramena československého lidu, ohlížela se po někom, koho by bylo možno pokládat za nejpopulárnějšího mezi domácími vůdci, aby to vzal na sebe. Změny ve vládě v komunistické straně znamenají, že Moskva vsadila na Klementa Gottwalda. Na něho byla nyní přenesena všechna odpovědnost, on nyní je presidentem republiky, předsedou i generálním sekretářem strany, a bez jeho vůle v Československu nikomu ani vlas s hlavy nespadne, ani na hlavě nenaroste. Takoví lidé, jako je pan spisovatel Václav Řezáč, vědí nyní definitivně, před kým se mají plazit. Dosti dlouho se Moskvě líbilo udržovat nejistotu. Zdálo se, že dovoluje panu Slánskému, aby v generálním sekretariátu si vybudoval druhé středisko moci a aby tu a tam vystupoval jako konkurent Gottwaldův. Toho je konec. Pan Slánský byl zbaven místa generálního sekretáře, jeho dva zástupci byli odstraněni, a úřad generálního sekretáře byl vůbec zrušen. Skoro se zdá, jakoby místo, kde stál, bylo posypáno pepřem a solí, aby tam už nikdy nic nevyrostlo. Panu ministru Kopeckému bylo dovoleno, aby pronesl řeč, ve které nahnul žhavé uhlí na hlavu pana Slánského a odsoudil činnost generálního sekretariátu. Proniknout intriky a osobní boje v ko-

munistické straně je tak nesnadno, jako proniknout krvavý zmátek na dvoře Richarda Třetího. Ale je jisto, že pan Slánský byl nějak poražen a pan Gottwald že nějak zvítězil. Není to žádné vítězství «samostatného kursu».

Naopak. Československo bude ještě pevněji přivázáno na divoce jedoucí vůz sovětského militarismu. Moskva jen věří, že obtloustlá a proto příjemně a dobrácky vypadající tvář pana Gottwalda bude spíše schopna udržovat lid v dobré náladě, než trochu mefistofelské rysy pana Slánského, a že pan Gottwald má více vlastností potřebných k tomu, aby lid byl oklamán o podstatě věcí. On představuje zajímavou povahovou směs. Znímám jeho oběti, ale nemohu popřít, že miluje svou vnučku. Je to slušný muž, který vykoná každý zločin, jež mu mezinárodní komunismus uloží vykonat. Je to měkký člověk a tvrdý tyran. Bude vzbuzovat naděje a zklame je. Když jde o to, co od něho může očekávat Československo, třeba odpovědět, že nic. Dokonce je nebezpečnější než ostatní, protože protivnější muži bývají dříve odhaleni. Byl příliš dlouho úředníkem komunistické internacionály, než aby myslel samostatně. Mimo to, jako u všech ostatních satelitních politiků, poslušnost k Rusku není pro něho jen otázkou osobního názoru, nýbrž také otázkou osobní bezpečnosti.

On je dávno předem poražený vítěz, a jeho vítězství nad konkurenty znamená jen tolik, že jeho druh poslušnosti je v tomto okamžiku Moskvě milejší než poslušnost jiných. V posledních třech letech, když se něco stane v Československu, musíte se podívat, co se děje v Rusku, abyste tomu rozuměli. Od roku 1945

až do roku 1950 Rusko zbrojilo samo. Od korejské války začal zbrojit také ostatní svět, a Rusko cítí, že je předstihováno. Dokonce si musí přiznat, že jeho výroba je v poměru k výrobě světové menší, než byla před dvanácti lety. Nedovede ani se rozloučit s bojem o světovou moc, který rozpoutalo, ani nedovede vyrobit tolik zbraní, kolik by k tomu potřebovalo. Hledá pomoc tam, kde může poroučet: v satelitních státech, hledá ji u vás. Máte léčit ne své obtíže, nýbrž ruské obtíže, svévolně vyvolané. Vláda a komunistická strana byly nyní přebudovány, aby se mohlo více vyrábět pro Rusko. Od loňského podzimu pod ruským tlakem Československo skoro každý měsíc je nuceno zvyšovat plán a normy. Nemáte už ani chvíli volnou, a Rusové stále kritisují, že vaše výkonnost je nedostatečná. Nová vláda byla vytvořena pro nic jiného než proto, aby z vás vymámila a vynutila víc práce, a příjemný pan Gottwald se k tomu předem zavázal. Pan ministr Kopecký řekl, že nová organizace vlády se více přiblíží závodům. Ano, ještě více se jim přiblíží teror, a popoháněči budou rozmnoženi.

Vám to ovšem neřeknou, ale ve všech zemích, které jsou stejně nešťastny jako vy, roste odpor. V Polsku, Maďarsku, Bulharsku, Rumunsku se objevují na zdech továren nápisy : Odporujte ruskému zlodějství ! Žeň je zapalována, aby se jí nezmocnili Rusové, a vlády dávají hlídat pole ozbrojenými strážci.

Ještě nikdy se nepřissála taková pijavice na tělo národů.

(16. září 1951.)

PRÍZRAK AMERICKÉHO NEGRA.

Ano, tak tedy mluvmе o černošské otázce v Americe... Američané se někdy diví, proč se o tuto věc tak zajímáme, a říkají: To jsou přece naši černoši. Odpovídáme vždycky: Ne, to jsou také naši černoši, to je také naše československá otázka. V poslední době, dokud jsme ještě byli doma, my, českoslovenští demokraté, jsme ničím nebyli tak terorisováni jako přízrakem amerického negra. Když vláda někoho mučila ve vězení, a my jsme řekli, že to nemá být a že je to hanba, tu vždycky vláda, prodejní tisk a prodejní spisovatelé spustili ve sboru: pomalu, pomalu, řekněte nám nejdříve, jak se zachází s černochoy v Americe? Když někoho bez soudu zabili, a my jsme z toho udělali, co to mělo být, veřejnou aféru, vždy jsme dostali stejnou odpověď: dejte pokoj -- černochoy v Americe nezabíjejí? Kdykoli se stalo u nás něco hanebného, kdykoli se terorisovalo a kdykoli roztahující se diktatura zase zničila jednoho člověka, vždy jsme dostávali tuto bezvýznamnou, uhýbavou a podlou odpověď. Trvali jsme na tom, že naší první povinností je starat se ne o to, co se děje s černochoy v Americe, nýbrž o to, co se děje s Čechoslováky v Československu. Ale proti nám stála přesila, složená z kandidátů tyranie a zbabělců. Osud černochoy v Americe -- to byla nejoblíbenější výmluva lidí, kteří se báli exponovat se. Jiní

skuhrali, že teprve za padesát let se ukáže, co je pravda -- což je stejně nedůstojná výmluva. Jedna generace nemá čas čekat padesát let, aby se dozvěděla, co má dělat. S takovými vůdci, kteří nechtěli nic u nás řešit, dokud nebude rozřešena černošská otázka, nebo kteří si to chtěli rozmýšlet padesát let, jsme ovšem rychle jeli do pekel. Pan profesor J. L. Hromádka, páni spisovatelé Drda a Řezáč, páni universitní profesori, všichni se skrývali do černošské otázky jako do křoví. Život u nás po některých stránkách se vracel z novověku do středověku, člověk se stával člověku vlkem, tyranie brousila už svoje nástroje, ale černošský problém, vzdálený od nás čtyři tisíce mil, byl jedněm zámlinkou, aby utiskovali s dobrým svědomím, a druhým, aby složili ruce v klín, aby umlkli, aby přestali myslet. Jistě i dnes, když vás týrají, vám říkají do tváře : buďte tiše -- co pak je s černochoy v Americe?

Tak tedy teď, když jsem to viděl na vlastní oči, řeknu, co je s nimi. A porovnáám jejich osud na příklad s osudem demokratů v Československu. Z tohoto srovnání vyjdou černoši jako šťastní a českoslovenští demokraté jako nešťastní.

Vidím tady na new-yorských ulicích spousty černochoů. Smějí se a baví se hlučněji než běloši. Jezdím s nimi v autobuse, v podzemní dráze, sedím vedle nich v biografu. Když jdu kolem university, vcházejí a vycházejí černoští studenti. První stránky novin přinášejí fotografie černých sportovních hvězd. U knihkupců jsou knihy černošských autorů, v divadlech na Broadway zpívají černoši a černošky. Nedávno ve vlaku seděli proti mně černý a bílý důstojník v důvěrném rozhovoru. Předjelo nás elegantní, drahé auto -- seděla

v něm černošská rodina. Černošské děti bývají pečlivěji, roztomileji oblečeny než bílé. Přál bych vám vidět malou černou holčičku v bílých šatečkách a s pen-tlemi ve vlasech. Viděl jsem tady volby -- do volební místnosti chodili černí jako bílí. Zkrátka, očima, smysly, nevnímám nic z nerovnosti.

Ovšem, ptám se a slyším, že v mnohých hotelech by řekli černošskému cestujícímu, že všechny pokoje jsou obsazeny. V restauracích prý mají svůj způsob, jak to rozmluvit černochovi, kdyby se tam chtěl naobědvat. Je prý také spolehlivý způsob, jak odradit černocho, kdyby si chtěl v některých částech města koupit dům. A čtu, že v některých jižních státech dosud jsou oddělené školy pro černochoy a dosud zvláštní oddělení pro ně ve vlacích a autobusech. To je asi to hlavní, co zbývá z černošské nerovnosti. Jako ve všem ostatním, také v tom je Amerika v rychlém vývoji. Stejně zákony platí pro černé a bílé. Vážní lidé ujišťují, že do deseti let zmizí poslední zbytky minulosti.

V roce 1950 se udál v Americe jediný případ lynche. Poslyšte: jeden. Ale komunistická propaganda líčí věci tak, jako kdyby krev černochoů tekla proudem. Lynch je lynch, ale vždycky se musíme ptát: kdo jsi ty, kdo se rozhořčuješ? Roku 1940 ruská vláda poručila u Kattyně zabít kulkou do týla jedenáct tisíc zajatých polských důstojníků, kteří proti ní ani nebojovali, kteří k ní se utekli před Němci. Jestliže ještě ve světě je nějaký smysl pro poměr věcí, jestliže v lidech ještě zbyla nějaká ošklivost k pokrytectví, jestliže černé není bílé a bílé není černé, pak tak jistě, jako že po noci přichází den, tak jistě vláda, která je autorkou tohoto důkladného, jedenáctitisícového, státního lynche,

se nemá se svým úsudkem o lynchích odvažovat na povrch země. A ve všech zemích za železnou oponou jsou nyní státní lynche na denním pořadu. Policie lynčuje ve vězeních, tak zvaní lidoví soudcové odsuzují -- čili lynchují -- v bývalých soudních místnostech. Ačkoli je také ohavný, ten jeden americký lynch za rok musí být lidstvu daleko milejší než studený, vytrvalý, žádného odpůrce nevynechávající komunistický vládní lynch. Jeden americký lynch v roce 1950 vznikl z rozčilení na jednom místě a byl spáchán neodpovědným davem. Byl to výbuch. V komunistických zemích je lynch směr vládní politiky. Pak je ještě jeden rozdíl: v Americe jsou pachatelé schytáni a potrestáni podle zákona. V komunistických zemích jsou za odměnu povyšováni.

Já vám řeknu, co se v Americe nemůže černochoům stát. Rudé Právo nedávno psalo o českých sedlácích pod titulem: «Jak chodit na lišky». Komunistické noviny píší o oposici proti vládě: «Špinavá sebranka, která má špinavé pazoury». Nikdo v Americe by se neodvážil tak psát o černoších.

80.000 černochoů studuje na amerických kolejích a universitách. Už ani jediný demokrat, který se přizná, že je demokratem, nestuduje na universitách československých. Černoští profesoři vyučují na 72 amerických universitách a kolejích. Z československých universit byli demokrati vyhnáni. Černoši mají v Americe dvě stě novin a časopisů. Českoslovenští demokraté mají méně časopisů než měli na začátku minulého století: nemají ani jediný. Vám, kteří jste uvrhli demokraty do takového stavu, ještě stále je libo mluvit o útlaku černochoů? Skoro před sto lety

napsala americká spisovatelka slavnou knihu o utrpení černochů, «Chaloupku strýčka Toma». Listuji tou knihou a vidím, že nic z toho, co se tenkrát dělo černochům v Americe a co už se ovšem jim neděje, není nyní ušetřeno bílým lidem ve střední Evropě. Jednoho dne však napíše americký černoch novou soucitnou «Chaloupku strýčka Toma» -- tentokráte o lidech za železnou oponou. Komunisté organizují společnosti pro rovnoprávnost barevných lidí. Ale po třiceti letech komunistického působení je čas, aby byla založena společnost pro rovnoprávnost bílých lidí.

Komunisté mluví o rasových předsudcích v Americe, a sami vynalezli novou, dosud neznámou prokletou rasu, na kterou naložili těžké břemeno předsudků a kterou ihned začali pronásledovat. Tato nová rasa se neliší od ostatních ani nosem, ani vlasy, ani očima, ani jinými tělesnými znaky. Příslušník této rasy se poznává podle toho, že jeho otec byl na příklad členem národně socialistické strany a matka na příklad četla katolické noviny. Nebo že dědeček měl dílnu, ve které zaměstnával dva tovaryše, nebo že babička měla obchod. Nebo že v rodině byli samí úředníci. Je-li tomu tak, je-li takový jeho původ, pak je šestileté dítě předem odsouzeno: stát zakazuje, aby se mu dostalo vyššího vzdělání. Je to téměř tak zlé, jako když Hitler potkal žida. Každé hnutí má své zlé baby, a paní poslankyně Jungwirthová napsala do novin, že je konec se svobodou povolání, že nyní na universitách budou studovat jen děti dělnického původu a děti jiného původu že budou poslány do dolů a hutí. Paní Jungwirthová je z těch chytrých lidí, kteří sami sebe chrání před prací v dolech a hutích tím, že tam posílají jiné.

Ovšem, ať je paní Jungwirthová taková nebo jiná, to není okolnost, která bude zaznamenána v dějinách. Ale do dějin vejde toto fašistické a rasistické opatření komunistického státu. A to právě je jedna z věcí, které se americkému černochovi stát nemohou: aby vláda už při jeho narození ho vyloučila ze studia na vysokých školách. Ani se mu nemůže přihodit mnoho jiných věcí, které se nyní denně přiházejí bílým lidem v Československu: nemůže být poslán do koncentračního tábora pro podezření, že nesouhlasí s vládou, nemohou mu vzít peníze, které si ušetřil, nemůže být vystěhován z bytu, který mu patří, nemůže mu být přikázáno, kde a co má pracovat, nemohou mu být odňaty knihy, které chce číst, nemůže mu být přikázáno, aby opakoval věci, kterým nevěří, nemůže mu být zakázáno vydávat časopis.

Pravím vám toto: kdyby mně bylo bývalo zůstalo tolik práv v Československu, jako má černoch v Americe, nikdy bych byl neodešel. Kdyby mi byla zajištěna jen část jeho práv, vrátil bych se. A kdyby někde na jihu mi nebylo dovoleno sedět v téže restauraci s pány Drdou a Řezáčem, vůbec by mi to nevadilo. Viděl bych v tom spíše prospěch než škodu.

/30. září 1951./

CO JE KRASNÉ?

Vy doma nejvíce myslíte na osvobození, a my tady někdy už myslíme na to, co bude po osvobození. Dobře, budeme osvobozeni; ale kdo to bude osvobozen? Co z toho bude umět udělat? My víme, jak důkladně se komunisté snaží zlomit charakter národa. Nutí vás, abyste zapomněli na staré československé ideály, které přirozeně vyrostly z naší půdy, z naší historie. Nutí vás, abyste místo toho přijali cizí ideály jedné cizí strany z jedné cizí země. Jsou při tom tak nemilosrdní, že se musíte přetvařovat, abyste zachránili živobytí nebo život. Navádějí vás, abyste si nevážili našich velkých národních postav, abyste byli jeden k druhému necitelní, abyste jeden druhého udávali. To je naše největší starost, jak vyjde národ z této zkoušky. Jsou stateční lidé, kteří už nyní se vším risikem bojují o svobodu. Ale ode všech musíme žádat, aby aspoň tiše odolávali, aby si zachovali slušný charakter. Co by byla národní svoboda bez charakteru?

Proto mluvím zde často o českých spisovatelích a mluvím o nich s hněvem. Literatura je jedním z velkých prostředků tvorby národního charakteru. V jejich ruce byla snížena na prostředek obživy. Mluvím s hněvem, protože oni byli zde proto, aby dali dobrý příklad, a dali špatný. Každé povolání má své risiko. Lékař musí léčit, i když je epidemie a on se může

nakazit. Policista musí jít dopředu, i když proti němu ve tmě stojí ozbrojený zločinec. A spisovatel musí mluvit pravdu, i když je to nebezpečné. Je k tomu, aby mluvil pravdu.

Místo toho skoro všichni naši spisovatelé podepsali kolektivní smlouvu bezcharakternosti. Zavazují se, že budou vyjadřovat city, které necítí, velebit to, co se jim protiví, a psát o věcech, které neznají. Pan Drda se zavázal napsat román z vojenského života, o kterém tento měkkýš vůbec nic neví. Je to pro něho tak ne-snadný podnik, jako kdyby chtěl napsat román ze života čestného člověka. Už jednou sepsal povídky o boji na barikádách. Když se u nás opravdu bojovalo na barikádách, on pil ve vinném sklepe. Někdo jiný se zavázal, že napíše román o Koreji, kde nikdy nebyl. Také v literatuře jsou nyní plány, nadplány, soutěžení -- a Stachanovci bezcharakternosti. Kdyby věci byly vyjadřovány podle své podstaty, tu by spisovatel František Kubka vydal tuto veřejnou výzvu: zradil jsem další tři ideje, které jsem po celý život vyznával; vyzývám k soutěži Václava Rabase, aby učinil totéž.

Ano, František Kubka. Typ. Dnes píše pravý opak toho, co psal dříve. Buď tedy býval hloupý za Maryka nebo je hloupý dnes. Buď byl bezcharakterní tenkrát nebo nyní. Napsal teď knížku, kterou nazval «Malé povídky pro Mr. Trumana». A napsal také do novin, proč prý tu knížku napsal. Povídá, že «z hněvu vznikla má knížka». Z žádného hněvu nevznikla. Vznikla ze strachu. Všechno, čím František Kubka je dnes, udělal z něho strach. Za války byl vysokým úředníkem nacistického ministerstva školství a osobním tajemníkem nejnenáviděnějšího zrádce, Emanuela Moravce.

Ale František Kubka ze všeho nejvíce nenáviděl vynálezce fotografie. Po skončení války kolovaly po Praze fotografie, na kterých pan Kubka byl mnohokrát zachycen s rukou vztyčenou k nacistickému pozdravu. To byla v té době vážná věc. Tu šlo možná o krk, jistě o kariéru. František Kubka chodil s utrápeným obličejem, a kdykoli se na chodbě ozvaly kroky, zachvěl se. Poprvé v životě zhubnul pod touto dietou strachu. Byl z toho nakonec dosti obyčejný příběh. Jedna část kolaborantů s Němci utekla do Německa, druhá utekla do komunistické strany. Pan Kubka, který nerad cestuje a jen nerad neví, z čeho bude živ, zvolil tento druhý způsob. Komunisté dovedou všechno odpustit, jestliže se viník zaváže, že příště bude hřešit jen v jejich službách. Pozorovali jsme je, jak obratně si vybírali lidi, které protežovali: buď to byl někdo, kdo se provinil za německé okupace a koho měli v hrsti, nebo někdo, kdo byl nedávno raněn mrtvicí. František Kubka nikdy nezapomene na strach, který prodělal, a na to, že kdykoli by mohly být zase ty prokleté fotografie vytaženy na světlo. Chová se a bude se chovat podle toho. Svou knížku nenapsal z hněvu, nýbrž proto, že byl nacistickým kolaborantem a hledá odpuštění. Tento muž, který by měl představovat důstojnost spisovatelovu, slíbil už věrnost Masarykovi, Hitlerovi a Stalinovi. Ale říká si: ať se zmítám, jen když se nepotápím.

František Kubka dále nám svěruje, že «při psaní té knížky měl neustále před očima čtenáře». To je nepochybně pravda -- ale které čtenáře? Sotva onen dav obyčejných čtenářů, milovníků literatury, kteří čtou ze záliby. Kdyby tomu tak bylo, musil by psát mno-

hem lépe pro jejich potěšení. Prý idea na onu knížku ho napadla v den, kdy se mu narodila vnučka. Jak ten čas utíká ! Ale podle literární formy, v jaké je, zdá se spíše, že se mu narodila ne vnučka, nýbrž pravnučka, a že stáří zasáhlo do jeho spisovatelského mozku svýma chladnýma rukama.

On měl před očima jiné čtenáře: ministra propagandy, censuru, výkonný výbor komunistické strany, ty lidi, kteří mají moc odpouštět a rozhodují o spisovatelově výdělku. Celá tato mizerná literatura se neuchází o souhlas čtenářů, nýbrž o souhlas vlády, o souhlas nějaké komise. Obstát před nimi je zároveň těžko i lehko. Těžko pro hrdého spisovatele, který nezapomněl na své umělecké cíle, lehko pro literární chátru, které na ničem nezáleží. Tady se spisovatele nikdo neptá, jestli dobře píše. Zatím komunistická strana vyhlásila dvě základní pravidla krásy. «Krásné je, co prospívá komunismu» -- oznámil oficiální komunistický časopis Tvorba. Ale toto pravidlo lze příliš snadno vyvrátit. Jan Drda, Václav Lacina prospívají komunismu. Ale jsou Jan Drda, Václav Lacina krásní?

Poněvadž toto je beznadějně, vyhlásila Tvorba druhé pravidlo krásy: «Velikou prověrkou» -- napsala -- «v níž česká poesie čestně obstála, byly sedmdesátiny generalisima Stalina». Někdy svět leze dozadu, ne dopředu. Rakousko-uherská vláda by se byla styděla prohlásit, že zkouškou české poesie jsou narozeniny císaře Františka Josefa. Ale jako estetické pravidlo je to jednoduché a srozumitelné: kdo napsal oslavnou ódu na Stalina, je dobrý básník, kdo nenapsal, je špatný básník.

Jednou mi představili ruského komunistického spisovatele. Vypnul hrud' a ihned se otázal: «Vidíte ta vyznamenání?». Opravdu, na prsou se mu klátilo několik tretek z plechu. Řekl jsem: «Hm» -- a odešel jsem. Vždy vzpomínám na tuto poddůstojnickou existenci, když myslím na to, kam se řítí česká literatura.

V literatuře komunistická revoluce měla takové následky, jakoby se tu byla udála vítězná vzpoura netalementovaných. Jestliže «krásné je, co prospívá komunismu» -- a jestliže, jak se zdá, každá propagační rýmováčka mu prospívá; jestliže stačí několikrát za sebou pronést jméno Stalin, aby vznikla báseň; jestliže kritika se uspokojí, když novela je napsána na thema, kterak mladý muž jde v noci raději namazat stroj do továrny, než aby seděl s děvčetem pod měsícem; jestliže obraz je ihned považován za dobrý, když je na něm dělník, který tluče kladivem; jestliže stačí nazvat hudební skladbu «Ruce pryč od Koreje!» -- aby státní moc chránila skladatele před kritikou; jestliže talentovaní nesmějí užívat talentu k samostatné tvorbě a nesmějí hledat vlastní výraz; jestliže estetické hledisko, hledisko krásy bylo odsunuto na druhé nebo třetí místo, jak výslovně řekl Ždanov -- pak je všechno jedno a pak přišla dlouho očekávaná příležitost netalementovaných. Ten, kdo neumí nic, může konečně jít v jedné řadě s ostatními. V žádné vrstvě nemá komunistická revoluce tak fanatické přívržence jako mezi netalementovanými spisovateli. Budou držet svou příležitost tak pevně jako pes kost a budou vrčet. Jeden z nich nedávno vděčně a pravdivě napsal: «Kdyby nebylo strany, nikdy bych se nestal tím, čím jsem.»

Obraz takové literatury je pochmurný. Jedna z nových spisovatelek si posteskla ve Tvorbě, že závidí mladým, protože « se snáze dovedou orientovat ve spleti různých mluvnických útvarů.» To je dost jasně řečeno: závidí těm, kdo znají gramatiku.

Opravdu bylo třeba strany, aby ji udělala, čím je, spisovatelkou. Bylo k tomu dokonce třeba diktatury, protože svobodní lidé by si nedali líbit takové spisovatele. Nedávno Tvorba vytýkala jednomu nakladatelství, že dlouho nevydává román jiné nové spisovatelky, jakési Marie Špetové. Ředitel nakladatelství se omlouval tím, že bylo třeba provést v rukopise přes 3.000 oprav, dosti podstatných, jak praví. Jestliže v rukopise je třeba provést přes tři tisíce podstatných oprav, tedy je to také jasný případ: jde zase o spisovatele který závidí jiným, že se dovedou «lépe orientovat ve spleti různých mluvnických útvarů.» Tvorba omluvu neuznala a znovu vynadala řediteli nakladatelství. « Což » — napsala Tvorba — « nemohlo nakladatelství spolu se Svazem spisovatelů pozvat autorku na dobříšský zámek, dát jí stipendium a umožnit jí tak, aby zde v klidu pracovala za pomoci redakce a spisovatele?» Rozved'te tu myšlenku : což nemohlo nakladatelství vynalézt stroj, aby psal za spisovatelku? Poslouchejte dobře : spisovateli měli dát na pomoc redaktora a ještě jednoho spisovatele! Když staří spisovatelé psali, psali sami doma v podkroví. Když tito noví spisovatelé začnou psát, pohne se celá tlupa, jako když slepý, chromý a beznohý chtějí přebrodit řeku. Končím své líčení této literatury truchlivým obrazem spisovatele, který může psát jen na zámku, který potře-

buje na pomoc jiného spisovatele a ještě někoho, kdo se vyzná v mluvnici.

Já vím, jak vám je, vy bývalí, milí a nadšení čtenáři české literatury. Musíte to nějak vydržet. Chraňte si staré knihy, které vám zbyly. Bude zase lépe.

/14.října 1951./

O DÁMĚ, KTERÁ KRÁSNE MLUVÍ NEPRAVDU.

Literatura v komunistickém státě podobá se policejním kasárnám, kde policisté leží na kavalcích a každou chvíli musí vyskočit a běžet tam, kde je poplach. Český spisovatel musí nyní každou chvíli vyskočit se svého kavalce a polemisovat proti nám, exulantům. Nedávno poslali komunisté do boje proti mně pana spisovatele Václava Řezáče, ale, jak potom asi sami uznali, bylo to předem odsouzeno k nezdaru. Nikdo nevěří tomuto neupřímnému, korumpovanému člověku, ze kterého nevyzařuje žádná důstojnost, nýbrž jen chtivost. Když pan Řezáč napíše článek pod titulem «Jdeme neochvějně vpřed k socialismu» -- každý ví, že pravý titul toho článku by měl být «Potřebuji více peněz». Poněvadž to se tedy nepodařilo, aby nečestný člověk nadával čestným, vstávej teď ty, spisovatelko Jarmilo Glazarová!

Kdežto článek pana Řezáče byl vůbec bláto, článek Glazarové je jako prsten, do kterého je zasazen kousek bláta. Opravdu, ona píše mnohem, mnohem lépe než pan Řezáč. Nevím o ní nic špatného. Myslím, že se vždycky vyznačovala sociálním cítěním, vždycky psala se zálibou o chudých lidech. Tato paní Glazarová jde na mne po špičkách. Nejdříve poeticky líčí krásy české

země, a pak najednou vybuchne: a tuto krásnou zemi vy zrazujete! Bohužel, vy zrazujete, paní Glazarová.

Vy píšete: «Vřes, mateřídouška a brusinka, spojené zlatou strunkou pavučiny, rostou z té země, která je teplá a sladká našemu srdci». Dojalo mne to. Ano, to je ona, naše země. Nemůže být nejmenší pochyby o tom, že opovrhuji Janem Drdou, ale jsou chvíle, kdy mu závidím, poněvadž on je tam u nás, kde já nyní být nemohu. Paní Glazarová na nás exulanty vrhá starou kletbu: Budeš psancem a tulákem a nikde nebudeš mít domov. Ano, snad je to tak. Ale proč? Protože já jsem chtěl? Jistě ne proto. My demokratičtí Češi a Slováci jsme odešli z vlasti proto, že k nám v únoru 1948 přijel z daleké Moskvy Rus Zorin a začal poroučet, jaká u nás má být vláda a jaké zřízení. Odešli jsme teprve tehdy, když už jsme byli psanci a tuláky ve své vlastní zemi.

Ať je vlákno pavučiny v slunečním světle, o kterém píše paní Glazarová, sebe krásnější, není to žádná omluva. Zlatá strunka pavučiny je krásná a -- necitelná. Když zajatci z pracovních táborů rukují do své těžké práce, i oni ji zahlédnou, zlatou pavučinku. Když v šumavských lesích zastřelí demokrata, který se snažil uprchnout, tu za chvíli začne se zlatá pavučina plížit přes jeho neživou tvář, a kolem voní vřes. Když Hitler vtrhl do Prahy, když Zorin vtrhl do Prahy, v českých lesích zlatá pavučina neopadala. Pavučina nedělá historii. Historii dělají lidé.

Paní Glazarová popsala naše pohraniční lesy pěkně, ale neúplně. Snaží se udělat idylu z něčeho, co není idyla. Vynechává, že půda v těch lesích je podmínována, přístup do nich že je zakázán, že tam byly vybu-

dovány vysoké věže, se kterých policajti sledují pohyb lidí do hloubky třiceti kilometrů. Je pravda, že mládež se učí novým písním -- ale jakým písním? Je pravda, že mládež chodí do kina -- a ještě více je pravda, že je tam hnána, aby hlediště nebylo úplně prázdné, když se předvádí ruský film. Je pravda, jak píše paní Glazarová, že «do čerstvé slámy se ukládají v dlouhých hromadách jablka a hrušky» -- a je pravda, že se potom vyvezou do východního Německa a že je sní někdo jiný. Opravdu se někdy zdá, jakobychem v té krásné krajině slyšeli «na stěnu úlu tichounce ťukat Babiččin drobný a scvrklý prstíček». Ale to se už ne jen zdá, nýbrž to je skutečnost, že v téže krajině na dveře v noci lomozně buší pěstí státní policie. Je pravda, že jsme zdělili jazyk Máchův, ale je pravda, že se u nás nyní píše strašným, neumělým jazykem Rudého Práva. Je pravda, že jsme měli Boženu Němcovou, Karolinu Světlou, Aloise Jiráska, ale stejně je pravda, že oni umřeli a nám zbyl jako spisovatel pan ministerský předseda Antonín Zápotocký. Paní Glazarová je pyšná na to, že Karel Hynek Mácha psal krásně. Ale může být hrda na to, že dnes žijící Jan Drda píše krásně? Je-li na světě člověk, který fanaticky uvěřil, že je lépe být živý pes než mrtvý Achilles, je to Jan Drda. Ale pak je snad lépe mlčet o mrtvých Achillech. Nedovolavejte se Máchy, kterému byste dnes zakázali psát báseň na první máj a poručili psát báseň na překonávání norem.

Vidím, že paní Glazarová je dost chytrá, aby se nesnažila být úplně chytrá za komunistické diktatury. Je možno přímo nahmatat místo, kde ve svém článku přestává psát ze srdce a začíná psát podle instrukcí

ministerstva propagandy. Od té chvíle mluví tolik nepravd jako každý obyčejný agitátor, a od té chvíle píše stejně obyčejně a ošklivě. Jak se vám, paní Glazarová, líbí vystupovat jako cvičený tuleň?

Zdá se, že lži ministerstva propagandy jsou očíslovány a že pokaždé musejí být opakovány v určitém pořádku. Nejprve: prý nejsme exulanti, prý jsme emigranti. Je pochopitelné, že v národě, kde slovo exulant má tak vznešený zvuk, komunisté by nám rádi vzali tento titul. Ale je docela jasný rozdíl mezi emigrantem a exulantem. Emigrant je ten, kdo odejde z vlasti, aby se mu jinde dařilo lépe. Dráteník, který z přelidněné slovenské vesnice odešel do Ameriky, je emigrant. Exulant je ten, kdo odejde z vlasti, protože mu už není dovoleno žít podle jeho víry. Demokrat, který nechal za sebou blahobyť a odešel z Československa, protože tam padla demokracie, je exulant, a v jeho odhodlání bylo něco vznešeného. Ovšem že jsme exulanti.

Paní Glazarová píše, že jsme «odešli v automobilech diplomatického sboru, se šekovými knížkami». To je asi nová instrukce ministerstva propagandy. Nejdříve se nám vysmívali proto, že jsme chudí. To bylo více pravda, ale zdá se, že tato hana z úst přejedených nám v očích lidu neublížila. Tak tedy nyní prý -- automobily a šekové knížky. Známe jediného z nás, který unikl v automobilu: byl tam schován v kufru. Ostatní se plazili přes hranice po bříse, přelézali hory, šli korytem potoků. Matky nesly děti v náručí. A vidím naše lidi, jak zoufale čekají na zaměstnání, poslance a profesory, kteří pracují jako dělníci a číšníci, dříve bohaté dámy, které nastoupily místo služky, generála, který myje lahve. Ale nehodlám ukazovat naše rány paní Glaza-

rové. Zde k ní promluvím jako spisovatel k spisovatelii: styďte se! Spisovatel, který opouští základnu pravdy, hyne.

Prý jsme odešli, já také, že jsme ztratili moc a chceme ji zase dobýt. Přemýšlím, jakou asi moc měl onen český strojevůdce, který unikl s celým vlakem, jakou moc mělo těch devět hornických učňů, kteří nedávno utekli. Přemýšlím také, jakou moc měl jsem já sám. Nikdy jsem neměl žádnou jinou moc mimo tu, kterou mi dalo mé psaní. Lidé mi naslouchali a usoudili, zda mám pravdu. V tom ohledu mám právě tolik moci -- nebo bezmoci -- jako jsem měl dříve. Zase mne posloucháte a zase sami, dobrovolně usoudíte, zdali mám pravdu.

Prý se spolčujeme s nacisty a SSmany. Kromě několika bývalých SSmanů, kteří vstoupili do komunistické strany, jsem tady za hranicemi ještě žádného SSmana neviděl. Ale vím, kdo se s nimi spojuje. Jednoho dne v měsíci září r. 1939 SSmani, kteří táhli od západu, a komunisté, kteří táhli od východu, se sešli uprostřed Polska, stiskli si ruce, zahráli hymny a rozdělili si Polsko.

Prý jsme odešli, že je nám líto kapitalismu. Dívám se na socialisty a komunisty, kteří jsou mezi námi, a ptám se, zda také odešli proto, že je jim líto kapitalismu. Je zde anglická socialistická vláda, která tvrdě zesocialisovala všechn velký průmysl, a zase se ptám, proč ona je v rozporu s komunisty. Protože je jí líto kapitalismu? A je zde komunista Tito, vůdce komunistického státu, kterému moskevští komunisté spílají ještě hůře než nám. Zase někdo kdo se slitoval nad kapitalismem?

Ano, velká bitva jde světem. Ale poněvadž tu proti moskevským komunistům stojí na druhé straně demokraté, socialisté a také část komunistů, nemůže to být bitva mezi kapitalismem a socialismem. Jiná linie nás dělí. Linie, která jde mezi svobodou a ztrátou svobody, mezi lidovládou a policejní vládou, mezi humanitou a zběsilostí, mezi samostatností a ponurým osudem ruského satelita. Neupírali jsme vládě právo socialisovat továrny, ale upírali jsme jí právo být bestiální. Nikdo z nás neodešel, když továrny byly znárodněny. Ale odešli jsme, když byla nastolena diktatura, když komunisté ukázali, že chtějí všechno nebo nic, že se nespokojí ničím jiným než nekontrolovanou mocí, ničím jiným než tím, že pan Čepička dostane tolik moci nad lidmi jako Džingischán.

Paní Glazarová byla kdysi československým kulturním ataché v Moskvě. Stěžovala si potom, jak těžko bylo snášet moskevské ovzduší, jak žila osaměle, jak se jeden bál druhého, jak se nikdo nesmál. Viděla tam výstavu ruské sochařky a seznámila se s ní. Sochařka ji pozvala na druhý den k sobě. Ale ráno dostala paní Glazarová dopis, že nelze a že nesmí přijít. Ještě večer si šla ruská sochařka na tajnou policii pro dovození. Ale policie nedovolila, aby se ruská komunistka soukromě sešla s českou komunistkou.

Chtěli jsme odvrátit od naší země toto odlidštěné ovzduší, tento nesnesitelný dozor tajné policie, toto právo vlády rozhodovat, co člověk v soukromém životě smí nebo nesmí. Kdyby paní Glazarová chtěla, mohla by nás pochopit. Ale jsou někteří lidé, kteří mají odvahu žít podle svého přesvědčení, a jiní, kteří nemají.

(21. října 1951.)

MYŠLENKY 28. ŘÍJNA.

V tento den mohu krátce říci, proč my, exulanti, jsme odešli z domova : protože jsme zůstali věrni myšlenkám 28. října. Doma komunistická vláda asi dnes ráno neochotně pořádala nějaké slaboučké oslavy tohoto dne. Jsme tu daleko a nevíme v tuto chvíli, jaký neupřimný způsob ze všech možných neupřimných způsobů si k tomu vybrala. Ještě tak nepokročila, aby mohla prostě poručit, abyste na ten den zapomněli. Ale jeho myšlenky jí překážejí na každém kroku. 28. říjen je svátek národní samostatnosti. Co si s tím počne vláda, která samostatnost zahubila? Pokusí se dát svátku jiný smysl. A opravdu, už jsme tu slyšeli, že příště má být 28. říjen v komunistickém Československu slaven ne už jako den svobody, nýbrž jako výroční den znárodnění průmyslu. To je doznání. Pomalu se vláda přiznává, že je po svobodě. Ještě by snad bylo možno oslavovat 28. říjen jako den výstavby silnic, jako den Jednotných zemědělských družstev, jako památný den filatelistů, jako den, kdy Stalin dostal první zoubky -- jakkoli, jen ne jako den československé svobody, které není.

Někdy je možno velké děje ukázat na malých věcech. V pražské zoologické zahradě dvacet let žil pro potěšení dětí slon Baby. Teď byl naložen do wagonu a poslán do Moskvy. S bohem, slone Baby. Nyní

ruské, ne české děti se budou dívat na tebe a hladit tvůj milý chobot. Nemůžeme si nechat ani zvíře, když Rusům se ho zachce. V poslušných pražských novinách to vyložili tak, že slon, ačkoli žil v Praze dvacet let, si prý tam nemohl zvyknout, a proto bude v Moskvě přidružen k slonnímu stádu, které má pro sebe velké prostranství. Slon Baby je skoro symbol. Také československému národu řekli, že si prý na svou vlastní, československou svobodu za celá ta léta nemohl zvyknout a proto teď bude pod moskevskou správou přidružen k stádu, které má pro sebe velké prostranství.

Slona Baby odvezli tou už obvyklou cestou, kudy z Československa mizí do Ruska věci, které vy vyrábíte a které si musíte odříkat. Vlak za vlakem odjíždí tímto prokletým směrem. Jako pijavice se přissálo Rusko na naši výrobu a na naši životní úroveň -- dokonce už i na naše slony, jak vidíme. Vláda svobodné země veřejně oznamuje obsah obchodních smluv, které uzavřela s jinými státy. Vláda nesvobodné země jejich obsah tají, protože by jí sloužilo k hanbě, kdyby lidé věděli, jaké smlouvy ujednává. Ale známe aspoň obsah obchodní smlouvy mezi Československem a Finskem. Dokud Československo bylo svobodné, dodávalo zboží do Finska přímo a vyjednalo si s Finskem cenu. Nyní náš vykořisťovaný stát musí dodat zboží nikoli do Finska, nýbrž do Ruska, které samo naše zboží prodá Finům. Československo se ani nedoví, za jaké ceny byly jeho výrobky Finsku prodány. To znamená, že vaše zrádná a patolízalská vláda se dorozuměla s ruskou vládou, že zisk zůstane v ruské kapse, a že budete méně placeni za svou práci, než byste mohli být. Proto je

obsah obchodních smluv teď u nás tak pečlivě střeženým tajemstvím. Úředníci, kteří mají být sluhý lidu, jednají jako jeho nejhorší škůdci. Komunisté věnují mnoho papíru na to, aby polemisovali s námi exulanty. Co aby věnovali trochu papíru na to, aby otiskli znění svých obchodních smluv? Nikdy se to neodváží. Nemohou dát lidu do ruky tuto příležitost, aby sám posoudil, jak je to s jeho samostatností a co ještě zbývá z myšlenek 28. října.

Nám exulantům ze všech lidských práv zbylo jediné: právo uprchnout. Těm, kteří zůstali doma, zbývá jediné právo : přetvařovat se. A přece komunisté ještě vyvěšují státní vlajku v den 28. října. Ale tato vlajka je jejich zajatec, jako Edvard Beneš a Jan Masaryk byli, jako pověst Aloise Jiráska je, jako pojmy demokracie, svoboda, mír jsou jejich zajatci. Meč bez idey je kus železa. Vlajka bez idey je kus látky. Také naše červenobílá vlajka s modrým klínem.

Tak se také zmocnili Sokola. Zmocnili se jména a krojů, zmocnili se budov a fondů, zahodili ideu -- a předstírají, že mají Sokol. Pan ministr Nejedlý se nedávno pokoušel mluvit zlomyslně. Povádal, že při posledním sletu mladé Sokolky se chovaly nepatřičně, protože místo Gottwaldovi provolávaly slávu Benešovi. Ale teď, povídal zlomyslně pan ministr Nejedlý, ty jejich tvářičky tady už nejsou a my jsme tady a jsme tady mezi sebou. Snad není čím se chlubit. Jestliže pan ministr Nejedlý by se měl něčeho varovat, tedy jistě toho, aby ponoukal k úvahám, je-li pro tělocvičnou organizaci lépe mít ty krásné, zdatné, mladé lidi -- nebo mít jeho chatrnou postavičku. Je-li pro organizaci, která má heslo «V krásném těle krásný duch», lépe,

aby byla representována tvářemi mladých děvčat -- anebo jeho tváří. Ale celkem řekl pravdu. Sokolové už v Sokole nejsou -- ale on je tam a komunisté tam jsou. Podívejte se na něj, na Sokola.

Když teď v komunistickém Československu vláda oslavuje 28. říjen, také nejsou při tom lidé, kteří věří v myšlenky toho dne, nýbrž pan ministr Nejedlý je při tom, pan Gottwald, pan Kopecký; všichni ti, kdo zničili to, co kdysi 28. říjen vydobyl, a kdo vším způsobem usilují snížit jeho význam. Je to ospalá slavnost kozlů v zahradě.

Jsou tři jasné myšlenky 28. října: státní samostatnost — občanská svoboda — humanita. Na ideálech 28. října byla založena naše první republika. Jako všechny lidské výtvoř, měla své vady: snad neřešila s dostatečnou energií sociální otázku. Ale byl to způsob vlády, v němž každá reforma, také sociální reforma, byla možná, když se na tom dohodla většina lidu. Kdykoli bylo možno prostým hlasováním donutit špatnou vládu, aby odstoupila. Vláda nemohla učinit své vady věčnými, protože podléhala kritice. Neměla absolutní moc nad občanem a nemohla nikoho zničit, ani kdyby se na tom byla usnesla. Co bylo špatného, bylo možno změnit politickým a občanským usilováním. Jestliže někdo myslil, že vláda si nepočíná dobře, mohl to říci a nemusil se obávat, že za to bude zničen on i jeho rodina. Byla to doba bez bázně, poněvadž každý věděl, že se může uchýlit pod spolehlivou ochranu zákona. Rozhodoval nezávislý soudce, ne sekretář jedné politické strany. Když jste měli nějaká práva zaručena zákonem, nikdy se nestalo, aby přišli tři lidé z ulice, nazvali se akčním výborem a zbavili vás všech vašich

práv. Nikdo nesměl bez důkazu tvrdit, že on sám jediný zastupuje vůli lidu a že ji zná nějakým tajemným způsobem, bez ptaní. Každý byl nucen podrobit se svobodnému hlasování lidu, které ho na jeho místě buď ponechalo nebo neponechalo.

A byly i jiné rozdíly. Když došlo k politické krizi, žádný cizí stát nemohl k nám vyslat svého zástupce, aby mezi námi rozhodoval. Když vláda uvažovala, zda Československo má přistoupit k nějakému důležitému mezinárodnímu ujednání, tu žádný cizí stát nebyl tak smělý, aby si zavolal našeho ministerského předsedu do svého hlavního města a oznámil mu, zda tak smíme nebo nesmíme učinit. Žádný cizí stát neudržoval na našem území svou tajnou policii.

Jsem skoro na rozpacích, je-li třeba, abych velebil ideje 28. října. Nedřívě nacistická, potom komunistická vláda samy dokazovaly jejich znamenitost. Hvězdy je nejlépe vidět ze dna hluboké studně. Idea svobody nikdy nezáří tak jasně, jako když svoboda je potlačena.

Dnes, po všech zkušenostech, není pochyby o tom, že myšlenky 28. října jsou znamenité. Ale musíme se už ptát více než jen tolik, zda jsou znamenité. Musíme jít dále a ptát se také, zda byly uskutečněny. A tu musíme odpovědět podle pravdy, že ano a ne. Byly uskutečněny, neboť po dvacet let v první naší republice se vládlo podle Masarykových humanitních a demokratických zásad. Nebyly uskutečněny, neboť potom po šest let vládl v naší vlasti německý tyran. A nebyly uskutečněny, protože právě nyní u nás vládne zase tyranie. Ano, ačkoli myšlenky 28. října jsou znamenité, my už dvakrát v posledních dvanácti letech jsme si je

směli jen psát tajně do deníku nebo se rozprchnout po světě.

Velká generace před námi vyslovila myšlenky 28. října a vytvořila československý stát. Ale my jsme prošli zlými zkušenostmi a cítíme, že musíme idey 28. října doplnit. Musíme je doplnit o ideu bezpečnosti. Nestačí vychovávat lidi, aby byli demokraty, je třeba také zajistit, aby vždy jednou za pět let se nemusili trást hrůzou pro své demokratické přesvědčení. Oznamuji vám toto thema našeho přemýšlení. Přemýšlejte o tom také. Myslím, že dospějete tam, kam my jsme dospěli: k idei spolku demokratických národů.

/28. října 1951./

KOMUNISTÉ A LIDSTVO.

Toto je řeč k třicátémučtvrtému výročí ruské revoluce.

Tady v New Yorku někdy člověk dostane do rukou staré, zapomenuté věci. Leží přede mnou první číslo časopisu «Levá fronta», kterou právě před dvaceti lety začali vydávat komunističtí intelektuálové v Československu. Byl to útočný časopis, autoři, kteří do něho psali, byli plni hněvu proti všemu, co u nás tehdy existovalo, a neznali na světě nic lepšího než sovětské Rusko. Dívám se na jména těch autorů: Kalandra, Fučík, Teige, Vančura, Clementis, Václavek. Nuže, komunismus a Rusko u nás zvítězily -- kde jsou ti autoři, jak užívají plodů vítězství? Je to podivné: polovinu z nich zabil Hitler -- a druhou polovinu Stalin. Fučík, Vančura, Václavek byli popraveni Němci. Ale Kalandra byl loni v Praze oběšen komunisty. Budín po konci války byl odvečen Rusy a zmizel beze stopy. Teige, pravda, ještě žije někde v ústraní, ale vládní komunistické časopisy ho proklínají téměř každý den. Dlouho přivolával komunistickou svobodu, a když přišla, nesmí napsat a vytisknout ani jedinou řádku. Clementis, bývalý komunistický zahraniční ministr, pravda, také ještě žije, ale ve vězení a čeká na nemilosrdný soud.

Roku 1937 anglický politik, který byl na návštěvě v Moskvě, se zeptal Stalina: «Jak dlouho ještě budete

zabíjet?» «Tak dlouho, jak bude třeba», odpověděl Stalin. Nyní je rok 1951. Bůh ví, jak dlouho ještě bude podle Stalinova mínění třeba zabíjet.

Lenin řekl: «Když se kácí les, lítají třísky». Goebbels řekl: «Když se hobluje, padají piliny». Ať se někdo pokusí nalézt podstatný rozdíl mezi těmito dvěma výroky, mezi nacismem a komunismem. Ať třísky, ať piliny, vyslovuje se tu týž nelítostný poměr k člověku.

Když jsem byl ještě doma, potkal jsem pětasedmdesátiletou paní, které Němci za války popravili dva syny a které nyní komunistický národní výbor odmítl vydat lístky na odběr mléka, poněvadž je prý příliš stará. Prosím vás, nemyslete si, že někdy budeme litovat, že jsme se stavěli proti tomuto režimu necitelnosti.

Po válce vytvořily Spojené národy několik mezinárodních institucí pro pomoc zemím, které byly zpustošeny válkou nebo které jsou technicky a výrobně zaostalé. Sovětské Rusko je členem Spojených národů. Jak přispělo na tyto úkoly? Je tu mezinárodní fond pro pomoc dětem. Rusko nedalo ani rubl. Je tu fond pro pomoc palestýnským uprchlíkům. Rusko nedalo nic. Fond pro technickou pomoc zaostalým zemím. Rusko zase nic nedalo. Světová organizace pro potírání chorob: Rusko -- nic. Mezinárodní banka pro poválečnou obnovu. Rusko -- nic. To je jasný účet. Nic nezajímá dnešní vládců Ruska -- jen boj o moc. Chtějí pomáhat lidstvu jen pod tou podmínkou, že je spatří spoutáno u svých nohou.

Toto všechno je ruská revoluce. Uvedl jsem namátkou několik vzpomínek, několik detailů -- a ze všech vyplývají charakteristické ošklivé rysy této revoluce.

Nemohu ovšem tady přestat a říci, že toto je celá

ruská revoluce, že nic jiného se nestalo od onoho listopadového dne, kdy komunisté v Rusku uchvátili moc. Vedle toho všeho zlého a hanebného, co ruská revoluce přinesla, byl to také pokus o řešení sociální otázky. Nikdo svědomitý nemohl tvrdit v Evropě, že sociální otázka nepotřebuje řešení, a nikdo svědomitý to nemůže tvrdit v Asii. Kdyby nikdo jiný nepočítal, tedy my, demokraté, kteří chceme udržet demokracii, musíme počítat stinné stránky starého evropského kapitalismu. Kdyby nikdo jiný než staří evropští kapitalisté nebědovali nad zlem, které přinesla ruská revoluce, tu bychom snad mohli říci se založenými rukama, že je to trest za hříchy světa.

Ale zvláštními vlastnostmi ruské revoluce nebyl zasažen jen evropský kapitalismus, nýbrž celé lidstvo. Komunisté řeší sociální otázku způsobem, který lidstvo musí odmítnout, jestliže nemá přestat být tím, čím bylo, vlnou života, která stále spěje ku předu. Už doma komunistické noviny kladly takovou otázku: «Kdyby vám někdo v koncentračním táboře nabízel v jedné ruce namazaný krajíc a v druhé sbírku veršů, dal byste asi přednost tomuto krajíci chleba, poněvadž by vám tak kázal pud sebezáchovy». Odpovídal jsem tehdy a odpovídám dnes, že jen krajně nerad poslouchám takové řeči. Buď je život koncentrační tábor -- a pak nechť je to jasně řečeno a pak nechť nás ohradí ostnatými dráty; anebo není, a pak taková přirovnání nemají smyslu. Diktátoři vždycky se takto ptají, vždycky nás stavějí před taková zbytečná dilemata: chcete jíst nebo číst? chléb nebo svobodu? sociální reformu nebo literaturu? chcete, aby lidé psali novely, nebo chcete, aby lidé nehladověli? Lidstvo dvacátého století tak vyspělo,

rozvinulo tak mohutné výrobní prostředky, že může mít obojí: i chléb i svobodu.

Sociální otázka existuje a naléhá na řešení. Ale v listopadu roku 1917 upadla do rukou dobrodruhů a vášnivých hráčů o moc. Komunista není ten, kdo chce sociální reformu. Komunista je ten, kdo chce sociální reformu prostředky války nebo občanské války a diktaturou jedné strany. Na jedné straně komunisté chtějí zvýšit životní úroveň, což je pokrokový ideál, ačkoli se ovšem zdá, že komunisté nejsou vynikajícími odborníky v jeho uskutečňování. Amerika řeší otázku hmotné životní úrovně nekonečně úspěšněji. Na druhé straně komunismus představuje kompletní sbírku zla, všechny druhy násilí od únosu po vraždu, cestu zpět ve věcech občanských, lidských a duchovních, reakci, nad jakou by se začervenali i ti monarchové devatenáctého století, kteří měli nejhorší pověst, jako německý Vilém II. Tak se komunismus pohybuje po krůčcích kupředu a po skocích dozadu. Vydal se, aby pomohl lidstvu, a cestou je ponížil. Socialisoval továrny, ale nesocialisoval, to jest nerozšiřoval k obecnému užívání ostatní životní statky, jako je svoboda, občanská důstojnost, bezpečnost.

V evropské historii od roku 1920 komunismus vždy připravoval příchod fašismu a fašismus připravoval příchod komunismu. Během dvou desetiletí tyto dva směry se učily jeden od druhého, až bylo dosaženo dnešní rozmyšlené, chladné, vybroušené komunistické dokonalosti násilí. Je pravda, že komunista a fašista cenili na sebe zuby a divoce si vyhrožovali, ale jsou si nějak příbuzní svým nervovým systémem. Viděl jsem mnoho komunistů, jak se stávali fašisty, a potom mno-

ho fašistů, jak se stávali komunisty. Jediného byli neschopni: stát se demokraty. Kdo surově zachází se svým bližním, je fašista, i když sám sebe nazývá komunistou. Kdo nedbá lidských práv, je fašista. Překonávat fašismus znamená toto překonávat.

Je to přímý následek ruské revoluce a povahy jejich vůdců, že byly oživeny zločiny, o kterých se myslelo, že jsou lidstvem dávno zapomenuty. Bylo obnoveno mučení, které už císařové osmnáctého století považovali za svou povinnost odstranit. Despotové minulých dob zhanobili své jméno tím, že uvěznili několik tisíc lidí. Dnes jsou lidé vrháni na vězeňskou slámu po statisících a po milionech odváženi do koncentračních táborů, a moderní tyranie považuje za proveditelný úkol zničit celé rasy a třídy. Lidstvo dosud oslavuje pád Bastily. Ale co byla jedna Bastila proti systému věznic a koncentračních táborů, rozestém nyní po celé zemi? Sejde-li se několik lidí ze střední a východní Evropy, bývá těžko objevit mezi nimi člověka, který nepoznal vnitřek vězení z vlastní zkušenosti nebo jehož příbuzní nebyli zabiti. Dlouho se lidstvo vychovávalo ku přesvědčení, že lidský život je posvátný. Avšak fašismus a ruská revoluce předstupují a drze se ptají: proč? Panoval obecný souhlas, že člověk nemá být mučen a že nemá být trestán, nedopustil-li se určitých činů, které jsou vyznačeny v trestním zákoníku. Když vyšla «Chaloupka strýčka Toma», lidé po celém světě byli dojati a uvěřili, že děti, ani černé ani bílé, nemají být odlučovány od svých rodičů. Po náboženských bojích v sedmnáctém století lidstvo se sjednotilo na přesvědčení, že nikdo nemá být

nucen k víře, kterou nechce vyznávat. A opět fašismus a ruská revoluce se drze ptají: proč ne?

Devatenácté století pracovalo k tomu, aby vytvořilo občana. Toto byl občan: sebevědomý muž, který si byl jist svými právy a zachovával «mužnou hrdost před královskými trůny». Komunismus stejně jako fašismus nastoupil cestu, na jejímž konci jeden muž rozkazuje milionům a jedna strana lidstvu. Proto komunismu stejně jako fašismu překážejí občanské klasické vlastnosti. Komunismus si nepřeje jednat s hrdým, nýbrž s bojícím se člověkem. Jeho cílem je zničit občana a vytvořit ulekáný dav bez sebevědomí a bez schopnosti odporu, hříčku v rukou vlády. Člověk má být vrácen do stavu, ze kterého byl povznešen anglickou ústavou a francouzskou a americkou revolucí. Místo rovnosti, založené na občanských právech, budiž mu dána rovnost v nicotě, založená na tom, že jsou občanská práva všem stejně odpírána.

Když tomu tak je, jak máme cítit ve výroční den ruské revoluce? Jsme součástí revoluce, která roste proti této ruské revoluci. Budeme při tom, až bude smetena.

/4. listopadu 1951./

ČEŠI A SLOVÁCI.

Jeden anglický spisovatel napsal, že jsou otázky, kterých je třeba dotýkat se tak jemně jako ran otcových. Česko-slovenská otázka je snad náš největší, nejdůležitější problém v exilu. Modlete se, abychom jej řešili dobře. Jako v prvním exilu před pětačtyřiceti lety, jako v druhém exilu před deseti lety, tak také v tomto třetím exilu stojí před námi otázka, zda Češi a Slováci se dovedou po osvobození upřímně zase sejít. Roku 1918 řekl starý, ctihodný Slovák Matuš Dula: «Ještě jsme se po osvobození ani neobjali -- a už bychom si měli být ve vlasech!» Když se mluví o česko-slovenské otázce, tu národ uvažuje o největších věcech své budoucnosti. Zde nemá místo ani český, ani slovenský politik, který všechny problémy posuzuje podle toho, zda mu to vynese více osobní moci. Je pochopitelné, že v této těžké době mnozí lidé se stávají nervosními. I když je to pochopitelné, nemůžeme dovolit, abychom byli vedeni pouhou nervosou, pouhou rozčileností. Přiložme chladně ruku k očím, abychom měli lepší perpektivu. Osvědčilo se spojení Čechů a Slováků nebo neosvědčilo? Jestliže se neosvědčilo, je lehké je zahodit. Jestliže se osvědčilo, je nemoudré v něm nepokračovat. Věcí, které mu škodí, se má národ energicky vzdát. Věcí, které mu prospívají, smí se národ

vzdát jen po nejtěžší porážce, ne proto, že z rozčilení špatně uvažuje.

Všude, kde lidé spolu žijí, vznikají předsudky. Jsou české a jsou slovenské předsudky. Někteří Češi urážlivě smýšlejí o Slovácích jako o lidech, kteří nevědí, co chtějí. Když ne dříve, tedy jistě po slovenském povstání v roce 1944 takové smýšlení mělo navždy přestat. Jestliže tehdy slovenský národ odmítl užívat klidu, který mu Hitler zaručoval, a jestliže místo toho spěchal přinést oběť krve, jak říkat o něm, že neví co chce? A jsou někteří Slováci, kteří stejně urážlivě mluví o Čechách jako o utlačovateli. Podívejte se na sebe, jak jste zmohutněli, jak jste se vzdělali, jak jste se stali sebevědomými po třiceti letech toho českého utlačování!

Jako v prvním a druhém exilu, tak také nyní někteří Slováci sami sebe označují za separatisty. To je ten druh Slováků, kteří jsou přesvědčeni, že, jakmile zase zasvitne svoboda, bude nejlépe pro Slováky, jestliže vlídně nebo méně vlídně, ale v každém případě chvatně řeknou Čechům sbohem a zařídí se pro sebe ve vlastním státě. Češi k tomu obyčejně dodávají: ne v státě, v státečku. Tito separatisté se nám pevně dívají do očí a ptají se nás, zda separatismus je zločin. Ale ani my nesklopíme oči. Tam, kde národ chce určit svůj osud, ať tak nebo tak, jistě se nedá mluvit o zločinu. Ale nejde o to, zda separatismus je zločin. Jde o to, zda není chyba. Když se projdeme historií, nejsme si jisti, zda národy netrpěly více na následky svých chyb než svých zločinů.

Roku 1918, před koncem první světové války, rakouská vláda ztratila sebevědomí a nabízela Čechům

federaci. Češi odmítli federaci, protože z ní byli vylučováni Slováci, kteří měli zůstat pod maďarským panstvím. Ve vídeňském parlamentě řekli čeští poslanci, že samostatnost bez Slováků nechťejí. Vzešel z tohoto českého stanoviska Slovákům prospěch nebo škoda?

Roku 1914, krátce před vypuknutím války, maďarský ministerský předseda Tisza se rozhlédl po Slovensku a řekl s uspokojením: «Slovenského národa již není». Seton Watson, známý anglický přítel Slováků, a Vavro Šrobár, první ministr pro Slovensko v republice, uvedli ve svých knihách počet národně uvědomělých Slováků kolem r. 1914. Bylo to katastrofální číslo. Nepřesahovalo jeden tisíc. Maďarský ministerský předseda Tisza měl skoro pravdu. Byl to obraz národa ve stavu mráкотném. Od r. 1875 neměli Slováci pod maďarskou vládou ani jedné střední školy. Dokonce ani jediná dětská opatrovna nebyla vedena slovensky. Neexistoval ani jediný soudce Slovák. Když Slovensko bylo osvo-bozeno, nebylo slovenských úředníků, kteří by je spravovali. Jiný slovenský vůdce, Ivan Derer, napsal: «Velká většina slovenského lidu neměla ani národního, ani lidského uvědomění». Po třiceti letech spolupráce s Čechy -- jaký se to rozmohl bujný, kypivý, hrdý národní život na Slovensku! Jestliže Češi chtěli utlačovat, jak neobratně, jak špatně, jak neúčinně utlačovali!

Ale Češi nesmějí vyvozovat mylné závěry z toho, že ještě nedávno byli Slováci slabí a potřebovali české pomoci. Ano, Slováci byli nedospělí -- a už jsou dospělí. Každý, kdo je dnes mužem, byl kdysi dítětem. Češi udělají nejlépe, když zapomenou na to, co bylo před třiceti a čtyřiceti lety. Pomohli Slovákům tak, jak by

nikdo jiný nepomohl, ale jistě nepomáhali proto, aby jim za to bylo stále děkováno a aby ještě sto let stáli nad Slováky jako poručníci. I nejlepší poručník se omrzí dospělému muži. Já vím, že politika znamená mít ideje. Ale do velké míry je politika také umění jednat s lidmi. Více než cokoli jiného stojí mezi námi Čechy a Slováky starý, opakující se problém otců a dětí. Skoro v každé rodině existuje uražená pýcha starších -- a uražená pýcha mladších. Rodiče nikam nedospějí, jestliže budou dětem ustavičně připomínat, jak slabé byly, když ještě ležely v kolébce. Nežijeme ve včerejšku, nýbrž v dnešku. Slováci chtějí být s námi Čechy v jednom státě, ale chtějí při tom platit za dospělé a nechtějí na věky nést ani břemeno vděčnosti. Snad se nám Čechům nelíbí všechno na Slovácích -- ale ani nemáme právo, aby se nám všechno na nich líbilo, aby oni byli přesně takoví, jako bychom my si je byli vymyslili.

Existuje také otázka, zda Češi a Slováci jsou jeden národ anebo zda jsou to dva národy. Myslím, že většina Slováků dnes se cítí členy zvláštního národa slovenského, a opravdu nevím, co by Češi mohli proti tomu podniknout. Být slovenským národem -- v tom vidí Slováci více barev, více možností pro plný svůj život než v tom, být členy jakéhosi jednotného, ale pomyslného národa československého. Učenci dovedou vypočítat znaky, kterých je třeba, aby ten nebo onen kmen platil za národ. Dovedou také říci, že některý kmen, který se cítí národem, nemá na to právo, a dovedou ho pokárat. Ale my musíme stát nohama na zemi a říci si prakticky, že, ať jakékoli jsou znaky, které tvoří národ, jistě nejsilnější z nich a rozhodující je

vůle být národem. Snad to ničí některé naše staré sny, které nebyly bez krásy a vzletu, ale musíme toto rozhodnutí Slováků přijmout s porozuměním, jako se přijímá vůle bratrova. Vůbec my Češi se v poměru k Slovákům máme řídit tou zásadou, která by měla být hlavní zásadou v politice: že není podniku tak nesnadného a nebezpečného, jako potlačovat nějakou živou sílu. Skoro vždy je to marné, a obyčejně takový podnik končí neblaze.

Pak je tu jiná otázka, která nás někdy dělí, otázka slovenské samosprávy v budoucím společném česko-slovenském státě. Také tu vyplývají určité důsledky z toho, že Slováci politicky dospěli. Chtějí některé své věci rozhodovat sami. Chcete-li přijmout můj úsudek, pak poslyšte: starý centralismus je mrtev. Mladá generace, která málo ví o minulosti, a politikové, kteří se o ni nestarají, obviňují Čechy ze zavedení centralismu. Historická pravda je, že centralismus byl r. 1918 zaveden mnohem více na nátlak Slováků než Čechů. Tehdejší slovenští vůdcové byli polekáni chaotickými poměry ve své zemi, nedostatkem národního a politického uvědomění svého lidu, a hledali všechnu spásu v tom, jestliže věci budou řízeny z uvědomělé a energické Prahy. Ale i když centralismus původně byl více dílem Slováků než Čechů, stejně je mrtev, poněvadž neodpovídá dnešnímu vyspělému stavu slovenského národa. Také tu stojíme před otázkou, jak zacházet s živou, existující silou, s touto touhou Slováků po samosprávě. Je možno snažit se ji potlačit -- anebo je možno jí užít konstruktivně. Ale každá živá síla, která je potlačena, obrátí se dovnitř a rozkládá.

Nedovedu a nikdo vám nedovede říci přesně, jak

budou uspořádány věci v obnoveném československém státě. Ještě jsme ani my, ani vy pro to nevymyslili žádné paragrafy. Za minulého odboje zahraniční československá vláda sídlila ve velkém domě v Londýně, a tento dům byl od sklepa až po střechnu nácpaný plány, jak budou zařízeny věci u nás po osvobození. Sto úředníků tu od rána do večera na papíře určovalo budoucnost. Po skončení války se vláda vrátila do Prahy, ale nevzala tyto papíry sebou. Jednoho dne na její příkaz přijelo před dům několik nábytkových vozů, všechny ty tuny papíru byly do nich naloženy, odvezeny za město a spáleny. Nechceme si tentokrát počínat tak marně. Cítíme také, že několik nás Čechů a Slováků zde nemá právo zavazovat národ doma. Nebyla by platná žádná smlouva, kterou bychom odtud přivezli, ale která by neodpovídala vašemu citění. Jednu věc jsme povinni odtud přivézt: dobrou vůli mezi Čechy a Slováky.

Řeknu vám jedno staré přirovnání. Kdyby nějaká bytost z cizí planety přišla na zem a poprvé spatřila člověka, tu by viděla, že člověk má dvě ruce, dvě nohy, dvě oči a dvě uši. Cizí bytost by usoudila, že má také dvě srdce, a zmýlila by se. Nedovedu vám lépe říci, jak by měl vypadat poměr mezi Čechy a Slováky, jak obnovený stát československý: dvě ruce, dvě oči -- a jedno srdce.

/18. listopadu 1951./

S BOHEM, PANE GENERÁLNÍ SEKRETÁŘI.

V únoru 1948 komunisté provedli u nás úspěšný puč proti demokracii. Pan Rudolf Slánský patřil k nej-
užšímu kroužku deseti mužů, kteří řídili spiknutí. Objížděl pak zemi a jásal se všech řečnišť. Už nejásá. Mnoho lidí se tenkrát radovalo -- a už se neraduje. Někteří horlivě vodili demokraty do vězení -- od té doby sami byli horlivě dovedeni do vězení. Tito lidé chtěli komunismus, dostali ho -- nuže, ať si přičichnou.

Viděl jsem nedávno nejnovější fotografii jedné ženy, která se před lety v Praze stala komunistkou a mnoho tomu obětovala. Jak se může člověk tak změnit za krátkou dobu! Fotografie ukazuje strhané rysy, za kterými se skrývá zničený život a nedostatek jakékoli naděje. Zároveň jsme dostali zprávu, že je zklamána do hloubi duše, ale že nemůže nic dělat. Ovšem že nemůže. Je v pasti. Všichni lidé, kteří z ní kdysi udělali komunistku, jsou už dnes sesazeni, odhozeni na smetiště nebo uvězněni komunistickou vládou. Jednoho nebo dva z nich čeká proces, ve kterém půjde o hlavu. Ona patří k těm lidem, kteří nyní jsou ná-
chylni říkat : kéž bychom to byli věděli ! Ale v poli-
tice je třeba vědět ne později, nýbrž teď, hned. Když už Rusko nějakou zemi obsadí, je pozdě přemýšlet

o tom, zda by se mělo zbrojit na obranu. Jistý muž kdysi řekl: «Jak máme bojovat proti komunismu, když ho známe jen z knih a žurnálů a ne z praxe?» Je třeba opovrhovat duchovními schopnostmi tohoto muže. Když už poznáváte komunismus z praxe, to už dveře za vámi zapadly, to už jste byli učiněni bezmocnými. Kdo nemá aspoň trochu fantasie a předvídavosti, pro toho není místa v politice. Takový muž je v první řadě kandidátů na povzdech: kéž bychom to byli věděli! Ale jeho větu je možno také obrátit a říci: «Jak jste mohli bojovat za komunismus, když jste ho znali jen z knih a žurnálů a ne z praxe? » Mnoho jich tak bojovalo. Teď si říkají: kéž by se vrátil rok 1930 nebo 1945 nebo 1948, abych se mohl znovu rozhodovat!

Někteří jiní, kteří také vlastním přičiněním vězí v pasti a pomohli dostat do ní i jiné, vzdychají zase jiným způsobem: snad jsme přece měli pravdu, všechno by bylo dobře dopadlo, jen kdyby komunismus si počínal jinak, jen kdyby komunisté byli splnili, co slibovali. Dovolte mi říci hrubě, že kdyby tetička měla vousy, byl by to strýček. «Kdyby» ještě nikoho nenasytilo, «kdyby» ještě nikomu nevrátilo svobodu, «kdyby» ještě nikdy nespasilo národ. Kdyby komunismus byl jiný, než je, nebyl by to stalinský komunismus, který nad vámi vládne a pro který jste pracovali. Kdyby komunisté plnili, co slibovali, když vás lákali, nebyli by to oni – a to jste měli vědět.

Myslím na to, s jakými asi pocity Rudolf Slánský překročil v pondělí práh vězeňské cely. Jaký to pád! Ještě v létě byl jedním ze dvou hlavních vůdců komunistické strany, ještě na jaře dal své odpůrce pochytat a pozavírat. Myslím na to, zda si teď říká «kéž by»

nebo «kdyby», zda sebou opovrhne či zda se lituje. Doufám, že se nezdržuje tím, aby počítal své zásluhy o komunismus a přemýšlel o nevděčnosti Stalinově, bez jehož vůle u nás teď ani vlas s hlavy nepadne. Stejně zbytečně by mohl uvažovat o tom, proč tygr se neživí lesními kořínky. R. 1939 komunistické Rusko uzavřelo smlouvu s Hitlerem a krátce potom sebralo německé komunisty a socialisty, kteří před Hitlerem uprchli do Ruska, dovezlo je na hranice a vydalo je nacistům, kteří o ně žádali. Tato podlost už nemůže být překonána. Uvěznění jednoho Rudolfa Slánského je proti tomu nic. Měl vědět, že žije v prostředí, ve kterém není možno počítat s normálním citem a ve kterém nedostanete věrnost za věrnost.

Když jste uchvátili moc, páni komunisté, říkali jste, že zahajujete nový život. V tomto novém vašem životě člověk se svým tělem a se svou duší vzbuzuje tolik soucitu jako veš pod mikroskopem. Byli jste s tím spokojeni, dokud šlo o jiné. Když první dávka demokratů byla dodána do vězení, pan spisovatel Václav Řezáč to komunistům schválil v článku, který nadepsal: «Děláte to dobře!» Dokud nejde o jeho osobní zájmy, není pan Řezáč o nic teplejší vůči lidstvu než žížala. Ale pak jste odhalili, páni komunisté, že jde také o vás -- a zbledli jste a nemůžete nalézt cestu zpět. Nyní Rudolf Slánský, radikální a nemilosrdný sekretář komunistické strany, pochopil, že jde také o něho. Vidíme kolem sebe tolik nevinných obětí, že nám nezbyvá soucit pro takovéto případy.

Když letos v létě v moravské vesnici Babicích bylo zastřeleno několik komunistů, pražská vláda obvinila nás exulanty, že posíláme domů vrahy. Řekl jsem

jménem všech exulantů, že to neděláme, a uvedl jsem důvody, proč ne. Zapomněl jsem tehdy připomenout ještě jeden argument: nechte je, oni se pobijí sami. Dnes je zřejmo, že by bylo bývalo zbytečno zabíjet Rudolfa Slánského. Nikdy by exulanti nemohli zničit tolik a tak vysokých komunistů, jako to za ně udělá komunistická vláda sama. Kolik z těch komunistů, kteří prováděli únorový převrat v r. 1948, komunistická vláda, nečekajíc na nás, už sama od té doby uvrhla do vězení! Podle jakýchsi zákonů jsou komunisté nuceni vrhat se na hrdlo jeden druhému. Systematicky, nenávistně bojují proti demokratům, proti nám exulantům, proti těm, které nazývají vesnickými boháči. Ale čas od času udělají v tomto boji přestávku, aby se zuřivě vyřítili proti komunistickému generálnímu sekretáři, proti komunistickému zahraničnímu ministrovi, proti komunistickým policejním ředitelům, proti svým poslancům a básníkům, proti svým sluhům, proti svým katům. Jak to stojí v bibli? «Má je pomsta».

Podívejme se na to jednou z hlediska toho pořekadla, kterým se komunisté rádi vychloubají: «Strana má vždy pravdu» -- říkají. Je-li tomu tak, jaká to pestrá, zmatená, sobě odporující pravda se objevuje před námi! Komunistická strana měla pravdu, když jmenovala Vlado Clementise zahraničním ministrem. A komunistická strana má pravdu, když ho toho postavení zbavila a uvrhla do vězení. Strana měla pravdu, když ho vysílala do světa, aby ji representoval, a bude mít pravdu, až ho popraví. Strana měla pravdu, když dovozovala zlověstnému plukovníkovi Reicínovi, aby ve vězení týral demokraty, a strana má pravdu, když ho

teď sama ve vězení týrá. Strana měla pravdu, když Rudolfa Slánského udělala svým generálním sekretářem, a měla pravdu, když ho svrhla. Měla pravdu před čtrnácti dny, když velebila moudrost, uloženou v jeho sebraných řečech, které právě byly vydány. A má pravdu teď po čtrnácti dnech, když ho nazývá padouchem a špionem.

A prý ještě nebylo na světě nic tak jednotného, jako je komunistická strana. Byla jednotná, když v ní ještě byl Clementis a Slánský, a je jednotná, když už v ní nejsou. Čas od času tato ideálně jednotná strana spustí pokřik, že objevila ve svých řadách zradu, oposici, spiknutí, špiony, diversanty, ale to nepřekáží jednotě. Pak je vždy nějaká skupina vyloučena, zavřena, popravena, načež zase nastane úplná jednota až do té chvíle, kdy se objeví nová zrada v domě. Doufáme, že vám tato společnost svou jednotou příliš neimponuje.

Nebudeme předstírat, že víme více, než víme, a že jsou nám jasny všechny okolnosti překvapujícího, senzáčního pádu Rudolfa Slánského. Až budeme vědět, řekneme vám. Je krajně nesnadno vyznat se z dálky v tom pletivu klamu, který předou nejfalešnější lidé světa, ruští komunisté, v jejich amalgamech, taktikách, kombinacích, v jejich intrice, protiintrice, vstřícné intrice a nadintrice, v celé té pětiletce podvodů. Nejsme na tom o mnoho lépe, než sama komunistická strana Československa, ta strana, která prý má vždy pravdu, ale která nikdy neví, co chce, dříve, než kurýr donese zapečetěný dopis z Moskvy. Ještě před čtrnácti dny tato strana nevěděla, jak velice nenávidí Rudolfa Slánského. On byl tak pravověrný, tak drsný, tak nelítostný komunista, že právem může cítit, že komu-

nismus, který ho odstraňuje, sám sebe bije do tváře. A je-li pravda, že i on vstoupil proti Rusům do opozice, pak by námi mohl projít jen záchvěv úžasu : už tedy i on, Rudolf Slánský ! Jakého ruského démonismu, jakých jejich obludných činů k tomu bylo třeba, aby Rusové od sebe odpudili tohoto oddaného člověka !

Ale snad jeho vina byla právě opačná. Snad se provinil tím, že na veřejnost byl příliš věren brutálním zásadám ruského komunismu a byl příliš upřimný, aby uměl hrát tu složitou komedii, kterou Rusko vyžaduje od svých místodržitelů. Ve všech zemích za železnou oponou objevují se znamení, že nekomunistický i komunistický lid plane nepřekonatelnou chutí říci Rusům : jděte k čertu ! Několik let ruské nadvlády stačilo, aby navždy byla rozbořena legenda, že Rusko přináší národům svobodu. To je pro Rusy delikátní situace. Nyní, když všechno hoří hněvem, Rusové potřebují v čele satelitních států někoho jim absolutně oddaného, ale tak, aby to nebylo příliš vidět. Proto Moskva dovoluje, aby kolem pana Gottwalda se vytvořila pověst, že on je nacionalista, že nesouhlasí s moskevským směrem. Pro boha vás prosíme, abyste tomu nevěřili. To se jen Moskva škrabe pravou rukou za levým uchem. Pan Slánský se zapletl do zápasu o moc s tímto velepotřebným panem Gottwaldem, a byl obětován s pravou ruskou nesentimentalitou.

Ať tak či onak, dvě významné postavy československého komunismu, Clementis a Slánský, čekají ve vězení na soud. Ostatní postavy tonou ve strachu. Nikdo se neodvažuje mít svůj názor, poněvadž není jisto, který názor bude zítra Moskvou zatracen. V tomto boji o život zatím vítězí typ nejbezcharakternější.

Několik lidí ještě se přissálo ke svým funkcím a k výhodám, které z nich plynou, a žije si příjemně ze dne na den. Ale osud Clementise a Slánského varuje všechny československé komunisty.

Nad vraty českých hřbitovů stojí napsáno : « Co jste vy, byli jsme i my. Co jsme my, budete i vy. »

(2. prosince 1951.)

DVA SLAVNÉ DNY.

16. srpna tohoto roku měli v pražských leteckých závodech Letov slavnost. Rudé Právo ji popisovalo takto : « Závod má dnes slavný den. Ve velké bílé hale, na jejímž průčelí je obraz soudruha Slánského, vyhrává vojenská hudba. Všichni se tu dnes sešli na slavnostní schůzi, na níž má Rudý Letov dostat nové, slavné jméno : Letecké závody Rudolfa Slánského. Pracující Rudého Letova tak chtějí vyjádřit svou upřímnou vděčnost a lásku soudruhu Slánskému, jednomu z předních bojovníků a nejbližšímu spolupracovníku soudruha Gottwalda.»

Pod komunistickou vládou je život pln radosti a lid nevychází ze slavností. Závod už má zase slavný den. Ve velké bílé hale tentokrát sundávají obraz Rudolfa Slánského. Pracující Rudého Letova tak chtějí vyjádřit vděčnost a lásku soudruhu Gottwaldovi za to, že odhalil, že soudruh Slánský je zrádce a špion. Minulého týdne soudruh Gottwald stručně oznámil vládě, že jeho drahý nejbližší spolupracovník, Rudolf Slánský, byl zatčen.

Krátce vám povím dějiny komunistické strany Československa v letošním roce. Na začátku roku řekl pan ministr národní bezpečnosti Kopřiva s potěšením, že strana je pevná a jednotná. V únoru řekl, že strana je jednotná, až na případ zrádce a špiona soudruha

Šlinga, sekretáře brněnského kraje. Krátce na to řekl, že strana je jednotná až na případ Šlinga a zrádce a špiona Marie Švermové, zástupce generálního sekretáře strany. Za nějakou chvíli řekl, že strana je jednotná, až na případy Šlinga, Švermové a zrádce a špiona Vlado Clementise, zahraničního ministra. Potom řekl, že strana je jednotná, až na případy Šlinga, Švermové, Clementise a zrádců a špiónů Husáka a Novomeského, vůdců slovenské komunistické strany. A teď tedy se zase ujal slova a řekl, že strana je jednotná, až na případy Šlinga, Švermové, Clementise, Husáka, Novomeského a zrádce a špiona Rudolfa Slánského, generálního sekretáře strany, majitele Řádu za zásluhy o socialismus, muže, podle kterého byly nazvány letecké závody Letov. A to ještě není konec roku. Je-li tomu tak, je-li všechno tak nejisté, pak snad by bylo nejlépe tentokrát nepojmenovat Letov už po žádném jednotlivém muži, nýbrž tam prostě na vrata připevnit tabulku : Letecké Závody Neznámého Komunisty. Jsou dvě možnosti. Buď všichni tito vysocí funkcionáři opravdu byli zrádci a špióni — a pak řekneme o této straně : jaká to sbírka špatných charakterů ! Nebo to není pravda, a oni jsou takto jen lživě osočováni, a nejbližší spolupracovník takto jedná s nejbližším spolupracovníkem, a lidé jsou pro nic za nic posíláni do vězení a na smrt. A pak opět řekneme o této straně : jaká to sbírka špatných charakterů !

Lev Trocký začal své dějiny ruské revoluce úvahou o tom, jak je to podivné, že král Ludvík XVI., kterého popravila francouzská revoluce, a car Mikuláš II., kterého popravila revoluce ruská, jednali v posledních chvílích svého života přibližně stejně. A Trocký praví,

že lidé jednají rozdílně, pokud se pohybují svobodně. Jestliže však na ně spadne balvan a drtí je a tlačí k zemi, tu ukazují všichni stejné pohyby, tu všichni stejně škubají údy. Ale jednotvárnost pohybů ničených králů je nic proti jednotvárnosti pohybů ničených komunistických vůdců. Ať je to v Rusku, Polsku, Bulharsku nebo v Československu, všichni stejně se přiznávají k zločinům, které nespáchali, všichni stejně vyslovují pokání, všichni stejně odříkávají naučenou řeč — a všem jim to stejně není nic platno. Rudolf Slánský už začal dělat známé automatické pohyby člověka, který je drcen balvanem. Jak čteme, už « s bolševickou otevřeností doznal své chyby » — což znamená, že s otevřeností prosil o smilování. Už sliboval, že nezatrpkne nad svým osudem, což znamená, že je k smrti poděšen. Už požádal, aby soudruzi byli tak laskavi a vyloučili ho ze strany — což znamená, že je ztracen. Balvan komunistického vyšetřování je těžší než jiné balvany, a nikdo nepochybuje, že Rudolf Slánský se přizná ke všemu, co od něho bude žádáno. Ovšem že se přizná, že byl špion. Jediná věc je nejistá. Špionáže ve prospěch Francie, Anglie, Ameriky už jsou obsazeny předešlými obžalovanými. Přizná se Rudolf Slánský, že špionoval pro Vatikán ?

Ale za tím vším, za tím strašným a přece už nudným, protože mechanicky se opakujícím divadlem se skrývá skutečná historie Rudolfa Slánského, pravděpodobně dosti sensační historie. Na tom nezáleží, z čeho bude obžalován a k čemu se přizná. Jeden z těch mužů, kterým se nedávno podařilo uprchnout z Ruska, pověděl typickou historii. Ve dne jezdil s traktorem a v noci studoval. Požádal, aby mu byla zaplacená mzda za jeho

práci u traktoru, a ihned byl obžalován z trockismu a sabotáže a vyloučen ze strany. Každý má svou metodu, a toto je ruská metoda. Alexandra Kolontajová, kdysi ruský vyslanec ve Švédsku, řekla jednou, že kdyby se lišila od strany v názoru na nějaký detail v zemědělské politice, bude veřejně obžalována z toho, že ukradla stříbrné lžičky v Kremlu. Už mnoho komunistů bylo zničeno za to, že nebyli dosti věrni Moskvě. Rudolf Slánský pravděpodobně bude zničen za to, že byl příliš věren Moskvě, že v určité choulostivé situaci obtěžoval svou neohrabanou, tvrdohlavou věrností.

Mezinárodní komunismus sotva měl oddanějšího stoupence nad Rudolfa Slánského. On přece nedokazoval, že vývoj v Československu má se pohybovat jinak než v Rusku. On přece nikdy nechyboval malou krutostí. On přece udělal všechno, co mohl, aby jeho země byla vydána do ruské poroby, a zaslouží za to všechna komunistická vyznamenání. Také československý lid ho vyznamenal tím, že ho nenáviděl nejvíce ze všech domácích komunistických vůdců. A nyní, najednou, byl odhozen jako pleva, uvězněn jako demokrat, byla na něho uspořádána štvánice jako na vesnického boháče a je ničen tak důkladně jako sám ničil jiné.

Ale snad to měl vědět, že být věren stalinskému komunismu znamená být nejen věren určitým zásadám, ale také být věren taktice. Mezi zločiny, které stalinský komunismus nemilosrdně trestá, je také to, když někdo v tomto týdnu se ještě drží linie z minulého týdne. Roku 1939 komunistické Rusko uzavřelo smlouvu s nacistickým Německem a za krátkou dobu vyhladilo všechny komunisty, kteří se nedovedli rychle přeměnit, kteří déle než bylo dovoleno zůstávali věrni staré proti-

hitlerovské linii. To souvisí s komunistickou vírou, že lidská duše je prázdná a že je možno do ní vložit cokoliv. Být věren stalinskému komunismu někdy znamená skákat od stanoviska ke stanovisku jako kočka, které přivázali hořící koudel na ocas. Ruská komunistická politika je plna takových zvratů. Co bylo dobré, přes noc se stane špatným. A každý takový obrat je provázen čistkou a má své oběti.

Vzkazujeme vám odtud, abyste se na pád Rudolfa Slánského dívali jako na povzbuzující znamení. Ne jako na znamení ruské dobré vůle, ale jako na znamení své síly. Jste umlčeni, spoutáni, týráni, a přece máte sílu.

Není studeného ohně a není útlaku, který neplodí nenávist. Není možno systematicky vykrádat zemi a nezanechat za sebou rozhněvané obyvatelstvo. Sovětské Rusko si už nemůže zatajovat, že v zemích, které si podrobilo, vyvolalo tolik nechuti k sobě, že se musí nad tím vážně zamyslet i ten, kdo je odhodlán vládnout násilím. Ať je násilí sebe větší, jsou skuliny, kam nedosáhne. Dokud nebudou moci postavit ke každému z vás jednoho policistu, nemohou docílit, abyste pracovali tolik pro ruské zbrojení, kolik se jim chce a kolik vám se nechce. Dokud nebudou hlídat každé pole v Bulharsku a Rumunsku, sedláci raději budou zapalovat úrodu, než aby dovolili vyvést ji do Ruska. Za železnou oponou se oposice ukazuje stále otevřeněji. Poslední velká událost je úpadek ruské přitažlivosti ve všech zemích, kde poznali komunismus z blízka. Rusko se rozmýšlí, nemá-li změnit taktiku. Je možno, že na čas se odhodlá ukázat vlídnější tvář. Bude to jen manévr starého lišáka a nedejte se tím oklamat. Konečný cíl

může být jen ten, aby se Rusko stáhlo z našich zemí.

Rusové ocenili sílu vašeho odporu tak vysoko, že se rozhodli vám ukazovat kulatou, příjemnou tvář pana Gottwalda místo pochmurné tváře Rudolfa Slánského. Musíte si být vědomi, že je to vaše vítězství, i když ovšem nedostatečné vítězství. Obětovali vám muže, kterého jste nejvíce nenáviděli, aby vás aspoň trochu usmířili. Až dosud krutě nad vámi vládli pomocí internacionalistů, což znamená pomocí mužů, kteří za jedinou svou vlast považují mezinárodní komunismus. Nyní na chvíli snad se pokusí krutě vládnout nad vámi pomocí mužů, kterým dovolí, aby se trochu prohlašovali za nacionalisty. Vlk se najedl vajíček, aby mu změkkl hlas. Pan Gottwald byl vybrán jako muž, který vás spíše dovede oklamat. Na té schůzi výkonného výboru komunistické strany, na níž byl vyřčen ortel nad Slánským, bylo panu Gottwaldovi dovoleno, aby promluvil o « lidech, z nichž velká, možno zdrcující část nevyrostla z kořenů naší země a naší strany a z nichž většina patřila k typům, které jsem nazval kosmopolity.» Ale ruským komunistům nikdy nezáleželo na několika slovech. Mluvili už o demokracii, o svobodě, o slovanství, o náboženském míru, a jestliže ne dříve, tedy nyní víte, jak falešně mluvili. Proč by nedovolili pronést několik stejně falešných slov také o nacionalismu ? Ale program za pana Gottwalda zůstane stejný, jako byl za pana Slánského. Vy, Čechoslováci, pomáhejte Rusům zbrojit a připravovat válku; pomáhejte mimo to Rusům zvyšovat jejich životní úroveň; je-li vám libo, pokládejte se za nacionalisty, ale pracujte ještě více pro Rusy.

Ale vy to vyslechněte a pak pokračujte ve svém

ticím, ale tuhým odporu. Poprvé jste zvítězili, a nezapomeňte na to. Ačkoli se vám zdá, že jste zbaveni vši moci, přece jste tak silní, že se k vůli vám aspoň přetvařují. Nic člověka tak nepodlamuje jako dojem, že jeho život ztratil smysl, že nemůže vykonat nic užitečného. Není to pravda o vás. Žijete pod diktaturou -- a přece hrajete historickou roli.

(9. prosince 1951.)

CO JE AMERIKA.

11. dubna 1945 dorazili Američané ke koncentračnímu táboru Buchenwald, zahnali SS-many, pobili ty, kteří zůstali, otevřeli brány tábora, pohřbili mrtvé, kteří tu leželi na hromadách, a přivezli vyhladovělým vězňům jídlo. My, demokratičtí vězňové, jsme upevnili na bránu velký nápis : « Dvakráte za života naší generace přišli Američané do Evropy zachránit svobodu. » Ale komunisté se zorganizovali a strhli ten nápis. Ptali jsme se, proč a jak a jaký to má smysl. Komunisté odpověděli, že nás osvobodili ne Američané, nýbrž Rusové a sice tím, že porazili Němce u Stalingradu. V nejhorším případě prý jsme se my, vězňové, osvobodili sami. Ptali jsme se, jak to, že nás osvobodili Rusové, když kolem sebe vidíme samé americké uniformy a Rusové jsou od nás několik set mil na východ. A jak to, že jsme se osvobodili sami, když po celou tu dobu, co se vedla bitva o Buchenwald a lítaly kulky, my leželi na břiše. Komunisté odpověděli, že na tom všem nezáleží, ale že jediný Stalin měl správné ideje o vedení války a že jediný Stalin je přítel lidu. Tedy už tenkrát, v té první chvíli, kousali do ruky, která je zachránila a nakrmila. Myslím, že nás tehdy obešla předtucha budoucnosti. Porozuměli jsme, že tady vzniká nový svět, ve kterém bude dovoleno popírat i věci,

které každý vidí a hmatá. Pochopili jsme, že roste velká, ničeho se neostýchající pohotovost ke lži.

V pražských komunistických novinách teď pojednávají podobným způsobem o tom, kdo roku 1945 osvobodil Československo. Říkají, že Amerika už roku 1937 se dohodla s Hitlerem na obětování Československa. Že v dubnu 1945 se Američané smluvili s nacisty, že neobsadí Čechy, aby dali nacistům možnost spálit zemi, zabít vězně a zlomit odpor českého lidu. Že proto americké velení zakázalo postup amerického vojska do Čech. Proto prý americká armáda otálela před Plzní. Je z toho všeho jediný dojem : je to protivné. Odpusťte tuto prudkou řeč, ale člověk, který tolik lže, je stejně odporný, jako člověk stížený prašivinou. Narodili jste se, a kdyby záleželo jen na komunistické vládě, byli byste až do smrti obelháváni.

Ovšem, je to směšný pokus takto obelhávat vás starší, kteří jste byli svědky těchto dějů. Proto komunisté tak dychtivě čekají, až vymřete, a až nebude nikdo než dnešní děti, které jsou klamány už od kolébky. Každý z nás ještě ví, jak to bylo. Amerika nikdy neuznala nacistickou okupaci Československa, ale Rusko ji uznalo. Československý vyslanec dále seděl ve Washingtoně, ale z Moskvy byl vyhnán. Amerika nesjednala smlouvu s hitlerovským Německem, ale, jak každý ví, Rusko ji sjednalo v srpnu 1939. Amerika, než vstoupila do války, podporovala boj proti Hitlerovi penězi i dodávkami zbraní. Ale Rusko poručilo všem komunistům, aby boj proti Hitlerovi sabotovali. Americké vojsko nepostupovalo dále do Čech ne proto, že se o tom dohodlo s Němci, nýbrž proto, že se o tom bohužel

dohodlo s tehdejším spojencem Ameriky — Ruskem. Rusko hystericky protestovalo proti každému dalšímu kroku Američanů na české půdě. Když vypuklo slovenské povstání, Rusové nedovolili Američanům ani, aby shodili s letadel léky pro bojující Slováky. Když už Praha byla osvobozena, komunisté zakazovali západní československé brigádě, která čekala u Plzně, přijet do Prahy.

O těch amerických vojácích, kteří padli za osvobození Československa, mluví komunisté tak, jako kdyby bylo pošlo několik psů. Ale vy tajně kladete květiny na jejich hroby. A vy, jak víme, ukrýváte americké vlajky, a kdykoli vláda nedá pozor, začnete jimi mávat. Právem tak činíte : americká vlajka je symbol slušného, čestného, milého života.

Komunistická vláda u nás má obtíže s tím, že hleďstě zejí prázdnotou, když se předvádí ruský film. Naopak lidé se tlačí ve frontách, když jednou za čas hraje se film americký. Zdá se, že většinu obyvatelstva by vláda mohla dopravit na ruský film jen v narkose. To není jen politická demonstrace. To je rozdílnost dvou světů, z nichž jeden je příjemný a přitažlivý, a druhý nepříjemný a odpuzující. Nikdo nevoní k bodláku. V americkém filmu vidíte hochu, který miluje své rodiče. V ruském filmu uvidíte hochu, který udá své rodiče tajné policii a je za to veleben a odměněn. Americký člověk ve filmu chodí, ruský pochoduje. Americký člověk má dlaň, ruský pěst. Američan se usmívá, Rus vyvaluje oči. Americký člověk se svobodně prochází světem, ruští lidé stojí, v pozoru a špičky v řadě, u nejnovější stranické linie. Tady si někdo zazpívá písničku,

poněvadž je mu veselo, tam se všichni seřadí a poch-
murně zazpívají ve sboru. V americkém filmu vidíte
občany, v ruském lidské mravence a dřinu pro zbrojení.
Americký film vám ukáže milého člověka, až je vám
teplo u srdce, a vykouzlí několik chvil radosti ze života.
Největším efektem ruského filmu je hrůza a drsnost.
Ačkoli prvním úkolem socialistického státu by mělo
být zbavit lidi tíhy života, ruský film vrhá na diváky
celé náklady tíhy života — zbytečně politikou pokaže-
ného života. Kdo nemiluje člověka nedovede vyrábět
jiné filmy.

Čím více si komunisté sami uvědomují, že násilím
vnucují lidem protivný, nepůvabný, méněcenný způsob
života, čím více představují vládu zvířete, o kterém
bylo prorokováno, že přijde, tím více jim na ničem
tolik nezáleží jako na tom, aby pomluvili Ameriku.

Velký ideologický boj jde světem, a komunisté se
snaží, aby lidé tápali jako ve tmě. V tomto ideologic-
kém boji bude třeba probíjet také otázku, co je
Amerika. Tato země není jen sbírka faktů. Je to také
idea, slib, řešení, je to návrh lidstvu, jak žít volně,
důstojně a tak pokrokově, aby vždy za jeden krok
dopředu nebylo třeba udělat dva kroky dozadu, aby
pokrok sociální nebyl vykupován úpadkem lidským.

Snad je to úkolem nás, kteří jsme byli vyvrženi ze
svých zemí a přišli sem, abychom řekli, co je Amerika.
Američané sami v tom bývají rozpačití. Někdy se ostý-
chají říci, že to nebo ono udělali dobře, protože se
obávají, že v rozvráceném a ochuzeném světě by za to
spíše sklidili závist než pochvalu. Zdráhají se mluvit
o svém blahobytu. Ptají se nás, je-li záhodno vykládat
lidem, kterým se vede špatně, o tom, že jim, Ameri-

čanům, se vede dobře. Avšak my nemyslíme, že taková zdrželivost je na prospěch světu. Ještě máme v uších, jak komunisté pohrdavě mluvili o « svobodě nikomu nepotřebné », ještě jsme nezapomněli, jak dokazovali, že bez diktatury není možno zvýšit životní úroveň. My tedy myslíme, že je významno ukazovat na to, že nejsvobodnější země světa je zároveň nejbohatší zemí světa. Ne jednou, nýbrž stokrát, tisíckrát je třeba říci, že blahobyt a svoboda se snášejí, že snad se dokonce podmiňují.

Budeme vám říkat fakta o Americe. Její bohatství není založeno na přírodních zdrojích. Dejte pozor : Amerika neovládá více než patnáctinu světových surovin, ale vyrábí skoro polovinu všech světových výrobků. To je pozoruhodný výsledek dovednosti a vynalézavosti svobodného člověka. Nestačilo, aby Američané prostě natáhli ruce a čekali, až se jim do nich pohne bohatství. Diktátoři se ptají lidu : chcete máslo nebo děla ? Když po komunistickém vpádu na Koreu byla donucena také zbroit, demokratická Amerika jediná ze všech zemí dokázala i vyrobit děla pro stát i máslo pro lid. Tisíckrát komunisté předpovídali, že Amerika se shroutí v krizi. Místo toho přišel hospodářský vzestup, jakého ještě nebylo v dějinách Ameriky. Světem jde vlna socialismu. Ale socialismus bez mohutné výroby je stín na stěně, neboť nedopraví do rukou lidu o nic víc zboží než kapitalismus, a často ho dopraví méně. V tom smyslu je Amerika nejsocialističtější zemí na světě, ač v ní skoro není socialistů. Amerika nesocialisovala továrny, ale socialisovala konsum. Nikde jinde neplynou výsledky mohutné a vynalézavé výroby tak přirozeně a v tak hojném

počtu do lidových domácností. Ford vytvořil automobil, a Amerika, jako celek, vytvořila sociální systém, ve kterém většina obyvatelstva může kupovat automobily.

Ale jsou také duchovní fakta o Americe. Amerika zvítězila ve dvou světových válkách, a ani po jedné, ani po druhé si neosvojila kousek cizího území. Po druhé světové válce, když byla na vrcholu své moci, Amerika dala svobodu jediné své kolonii, Filipínám. Podporovala ideu politické i hospodářské samostatnosti v asijských a afrických národech, i když následky jí působily obtíže. Nyní američtí zástupci naléhají v debatách s evropskými národohospodáři, aby zisky ze zvýšené evropské výroby se dostaly do rukou dělníků v podobě zvýšených mezd. Americkou politikou jde jakýsi rys idealismu. Uvědomil jsem si jeho kořeny, když jsem byl poprvé ve Washingtoně a viděl jsem tam v jediné ulici dvacet kostelů. Ještě nyní, když jí připadla vedoucí role v dějinách, Amerika váhá, má-li být spíše silná nebo laskavá.

Snad všechny tyto věci musí říci někdo jiný, než Američané sami. Oni jsou empirikové, což znamená lidi, kteří raději mluví o faktech než o ideách, a kteří někdy užívají malých praktických slov o velkých věcech. Nemají rádi prorocký způsob mluvy. Rozpačitě ukáží spíše na ledničku, kterou vyrobili, než na idealismus, kterým řídí své jednání. Když Rusové porazí v lese kolektivně jeden strom, přijedou k tomu s hudbou a oslavují to. Když Američané vystaví celé tovární město, skoro o tom mlčí. Když Rusové zotročí nějakou zemi, udeří se do prsou a prohlásí, že ji osvo-

bodili. Když Američané osvobodí nějaký národ, řeknou ostýchavě, že s ním jednají po obchodnicku.

Ale vy si nemyslete, že není velkých věcí, kde není velkých slov. Mluvíme k vám a ještě budeme mnoho mluvit o Americe. Žijete pod nízkým, zachmuřeným obzorem.

Amerika je — naděje.

/23. prosince 1951./

PO VÁNOCÍCH.

Dívám se na zelenou větev vánočního stromku a přemýšlím, co všechno nám vzala politika. Tady na jediné ulici, která se jmenuje Park Avenue, stojí padesát osvětlených vánočních stromů. Slyším zpívat koledy. Ale nemohu nemyslet na vaše a naše neštěstí. Já vím: mnohý z vás i z nás se s úžasem rozhlíží kolem a ptá se: co je to? Teskně nad námi dohořívají poslední svíčky vánočních stromků.

Nevím přesně, co vám ještě zbylo z Vánoc. Vláda u vás se snaží, aby se zapomnělo i na samo slovo Vánoce. Místo toho si vymyslela jakousi postavu, která se jmenuje Děda Mráz a která navštěvuje v tuto dobu děti. Snad poprvé si vláda vymyslela správné jméno, které vystihuje věc: zajisté, ovšem, to co k nám od východu vtrhlo, je mráz. Pod jeho dotykem mrznou city, ledovatí a lámou se lidská a občanská práva, země leží ztuhlá jako pod severním větrem, mizí radost, a člověk stojí holý jako strom v prosinci. Je smutno, kam přijde Děda Mráz. Ministerstvo informací vypsalo pro děti soutěž, ve které je třeba odpovědět na otázku: «Kde byl Děda Mráz na narozeniny generalissima Stalina?» Není pochyby kde byl: u nás, v naší zemi. Četl jsem, že «akce vánočního stromku byla spojena s akcí Děda Mráze». Slyšíte? Akce, akce, akce... Nejsou už Vánoce, jako bývaly. Je vládní akce Vánoce.

Celý váš vnitřní život má být řízen a určován vládními akcemi. Člověk už nemá být nepořádně veselý, sám od sebe a sám pro sebe, ale má se účastnit vládní akce veselosti. Spisovatelé už nepíší, jako vždycky spisovali, nýbrž spisují v rámci vládní akce spisování. Nebude jaro, bude vládní akce jara. Ale, stranou od těchto vládních akcí, v lidech roste a mohutní jeden pocit: nech nás na pokoji, drzá, nepříjemná vládo ! Četl jsem také v pražských vládních novinách, že «příčný proužek na ponožkách je politicky nesprávný» -- poněvadž prý přišel z Ameriky. Jak nesnesitelně, jak protivně se to vměšují do vašeho života a do vašeho prádla ! Ať žije budoucí vláda, která nechá Vánoce a ponožky na pokoji ! Dostali jsme zde tuto informaci: «Městečko Hlučín má asi 5.000 obyvatelů. Dříve tam bylo pět strážníků. Dnes jsou tam dvě stanice SNB se stavem 30 členů a služebna STB s 15 členy». Tedy, kde bylo dříve pět policajtů, je jich nyní pětáctyřicet. Dostavil se Děda Mráz.

Kdy se zase vrátí ta svěžest, ten pocit bezpečí, ta nevinná veselost a touha po lásce, které tvořily podstatu Vánoc ? Jako když poutník jde v zimní noci opuštěným krajem, a pojednou mu šlehne přes cestu pruh světla z otevřených dveří krčmy a dolehnou veselé hlasy a teplo a vůně jídla : takové byly naše Vánoce, svátky laskavosti. Co si s tím počne vláda, která neuznává laskavost a něžnost ?

Mluvil jsem tu a ještě budu mluvit o pětasedmdesátileté ženě, které komunistický Národní výbor odmítl vydat poukázku na mléko, poněvadž prý je příliš stará. To Děda Mráz usuzuje: na této staré ženě nezáleží, ať zajde jak chce. Duch Vánoc, duch tepla, usuzuje

opačně: tato stará žena, i když už nemůže pracovat, je člověk, této staré ženě by měla být způsobena radost. Cit je podstatou Vánoc. Proboha, jaké byly vaše letošní Vánoce ? Proti Dědovi Mrazu musíme postavit Dědu Teplo.

O Vánocích přinášíme domů stromek, ověšujeme jej lesklými ozdobami, pokládáme pod něj dárky a pozorujeme radost, kterou jsme tím způsobili. To proto, že pokládáme lidi za důležité. Komunismus nikdy nepokládá jedince za důležitého. V pražských novinách vyšel inserát : « V pondělí odpoledne byl odcizen pes, čistokrevný foxterier, slyšící na jméno Bobík, celý bílý, na levé straně hlavy má větší černožlutou skvrnu. Pes byl vzat do menšího tmavozeleného auta, jedoucího směrem na Hranice... » Přejeme majiteli, aby se pes Bobík vrátil. Ale když se ztratí člověk, tu vlada, která má v zemi monopol na únos, to nedovolí inserovat. Noviny by byly plny takových inserátů: v pondělí odpoledne byl unesen člověk, na levé straně hlavy měl větší krvavou skvrnu; byl vzat do většího tmavozeleného auta, jedoucího směrem do uranových dolů... Nenávidíme Dědu Mráze. Pro členy policie byl v Praze natočen instrukční film, který ukazuje, jak se má postupovat při zadržení podezřelé osoby. Člen hlídky, který je ozbrojen automatem, vyzve podezřelou osobu, aby dala ruce vzhůru, udělala čelem vzad a pochodovala k nejbližšímu většímu kamenu. Tam musí dát ruce v pěst, vztyčit pouze oba prostředníky a v předklonu se dotýkat kamene, při čemž mu hlídka prohledává kapsy se zbraní stále připravenou k výstřelu. Poněvadž u nás téměř každý je podezřelý, je v tom obsažen poměr vlády k občanstvu. Račte, občané, do

předklonu, a dvěma prsty se dotýkejte kamene ! Mezi tím vám budou prohlížet kapsy.

V naší době bylo vynalezeno letadlo, pohodlně za jednu noc přeletíme z Evropy do Ameriky, bylo objeveno, jak štěpit atomové jádro, ale to všechno není hlavní fakt naší doby. Jako obyčejně, hlavní fakta jsou duchovní. Čemu se jednou potomstvo bude divit nejvíce, je onen krutý, nelítostný boj o moc, který byl rozpoután v naší době, a cena, která za to byla zaplacená. Tento boj byl zahájen komunisty, je veden komunisty, oni nad boj o moc nic lepšího neznají, a proto musíte pochodovat se vztyčenýma rukama k nejbližšímu kameni a proto oni nevědí, co si počít s takovými svátky citu, jako jsou Vánoce. To nejsou svátky vůle k moci, a proto jsou to svátky, kterými komunisté opovrhují. Nejhorší na boji o moc je to, že vysušuje cit a tím ochuzuje život. Tito vášnivi hráči o moc ztratili úctu ke všem hodnotám mimo k divisím nebo k pouličnímu srocní. Neváhají v tom, v čem všichni před nimi váhali: opřít se spíše o špatné lidské vlastnosti než o dobré. Aby dosáhli svého cíle, mobilisují zlé lidi. Následkem jejich činnosti mizí ze světa něžnost a dobrota a v mnohých částech světa se stávají neúčinnými a trochu směšnými vlastnostmi. Co udělali z lékařství ! Ve starém Římě měli skálu, se které shazovali neduživé děti. Pod komunistickým vlivem lékařství ztrácí svůj starý čestný smysl a stává se takovou Tarpejskou skálou, se které jsou tentokráte shazováni staří a těžce nemocní lidé. Zájem komunistické medicíny je obrácen k člověku, který pracuje v továrně, a lékař se stává jedním z popohaněčů a měl by sedět v budce vedle kon-

trolních hodin. Taková vláda nemůže upřímně předstoupit před člověka a říci : veselé Vánoce !

Pan spisovatel Jan Drda napsal: «Můj pánbůh je hmota. Krásná, mnohotvárná, dokonale organisovaná hmota, která kvete v krystalech nerostů, v lístcích šípkové růže, na křídlech baboček, v hedvábné koňské srsti a v ruměnných tvářích mladých lidí». Nikdo, kdo jednou uviděl pana Drdu, není překvapen tím, že spíše uctívá hmotu než ducha. Ale můj pánbůh není hmota, ošklivá, jednotvárná, měkká hmota, která se třese na břiše pana Drdy nebo na lalocích pod bradou pana spisovatele Františka Kubky. To je hmota, která se zvětšuje odměnou za zradu. Ani není můj pánbůh dokonale organisovaná, vyleštěná hmota, jak se jeví na hlavních děl, na policejních obuších, hmota vězeňských mříží, hmota dřeva šibenice, hmota krve na tváři, hmota komunistického policejního státu. O Vánocích jsme si znovu říkali: člověk nechť vládne hmotou, ne hmota člověkem.

Ne všichni Drdovi kolegové se tak snadno smířují s modlou hmoty. Básník Konstantin Biebl spáchal sebevraždu. Když mu byla komunistickým režimem vzata spisovatelská duše, zdá se, že se nedovedl utěšit hmotou, která je na křídlech baboček a v hedvábné koňské srsti. Čeští spisovatelé stojí na křižovatce, kde na jedné tabulce je napsáno: dáš-li se touto cestou, budeš tím, čím je Jan Drda. A Konstantin Biebl se zachvěl a dal se cestou, která vedla do temnoty. Z toho, co vyšlo v pražských novinách, skládáme si Bieblovu tragedii. Jak vysvítá z dopisu, který napsal v dubnu a který byl nyní uveřejněn, terorisovali ho jako všechny ostatní a nutili ho, aby se stal reklamním

básníkem režimu. Váhal a vymlouval se. Napsal v tom dopise: «Jsem teprve na poloviční cestě k tomu, co ve mně dozrává. Jen ještě chvíli strpení se mnou, půjdu proti Americe, jsem na to vnitřně již připraven. Dá to však mnoho práce ». Jak mohla být vláda tak neopatrná, že dovolila uveřejnit tento dopis, který všechno prozrazuje? Když všechno dozrálo v Konstantinu Bieblovi, zabil se. Tu vybuchla utlačovaná duše.

Dívám se na zelenou větev vánočního stromku a přemýšlím, co bude dále. Buď je duše nebo není. Buď existuje jen hmota nerostných krystalů -- nebo existuje také to, co vehnalo Konstantina Biebla do smrti, ono vnitřní lidské hnutí, které se vzpírá proti nelidskosti, proti mechanickému světu, proti ztrátě důstojnosti. Komunistická vláda žije v ustavičném strachu před spiknutím, před opozicí. Ano, existuje proti ní daleko široko rozvětvené spiknutí duše a oposice lidské přirozenosti. Tomuto spiknutí, této opozici neodolá.

/30. prosince 1951./

O B S A H

Co budeme dělat	9
Raději buďte nacionalisty	18
V praze bubnují	24
Filosofie lži	30
Když trubka má nejistý zvuk	37
Národ nám nemá co odpouštět	43
Politika pro pravňuky	49
Konec literatury české	55
Materialista, který žvaní	61
Řeč k mládeži	67
A co když se najíte ?	73
Pod vládou lží	80
Nic od toho nečekejte	86
Přízrak amerického negra	92
Co je krásné ?	98
O dámě, která krásně mluví nepravdu	105
Myšlenky 28. října	111
Komunisté a lidstvo	117
Češi a Slováci	123
S bohem pane generální sekretáři	129
Dva slavné dny	136
Co je Amerika	143
Po vánocích	150

